

ИЗДАТЕЛСКА-КЪЩА БАРД

СЕРИЯ 3000

А. РОУИ ХАСЪЛОО

Футуристичен военен роман,
признат за класически разказ за бъдещата война!

БОЙНО ПОЛЕ ЕВРОПА

Л. РОН ХАБЪРД БОЙНО ПОЛЕ ЕВРОПА

Превод: Георги Стоянов

chitanka.info

Това е историята на малка група войници, останали в опустошената от тридесетгодишна война Европа, командвани от безстрашния и симпатичен Лейтенант. Предадени от корумпирано правителство и неговите военни марионетки, започнали и продължили конфликта, Лейтенантът и неговите хора самоотвержено се борят с непреодолими трудности, за да спасят каквото могат от тяхната цивилизация.

*На войниците и офицерите,
с които служих
през първата фаза (1941–1945)
на Втората световна война*

ВЪВЕДЕНИЕ

„Бойно поле Европа“ е един изключителен роман, в който се описва един изключителен герой — Лейтенанта. Този герой е незабравим.

В литературата непрекъснато се описват герои. Те извършват безстрашни дела, спасяват света и обикновено биват замествани от следващия появил се на книжния пазар герой.

Световната история показва, че не военните победи правят един лидер незабравим. Джордж Вашингтон се тачи не заради спечелени битки — той е загубил повече битки, отколкото е спечелил — а заради създадената от него силна свободна република в свят, дотогава управляван почти само от жестоки аристократи. Уинстън Чърчил се е бил за Британия като млад, но не това е причина той да стане основна фигура, решила изхода на Втората световна война... нито, както смятат повечето хора, самият той е резултат от нея. Махатма Ганди не е хващал никога пушка в ръце, но победи непобедимата Британска империя на Чърчил и с това промени хода на историята.

В „Бойно поле Европа“ повече от всичко се изтъква решаващата роля на човешката личност. В сцените на битки, страсти, предателство и издръжливост в една никога не спирала война е грижливо обрисуван напълно автентичен портрет на Лейтенанта не като войник, а като стратег. И не просто като военен стратег — макар че до края той не изпуска пушката от ръцете си, — а като държавник. В тази книга има много приключения. Но забележителната кариера на Лейтенанта съдържа в себе си задълбочено описание на причините, поради които светът трябва да бъде променен, обяснение защо промените са рядко към по-добро и какво може да означава това за всички нас. В книгата са описани много персонажи, които биха могли да бъдат исторически фигури в наричания от нас реален свят. Но както е показано в „Бойно поле Европа“, последиците от борбите за власт понасят винаги обикновените хора.

Тъкмо поради това тази книга и героят ѝ от първото ѝ публикуване в едно списание никога не са преставали да представляват интерес, тъйко затова години наред много хиляди хора я четат в различни малки издания, тъйко затова това тя е популярна сред читателите. В отговор на желанието на онези хиляди, които са чували за нея и искат да я имат, се публикува това ново издание за широката публика. Подобно на Лейтенанта, тази книга е безсмъртна.

Нейният автор е изключителна личност. Л. Р. Хабърд (1911–1986) написа романа през онзи странен кратък период, когато тогавашният премиер-министър на Англия все още говореше за гаранции за мир, а Хитлер и Сталин, двамата най-масови убийци в историята на човечеството, си поделяха Европа. За първи път „Бойно поле Европа“ се появи в три серии в „Астаундинг Сайънс Фикшън“. Само шест месеца по-късно неговият автор замина да се бие в така наречената Втора световна война, която някои виждат като неизбежно продължение на Първата световна война и за която други с основание могат да твърдят, че още не е завършила.

През онези дни „Астаундинг“ беше водещо списание в научната фантастика, събрало около себе си обещаващи нови таланти автори. Л. Р. Хабърд беше един от първите и най-забележителни творци. За разлика от своите съвременници — между които впоследствие се нареждат Робърт А. Хайнлайн, Айзък Азимов, А. Е. ван Фогт и много други сега легендарни имена — Хабърд вече имаше репутация на известен в много популярни жанрове писател.

Години преди появата си в научната фантастика Хабърд беше известен не само в приключенския жанр, а и в целия спектър на фантастиката от онова време. Той беше специално привлечен към списанието, за да помогне с името си за оцеляването му. Нарасналите продажби увериха издателите, че името му на корицата привлича хиляди нови читатели.

Заради своята бързина и производителност и, което е по-важно, заради своята способност да доставя разказ подир разказ, които привличат многобройни читатели, почти за една нощ Хабърд се превърна в легенда. Някои от неговите колеги писатели дори написаха разкази, в които главен герой беше той под съвсем прозрачна дегизировка. Всички заговориха за него като за водеща фигура, магнетична и изпълнена с ентузиазъм, заемаща централно място сред

писателите от така наречената „Златна ера“ на научната фантастика. Едва прехвърлил двадесетте, той беше утвърден ветеран на така нареченото „фантазиране“, докато повечето от останалите бяха още новаци.

Хабърд написа „Бойно поле Европа“ на 28 години. Той вече беше навлязъл в този жанр с десетки впечатляващи по-къси произведения и често беше доказвал способността си да внася нови подходи в тази литература, но дори за него и дори за „Астаундинг“ неговият първи роман в този жанр беше изумителен.

След това въведение е поместена препечатка на предговора, написан от Хабърд за едно следвоенно книгоиздателство. Той предава смисъла на читателските отзиви и реакциите на хората далеч отвъд границите на тези среди.

С типична за него ирония Хабърд се „извинява“ за своята наивност в световната политика и за „младежкото си невежество“ по отношение на високите идеали, от които се ръководят лидерите на обществото. Като сатиричен коментар този „Предговор“ сам по себе си прави книгата достойна за внимание. Почти уникална сред писанията от средата на това столетие, тя носи основния тон на неговия *magnus opus* в научната фантастика, десеттомната поредица „Мисия Земя“ от 1980-те години.

По свой начин тя е наситена с неудобни пророчески изводи, както и „Бойно поле Европа“. „Младият, наивен“ Л. Р. Хабърд се придържа към смущаващия метод да изобличава претенциите на онези, които твърдят, че разбират от политика. Романът на човека, който се подготвя да участва в една кръвопролитна война, беше провокационно четиво, което някои не можеха да понасят. Същото се отнася и за „Предговор“, написан по-късно от човек, току-що завърнал се от война... свидетел на важна случка в нея... и не по-малко наясно за непосредственото бъдеще на човечеството.

Може лесно да се възрази, че „Бойно поле Европа“ не спада към тематиката на едно списание за „чисто“ научна фантастика. Част от началното въздействие върху читателите на „Астаундинг“ сигурно се дължеше на опита от военната тактика, убедителното представяне на военната стратегия и на задкулиските интриги в предизвикването на война с цел придобиване на политическа власт.

Други писатели в тази област могат да пишат убедително за „бъдеща война“; романът на Хабърд обаче има предимството с истинското представяне на безбройните детайли, които никой от неговите съвременници не можа да изобрази. Нещо повече, той беше написан с такова политическо прозрение, за каквото нямаше дори и намек в умозрителната литература до романа на Джордж Оруел „Хиляда деветстотин осемдесет и четвърта“ — един труд, разбира се, твърде „сериозен“, за да се появи най-напред като „чист“ сериал в списание. (Честно казано, предложението на Хабърд за оптимистично решение изглежда за предпочитане пред Оруеловия кумулативен безнадежден списък на причини, поради които не е възможно да се намери никакво решение.)

Отговорът на въпроса „Как «младият» Хабърд е могъл да направи това?“ е, че той беше необичайно интелигентен и високо образован в пълния смисъл на тези понятия. Още най-ранните му приключенски разкази са основани не на кабинетни проучвания, а на личен опит, натрупан в най-затътените кътчета на света. Този опит на свой ред произтича от неговото несекващо желание за изучаване на нови неща, срещи с нови хора, запознаване с техния опит.

Лафайет Роналд Хабърд е роден в Небраска, но е прекарал първите си години в щата Монтана, който дори през 1980-те години е все още място, щастливо изолирано от много аспекти на градската култура. През 1911 г. този щат е неразвит. Тъй като баща му е действащ офицер от флота на САЩ, Хабърд е отгледан от баба си и дядо си. Казват, че малкият Лафайет е можел да язди преди да проходи. Още в началото на второто десетилетие от своя живот той е едновременно игъл скаут^[1] и кръвен брат на индианското племе чернокраки. Неговата първа книга, „Бъкскин бригейдис“^[2], 1937, нагледно изобразява унищожителното влияние на търговията с кожи върху племето. (В публикациите ѝ след смъртта на автора племенният съвет помества благодарствено писмо към духа му.) Като най-млад игъл скаут в страната Хабърд е представен в Белия дом и се сприятелява със сина на президента Калвин Кулидж.)

Малко след това под ръководството на своя баща и чрез неговите връзки, още като тийнейджър Хабърд предприема пътешествия извън границите на САЩ и с различни специалисти изучава формално и неформално човешката психология, техниката и естествените науки и

в същото време получава богата възможност да наблюдава живота в такива разнообразни места като Китай и Карибите.

В допълнение на морските експедиции до смятани тогава за екзотични места от двете полукълба — някои и сега се смятат за такива, — Хабърд става член на „Изследователски клуб“. На няколко пъти под флага на този клуб той извършва експедиции, става експерт по крайбрежните води на Аляска и ги картографира. Има сведения, че в своите експедиции Хабърд е стигнал чак до Алеутските острови и още по на югозапад, както и че се е готвел да постъпи на военноморска служба. Следователно напълно основателно може да се вярва, че Хабърд е имал практически знания за човешката природа, за политическата история и военни знания. Има също така сериозни основания да се вярва, че изразената в „Бойно поле Европа“ геополитическа загриженост далеч надхвърля практическите съображения от необходимостта за осигуряване на препитанието му като писател. Несъмнено, когато през средата на 1941 г. постъпва във военноморския флот на САЩ, той извършва това под влияние на прочувственото писмо на конгресмена Уорън Д.Магнъсън, председател на Комитета по морските работи в Камарата на представителите, написано на 8 април 1941 г. до президента Франклин Д.Рузвелт.

Когато японците започват без предупреждение очакваната от много военни и цивилни експерти в САЩ война, Хабърд пътува по море в изпълнение на своя дълг. Неговата действителна военна кариера едва сега се изяснява по документи, получени след приемане на Закона за свобода на информацията и от разкази на бивши членове на екипажи на командвани от него различни морски съдове. (Той, изглежда, е знаел много добре как да ръководи хора, да им вдъхва необикновена преданост и доживотна лоялност.)

Преди да бъде прехвърлен към Атлантическия флот като старши военноморски офицер на САЩ, в Австралия той организира и извършва снабдяването на Филипините, чиято отбрана се ръководи от генерал Макартър. Неговият приятел, курсантът от Военноморската академия Робърт А. Хайнлайн споделя, че Хабърд е бил на лечение в дома си от сериозни рани, за които не се говори в разкритото след войната от флота на САЩ досие.

И ако „Предговор“ е умишлено ироничен, това може напълно основателно да се дължи на факта, че непосредствено след войната

Хабърд скъсва връзките си с флота и скоро след това започва нова кариера, ознаменувана с публикуването на „Дианетика — модерна наука за душевно здраве“, чиято декларирана цел е изграждане на една нормална планета. Тоест хапливото остроумие на предговора към „Бойно поле Европа“ може да не е самоцелно. В него може би има много по-дълбок умисъл, предизвикан от опита на Хабърд, който е открил, че онова, което е написал като умозрителна фикция, прилича твърде много на нещо съвсем истинско.

Завладяващата сила на „Бойно поле Европа“ не може да бъде отделена от тези предположения. Когато тази книга беше написана, в популярната фантастика нямаше и помен от използване на морски пехотинци за смазване на националноосвободителни движения. Морските пехотинци бяха символ на добронамерена сила, биеща се на страната на правото. Като опитен писател Хабърд добре разбираше стойността на „прекаляването“ и прекаляваше само дотолкова, доколкото да стимулира въображението на читателите. От друга страна, Хабърд може би вече е имал достатъчно основание да разбере — както повечето от нас днес, — че добрината и храбростта на личността може понякога да намерят съмнителни приложения в борбите за власт, провеждани на високо ниво от световните лидери.

В световната история е имало лидери, които не са обмисляли достатъчно добре водената от тях политика. Нито пък винаги са имали възможност да насочват достатъчно умело действията си за постигане на своите временни цели. Едно традиционно място, където се плаща цената за това, са окопите, в които обикновените войници трябва да пълзят, за да оцелеят. Същата цена много рядко се плаща в цитаделите на властта, пък и монетата обикновено е безкръвна — блестящи лимузини откарват виновните лица в арест с минимална защита срещу бягство или на заточение в лукс.

Романът „Бойно поле Европа“ може да бъде приет като алегория — умозрителна научна фантастика, която вълнува ума с представяне на един свят, който — о, би могъл да бъде, о, да, звучи правдоподобно, но... е, никога не се случва така, както е предсказано.

Но вече повече от половин век „Бойно поле Европа“ не престава да се чете с интерес, а бъдещето му се простира неопределено далече във времето.

[1] Скаут, който е спечелил 21 отличителни значки. — Б.пр. ↑

[2] Бригади американски войници от Освободителната война. —
Б.пр. ↑

ПРЕДГОВОР

Когато написах „Бойно поле Европа“, все още съществуваше линията Мажино^[1], Дюнкерк^[2] беше обикновен крайбрежен френски град, битката за Великобритания, Бълдж^[3], Сайпан^[4], Иво^[5], ракетите Фау и Нагасаки бяха неизвестни и далеч в бъдещето. Макар че засяга тези неща, действието в романа няма да се превърне в действителност още много години и следователно е все още история от бъдещето, въпреки че част от това „бъдеще“ (около една пета) вече е настъпило.

След публикуването на романа — преди войната — ми казаха, че той предизвикал малък спор, който с времето се доразвил и в резултат на който, ако не друго, то интересът към „Бойно поле Европа“ нараснал. „Бойно поле Европа“ предизвика силни протести от страна на комунистите, които казваха, че романът е профашистки (докато най-малко един фашист твърдеше, че е прокомунистически). От една страна, основната сюжетна линия беше наричана идиотска и неоснователна, а от друга, бяха написани поеми (някои от тях много добри) за или посветени на Лейтенанта. Провеждаха се митинги в чест на Лейтенанта и други, свиквани за символично обесване на автора (последното беше извършено успешно).

Има хора, които твърдят, че романът е много лош, и други, според които е уникален. И макар вероятно това да не е най-лошата военна фантастика, не мога да повярвам, че „Бойно поле Европа“, както се твърди в много неофициални проучвания, е една от най-добрите.

През онези спокойни дни, когато през отпуската си всеки можеше да посети Пърл Харбър и във всеки дом имаше по един бизнесмен, чудещ се дали е възможно да прави бизнес с Хитлер, настроените срещу „Бойно поле Европа“ (много от които, страхувам се, бяха комунисти) бяха особено раздражени от някои постановки в романа.

Русия беше миролюбива нация и подобно на Америка нямаше никакво намерение да участва във войната. Англия декларираше

загриженост без задълбочено вникване в развитието на събитията, освен презрително пренебрежение към социалистите, които, разбира се, не могат да дойдат никога на власт. Човек трябва да разбере това време, за да си обясни защо „Бойно поле Европа“ остро критикува и обижда много хора.

Съвсем вярно е, че някои от постановките в романа са далеч от реалното развитие на света. В него например се предполага, че политиците от великите страни, в частност от Съединените щати, ще тласкат, вместо да спират въвличането на света във войната. Всъщност в него се предполага — защото авторът беше много млад, — че политиците са съвсем некомпетентни и изобщо няма да могат да предотвратят най-кръвопролитния конфликт, преживяван някога от страната.

Освен това, тъй като авторът не е военен критик, в романа се предполага, че генералните щабове на повечето велики страни са съставени от глупави некадърници, които се мъчат да запазят постовете си чрез външния си вид, и че тяхната генерална стратегия за световна война няма да доведе до нищо освен до милиони невинни жертви. Романът предполага, че ако генералните щабове не успеят да се справят със задачата си, нациите ще престанат да съществуват. В него освен това — което е по-важно — се лансира мисълта, че изходът от войната ще решат младшите офицери и сержантите. Те, се казва в романа, поради глупост на генералния щаб, накрая ще бъдат сведени до шепа неубиваеми бойци, които ще действат самостоятелно.

„Бойно поле Европа“ твърде сбито — и много остро, защото авторът няма опит в международните работи — защитава тезата, че анархията е един нездравословен строй, бранен поради алчност от малцина и осигуряващ привилегии на малцина, и че „обикновените хора“ (което ще рече онези необикновени хора, които искат само да бъдат оставени да си вършат работата и да припечелят достатъчно средства за преживяване и за отглеждане на следващото поколение) ще бъдат избити, оглупели и напълно негодни за съществуване от тези съвсем нови „отбранителни“ оръжия, които, разбира се, ще бъдат насочени срещу войниците. Бомби, атомни и бактериологически оръжия, накратко науката — се твърди в романа — ще се използват против човека и съвсем скоро дори онези, които не са били на фронта, ще бъдат ранявани и избивани; говори се също, че по принципа на

бумеранга населението ще дава жертви от оръжия, създадени от собствените му правителства.

Разбира се, в спокойния свят на 1939 г. всичко това звучеше много еретично, но сега е справедливо да се каже, че авторът е понатрупал достатъчно опит, за да види грешката в тази своя преценка. Всичко, можем да кажем като доктор Пангрос^[6], досега е било за добро в този най-добър от всички възможни светове.

По „Бойно поле Европа“ са създадени два или три разказа. Това ме ласкае. Този роман е просто белетристика. И както показаха последните няколко години, описаното в него вероятно може да се случи.

Л. Рон Хабърд
Холивуд, 1948 г.

---

[1] Система от тежки отбранителни съоръжения, построена от Франция преди Втората световна война по границата между Франция и Германия от Швейцария до Белгия. — Б.авт. ↑

[2] Морско пристанище в Северна Франция, откъдето са евакуирани британските сили под обстрела на германците през 29 май — 4 юни 1940 г. — Б.пр. ↑

[3] Последната голяма германска контраофанзива през Втората световна война. — Б.пр. ↑

[4] Един от Марианските острови, завзет от въоръжените сили на САЩ през юни-юли 1944 г. — Б.пр. ↑

[5] Иво Джима — един от вулканичните острови в Тихи океан, завзет от въоръжените сили на САЩ през 1945 г. — Б.пр. ↑

[6] Глупав оптимист от философската повест „Кандид“ на Волтер. — Б.пр. ↑

ЛЕЙТЕНАНТА

Роден е в противовъздушно скривалище и първото му изплакване било заглушено от воя на бомби, трясъка на падащи стени и лая на трасиращи небето картечници.

Образованието си получил сред природата, където „А“ била буквата за авиация и „П“ — за победата. Той знаел, че бомбардировачите „Викърс Уелингтън“ достигат без кацане чак до Китай. Никой не го е учил, че някога човек на име Колумб е преплувал с галеон чак до другия край на света.

Ранени във войната офицери го учили на бойна тактика и стратегия върху релефни карти. Куци сержанти го направили майстор в стрелба с пушка и пистолет, леки и тежки оръдия. И макар че не можел да спрегне нито един латински глагол, на четиринадесет години той бил завършил образованието си.

Баща му бил убит на кея в Кил. Вуйчо му загинал в пожар в Хамбург. Майка му умряла от мъка и глад в развалините, които някога представлявали Лондон.

Осемнайсетгодишен той бил изпратен на фронта като сержант. На двадесет и три години командвал бригада.

Накратко, кариерата му не се различавала от тази на много други момчета с аристократичен произход, родени след започването на онзи конфликт, който е известен като Война на сметките или Война на идеите, или Война, която туря край на войната, или Световна война две, три, четири и пет. С една дума, като много други, с тази разлика, че той останал жив.

Няма никакво обяснение за причината, поради която е останал жив толкова дълго и за няколко секунди е станал основна фигура на европейската политическа сцена. Но за такива неща никога няма логични обяснения.

Когато отвратени от всичко офицери и войници слагали край на непоносимия си живот, той просто вдигал рамене и продължавал по избрания от него път. Когато, полудели от болест и изтощение,

неговите съвипускници виели, той им давал това, което заслужават, после прибирал пистолета си в кобура и се погрижвал за тленните останки. Когато поделенията вдигали бунт и разстрелвали офицерите си в гръб, той строявал своите войници в каре и смело заставал пред тях.

Преди да измине една година от пребиваването му в континентална Европа, той бил свидетел на пристигането в неговата дивизия на деветдесет и три хиляди души попълнения. И видял почти толкова отписани от списъците войници.

Той бил войник, неговото занятие била смъртта и той видял прекалено много убити, за да бъде впечатлен от нея. Външно бил като половин милион други с неговия ранг; вътрешно — съвсем различен. Докато командвал противовъздушната артилерия в Англия, открил, че нервите са по-смъртоносни от куршумите, и рано отхвърлил тяхното съществуване в собственото си тяло. Заменил ги с безгрижна веселост, която странно контрастирала с мрачната печал, надвиснала над гробищата на Европа. Дори да имал нерви, той ги пазел в себе си. А битките, които е водел в себе си, за да ги потиска, завинаги ще останат невъзпети.

Преди да изкара една година в континентална Европа, смъртоносната войнишка болест — онзи много научен резултат от бактериологическото оръжие, кулминация от многогодишно мутиране на микроби и превръщането им в неизлечими болести — станала причина над всички войски, служещи в континентална Европа, да се наложи карантина, както девет години по-рано Америка, малко след като нейната неуспешна атомна война се била превърнала в бумеранг, спряла напълно всякакви връзки отвъд Атлантика. Ето защо той не можел да се върне в Англия.

Дори да е изпитвал тъга по своята опустошена от бомби страна, Лейтенанта никога не я е показвал. Той всеки път безстрастно изслушвал вестите за седемте революции, започнали с убийството на краля — едно престъпление, последвано от политическа палячовщина, завършила с комунизъм (поне така наричаха тази идеология, макар че Маркс би се отказал от нея. И покойният, непрежален Сталин бе ломотил несвързано за ереста на неговите догми.) Фактът, че червеното знаме на комунизма се вее над Лондон, а императорският флаг на царя се полюшва от руски вятър, го развеселявал.

Седем правителства, всяко атакувано и принуждавано да продължи войната. Девет правителства в Германия само за осемнадесет години. Той захвърлил в калта получените медали и отличия, желяйки с цялото си сърце всички правителства да паднат и да се тури край на всичко. Но това така и не станало. Излизането на една страна от войната спъвало другата. И обратно. Както проблемът за свръхпроизводство през период на икономически възход се балансира със следващия период на стагнация, така и това спомогнало да продължи тази война, която с кратката оргия на атомите, убийствено диви, макар и напълно неясни, породила такива омрази, че останалите искри на добрина и търпение, изглежда, били напълно изчезнали от света. Войната, както в старите времена, станала акт на омраза и източник на плячка, защото как иначе можело една страна да заграби машините и инструментите, които не можела да си произвежда сама?

Той не знаел нищо за международната политика... или най-малкото се преструвал, че не знае. Обаче имал непосредствен контакт с последиците от нея, защото несполуките на една страна винаги били следвани от разцвета на друга. Провалът на неговите непосредствени командири означавал, че той като войник ще бъде атакуван; неуспехът на командването на неговите врагове на свой ред го карал да ги атакува. Но за него войната била единствената реалност, защото той не знаел почти нищо за онова, за което хората говорили с копнеж и наричали с думата „мир“.

През живота си той видял развитието и западането на авиацията, усъвършенстването и изчезването на артилерията, раждането и смъртта на ядрената физика, крайния продукт на бактериологията — но само забравя, изчезване и смърт на културата.

Три години вече не бил чувал самолет да бръмчи главата му. Като дете за него те били така обикновени, като птиците, само че малко по-смъртоносни. Те летели по-бързо и по-далеч от тях и когато пусканите от тях направлявани ракети унищожили три четвърти от производствените центрове на света, те престанали да летят. Защото самолетът е сложна машина, която не може да съществува без резервни части, без специално гориво, без хиляди други неща. Производството на голям брой дори с малки дефекти въздушни кораби и сред тях може би петдесет, които могат да летят, давало на една

нация само няколко месеца въздушно превъзходство. Било тихо, много тихо. Самолетите си били отишли.

Някога по определени фронтове гърмели големи оръдия. Но тези оръдия се нуждаели от висококачествени снаряди, а когато центрите за производство вече не могли да правят такова сложно нещо, каквото е снарядът, стрелбата постепенно започнала да намалява, на пристъпи се съживявала, но всеки път била по-слаба, докато накрая съвсем спряла. Защото самите оръдия се били износили. И когато на мястото на отбранителните валове и танковете дошла тактиката на пехотата, малкото останали оръдия по неволя едно по едно били изоставени пред бързо настъпващия враг. Последното било особено вярно за малките полеви оръдия, които се държали най-дълго.

Били минали четири години, откакто Лейтенанта бил получил последните си заповеди по радиото, защото и за него вече нямало резервни части. И макар да се носели слухове, че Генералният щаб на Британските експедиционни сили има радиовръзка с Англия, никой не можел със сигурност да го потвърди. Вече седем години, откакто не били давани нови униформи, три или повече години, откакто не бил повишаван офицер.

Неговият свят представлявал разрушени градове и необработвани ниви, огромно гробище, в което лежали заровени тридесет милиона войници и триста милиона цивилни. И макар че смъртта, която пищяла от небесата, вече не се чувала, нямало нужда от нея. Нейната работа била свършена.

Хранителните запаси почти били свършили, когато една сила, според слухове Русия, разпръснала над Европа вредители по растенията. Гладът направил всичко възможно, за да надмине броя на загиналите в битките. И като негов съюзник дошло и друго нещо.

Заболяването, известно като „войнишка болест“, замахнало с лепкавата си ръка над осъдената на смърт Европа и взело десет пъти повече жертви от войната. Смъртта пропълзяла тихо над останките от обраслите с трева бомбени кратери и разрушени градове, провряла костеливите си пръсти сред малцината оцелели важни личности. От Средиземно море до Балтика нямало лек срещу нея, защото тя не се дължала на един болестотворен микроб, мутирал в убиец, устойчив на пеницилина, сулфа^[1], пантомецина и рентгеновите лъчи; това били най-малко девет болести, съчетани в една, и всяка от тях била по-лоша

от жълта треска или от чума. Деветте се били комбинирали, за да създадат безкрайно разнообразие от прояви. В далечните страни, в Южна Америка, Южна Африка и Скандинавия, където комините на заводите трябвало да бълват пушек, почти унищожените нации, които никога не били воювали, били затворили пристанищата си и се били върнали към дървените рала. Техните библиотеки може би все още били пълни с технологии, но кой можел да ги чете? Абсолютно миролюбиви нации се били намесили в тази война или тези много войни, стотици села били превърнати в обрасли с бурени руини и поставени под карантина за половин столетие и дори повече от собствените си народи.

Но Лейтенанта не се чувствал нещастен от това положение. Той нямал с кого да се сравнява. Когато поради липса на средства, метали, работници бил закрит и последният завод, той разбрал, че в тази война артилерията не е постигнала нищо, във всеки случай в тактическо отношение, за разлика от Наполеон. Когато последният боботец самолет се превърнал в куп обгорен, ръждясащ метал, той се усмихнал облекчено. Самолетите не вършели нищо освен да атакуват обекти, които не можели да завладеят.

От запазените за него документи е трудно да се получи ясна представа за самия човек — толкова трудно, колкото и да се получат подробни отчети за неговите победи и поражения. Враговете му го представят като човек със смущаваща и дори жестока усмивка — един израз на веселие, което не го напускало дори когато се срещал лице в лице със смъртта. Но враговете имат навик да представят невярно онези, от които се страхуват, и често повтаряното твърдение, че изпитвал удоволствие единствено от смъртта, е вероятно невярно.

Този възглед, изглежда, се потвърждава от факта, че той не е изпитвал удоволствие от победата, ако тя, поне що се отнася до неговите войници, не е безкръвна. Това може да се припише на естественото му отвращение от философията на войната, в която величието на победата се измерва с големината на списъка жертви. Колкото и да изглежда невероятно, дори по време на неговото рождение по-голямата част от човечеството не обръщала никакво внимание на стратегическите завоевания, ако те не са постигнати с много хиляди жертви. Но хората, уви, отдавна са престанали да бъдат евтино пушечно месо и полевите и щабните офицери, които смятали

така, умрели през една тиха нощ с щик в ребрата. И така въпросът може да се постави двустранно. Той може да заслужава, а може и да не заслужава снизхождение за това, че е опазил хората си.

Физически Лейтенанта, изглежда, е имал ръст малко по-висок от среден, бил със сиво-сини очи, русокос. Вероятно е бил много красив, макар че много малко знаем за това. Единственият портрет, нарисуван след смъртта му от войник от неговата част с повече ентузиазъм, отколкото точност, е доста лош.

Може би е имал толкова здрави нерви, че в критични моменти е бил почти луд — което не е невъзможно, защото той е бил интелигентен. Може би така се е владеел, че е бил съвсем без нерви. Колкото до самата Англия, той може би я е обичал страстно и всичко, което е сторил, е било за нея. И отново може би, се е развличал, като хладнокръвно е разрешавал стратегически проблеми.

Тези неща, както и неговото име, са неизвестни. Той бил Лейтенанта. Но дали е бил луд и садист, или джентълмен и патриот — това трябва да решат други.

---

[1] Фамилия лекарствени средства от типа на сулфамида, използвани срещу бактериални инфекции. — Б.пр. ↑

ГЛАВА 1

Скупчена в ранната зора около два огъня, бригадата бавно привършваше бедната си закуска, прокарвайки хапките плесенясал сухар с глътки слаб синтетичен чай. Около тях се издигаха изпочупени дървета, през чиито клони тихо като духовете на трийсет милиона загинали войници се промъкваха валма мъгла.

Наоколо, полускрити от гъстите шубраци, имаше няколко тъмни ями; по изкривените стъпала долу в глъбините на изоставената някога силна крепост до ръждивите си пушки лежах плесенясали скелети.

Макар и не напълно разсънени, привикнали от дългата си практика, войниците бяха нащрек. Всеки обръщаше внимание и на най-слабия звук и не се доверяваше на залегналите в стрелковите гнезда часови. Тази бдителност се беше превърнала във втора природа. Но днес тя имаше основание. Нощният патрул беше донесъл новината, че неколкостотин руснаци са заели околните възвишения. А бригадата, която някога се състоеше от шест хиляди силни мъже, сега наброяваше само сто шестдесет и осем души.

Беше разнородна команда: англичани, поляци, испанци, французи, финландци и италианци, облечени в парцаливите униформи на двадесет приятелски и вражески нации. Бяха въоръжени с най-различни оръжия, патроните на една пушка рядко ставаха за друга. Облеклото и оръжието бяха подбрани според личните им прищевки и опит.

Общото за всички бяха безкрайните години, прекарани във война, и навикът да воюват. Селяните отдавна бяха прехвърлили баирите и се бяха върнали в опустошените си ферми и ниви, оставяйки в армията онези, които не бяха годни за нищо друго.

Поради карантината за войнишката болест англичаните не можеха да се върнат у дома. Някога те бяха имали любими, съпруги и семейства. Но отдавна никой не беше чувал нищо за тях...

Пред очите им бяха загинали цели дивизии, но те бяха оцелели. Бяха командвани от повече офицери, отколкото можеха да преброят.

Бяха ръководени от повече доктрини, отколкото можеха да разберат.

Тук беше техният свят: една опустошена гора, една празна крепост, закуска от корички и гореща вода — и всеки разчиташе на своето оръжие, всеки съществуваше за момента и очакваше следващият момент да му донесе опасности и смърт.

Те бяха безсмъртни, имунизирани срещу куршуми, бомби и зарази, школувани от войната до съвършенство, запазени живи от седмо и осмо чувство за опасност — чувства, които можеха да изтълкуват и най-малката промяна в заобикалящата ги среда и да ги предпазят.

Изгубили всякакви цели и връзки, забравили своите религии, те все още имаха един бог — своя Лейтенант. Той беше, в края на краищата, много добър бог — хранеше ги, обличаше ги, пазеше ги, а това беше повече от онова, което можеше да направи за тях който и да било друг бог.

От време на време те обръщаха поглед към Лейтенанта и се успокояваха. Защото въпреки цялата опасност Лейтенанта седеше върху мокрото колело на лафета и вперил поглед в огледалото, закрепено на чатала на една тояга, се бръснеше.

Готвачът донесе котле гореща вода и я изсипа в една стара каска, която Лейтенанта използваше за леген. Готвачът беше едър човек с твърде страховит вид, мръсен, космат, затъкнал гол щик в колана си.

— Желаете ли нещо друго, сър?

— О, да. Чиста риза, куртка, нов пистолет и малко черен хайвер.

— С удоволствие, стига руснаците да ги имат, сър.

— Не се съмнявам, Бълджър — усмихна се Лейтенанта. — Но все пак нямаш ли нещо по-специално за закуска? Имам годишнина. Вчера направих пет години, откакто съм на фронта.

— Моите поздравления, сър. Ако позволите да попитам, шестата година с бой ли смятате да започнете?

— И таз добра! — изрева един груб глас. — Ти си последният, който ще ни учи на тактика. Гледай си кашаварската работа, Бълджър. — Старши сержант Полард блъсна готвача към огъня. — Сър, току-що обиколих външните постове. Чули по височините да се придвижва войска. Там е и Уийзъл. Твърди, че към четири е чул тракане на колела на оръдеен лафет.

— Колела на оръдеен лафет! — изненада се Лейтенанта.

— Така каза.

Лейтенанта се усмихна и си наплиска лицето с вода.

— Някой ден вятърът ще му отвее ушите.

— Що се отнася до руснаците, сър — каза Полард сериозно, — няма ще чакаме да ни обкръжат? Те знаят, че сме тук. Чувствам го. А и тези наши огньовете...

Лейтенанта се усмихна и Полард млъкна. Той беше добросъвестен сержант, макар често да претендираше, че има чувство за хумор, каквото не притежаваше. Независимо колко души беше убил или колко ужасен беше в боя, Полард не си позволяваше шеги с Лейтенанта. Полард уважаваше момчето по свой начин и никога не му минаваше през ума, че неговият командир е поне е двадесет и три години по-млад от него.

Лейтенанта навлече ризата си и тъкмо понечи да каже нещо, когато от двеста метра долетя тихо изсвирване. Просеката моментално опустя: всички мъже инстинктивно заеха места, от които можеха да стрелят с най-малка опасност за живота си и най-големи поражения за врага. В предупреждението имаше тревожна нотка.

Стиснал пистолета си, Лейтенанта стоеше широк разкراчен, очите му зорко оглеждаха обгърнатата в мъгла гора. Изцвърча птичка и лагерът се успокои, хората се върнаха при огньовете и канчетата със синтетичния чай.

След малко, в съответствие със сигнала, от храсталака излезе английски офицер, огледа се и се насочи към Лейтенанта. Беше капитан, но беше облечен така, че не личеше от какви войски е. Също като Лейтенанта, и в неговата униформа имаше дрехи от четири вида служби, подчинени на единствената цел да го запазят сух.

— Четвърта бригада? — попита той.

— Точно така — отговори Лейтенанта. — Здравей, Малкълм.

Капитанът го погледна по-внимателно, после се усмихна и стисна протегнатата му ръка.

— Виж ти! Не очаквах да ви намеря, още по-малко да видя теб. За Бога, знаеш ли, че околните хълмове бъкат от руснаци?

— Знам — отвърна Лейтенанта. — Трети ден вече.

Малкълм трепна.

— Но... но ти си в смъртоносен капан! — Той прикри учудването си. — Добре! Нямам право да съветвам бригаден командир на бойното поле.

— От Генералния щаб ли идваш?

— Да, от генерал Виктор. Минах през същински ад, докато стигна дотук и ви намеря. Виж сега, тези руснаци...

— Как е генерал Виктор?

— Между нас казано, изпаднал е в паника. Откакто Британската комунистическа партия завладя Лондон, сън не го хваща.

— Бълджър — каза Лейтенанта, — донеси на капитана закуска.

Бълджър дойде с парче сухар и канче чай. Щабният офицер лакомо ги грабна.

— Не е много — каза Лейтенанта, — но това са последните запаси, които намерихме в тайния склад в това укрепление. Яж бавно, защото следващата храна, ако изобщо има такава, ще е руска. А сега казвай. Има ли някакви заповеди?

— Викат те в Генералния щаб. За реорганизация.

Лейтенанта го погледна изненадано.

— Това да не би да има някаква връзка с неизпълнението на нарежданията на Военния комитет на Британската комунистическа партия за създаване на войнишки съвети?

Малкълм вдигна рамене — беше с пълна уста — и го излъга:

— О, не. Кой го е грижа за това? Мисля, че искат да те повишат. Знаеш, че те ценят.

— Ами... — започна Лейтенанта. Знаеше много добре, че да те привикат обикновено означава, че ще те разжалват.

— Така каза генералът. Но, виж, тези руснаци...

— Скоро ще ги нападна — каза Лейтенанта. — Те са нови и сигурно имат ботуши и хляб. И може би нещо за пиене. Най-добрият ми подслушвателен пост, един момък на име Уийзъл, нощес чул тракане на колела.

— Вярно. Тъкмо щях да ти кажа. Видях оръдие и противотанкова ракета...

— Не може да бъде!

— Честна дума — каза Малкълм.

— Артилерия!

— Да, артилерия.

— Божичко!... От щурмуването на Париж преди две години на този фронт не е имало полеви оръдия. Защото мортирите и базуките едва ли могат да се нарекат полеви оръдия. Как смяташ, имат ли снаряди?

— Имат зарядни ракли.

— А... коне? Имат ли коне?

— Видях два.

Лейтенанта засия от радост.

— Ах, дойде точно навреме, Малкълм! Конско печено! Само си помисли! Кафяво, цвърчащо, капещо, сочно печено конско!

— Конско? — възкликна Бълджър и моментално се заоглежда. Беше ги чул, макар че беше на повече от трийсет метра.

Бригадата се обнадежди — бойците се взряха през голите дървета, за да зърнат руснаците по височините.

Мисълта за храна завладя и ума на Малкълм. Не биваше да го казва, но го каза:

— Отдавна не съм ял сваятна храна. Да не говорим за конско.

Лейтенанта веднага се усети. Полевите и щабните офицери не се обичаха, защото първите се биеха и гладуваха, а вторите се криеха под закрилата на неуязвимия Генерален щаб и дори от време на време получаваха от Англия храна — консерви за много повече хора от останалите в момента живи. Това, че един офицер беше поел риска да направи такова пътуване, се стори на Лейтенанта много странно.

— Какво става там при вас?

От резкия тон на Лейтенанта Малкълм разбра, че е сбъркал нещо.

— Какво става? — настойчиво повтори Лейтенанта.

— Не трябваше да ти казвам, но нямаме връзка с Англия — отвърна Малкълм уж небрежно. — От три месеца не сме получавали храна.

— Има и още нещо, нали?

— Е, щом настояваш — сви рамене Малкълм. — Генералният щаб отзовава всички полеви части. Генерал Виктор възнамерява да се изтегли от сегашната база на юг, където може би има плодородни райони. Ще е по-добре за всички ни. — Малкълм беше хитрец и търсеше начин да избегне по-нататъшните въпроси. — Изпрати ме по спешност при теб. Твоите качества на командир са добре известни и

високо ценени. Според Виктор, ако ти ръководиш операцията, не може да не успеем.

Лейтенанта остави комплимента без внимание.

— Искаш да кажеш, че Англия... не, не Англия, а проклетите комунисти там... са ни забранили да се връщаме.

— Е... поради карантината.

— Но тя ни оставя някаква надежда — възрази Лейтенанта.

Малкълм мълчеше.

— Страх ги е — каза Лейтенанта. — Страх ги е, че ще се върнем и ще им потърсим сметка. — Той се засмя остро. — Нещастни страхливи глупаци! Не знаят ли, че извън Англия няма и десет хиляди британски войници! Там където преди бяха хиляда, сега не е останал и един човек. Ние атакувахме французи и германци, и руснаци, и италианци, и пак германци, докато останахме толкова малко, колкото и те. Най-напред ние пресякохме границата, за да вземем машини и храна. След това те започнаха да ни лъжат за предстоящо нахлуване, но изминаха две години оттогава и не открихме нищо, което може да се нарече политически обект. Ние не можем да се върнем в родината, защото ще пренесем болестта. А какво сме тук? Смесица от петдесет националности, командвана от по-малко от стотина офицери, разпръснати от Египет до Архангелск. Десет хиляди бойци и десет милиона, двадесет милиона гроба. Несретници без родина. Цяло поколение, изтребено от куршуми, глад и болести, а останалите полуживи. И в Англия се страхуват от нас!

Малкълм се впечатли. Той беше напуснал Англия само преди две години. Бе изпратен от Върховния съвет с важно послание до генерал Виктор и не получи разрешение да се върне. За момент той забрави страха си от полевия офицер и си спомни една плачеща на пристанището девойка.

— Аз ще се върна. Това не е краят. Ще се върна и ще я видя!

— Не и с командир като Виктор.

— Не говори така — стресна се Малкълм. — Той е старши офицер.

— Може би. — И в тези думи Малкълм прочете страшни неща.

— Но ще се подчиниш, нали? — каза Малкълм.

— Да отида в Генералния щаб? Разбира се.

Малкълм въздъхна облекчено. Колко тъпи бяха тези полеви офицери! Никога ли нищо не чуваха? Но пък командирите на тридесет или повече подразделения наивно се бяха подчинили на това нареждане, без да знаят, че още с пристигането си ще бъдат разжалвани и изхвърлени от щаба. Но не, Лейтенанта нямаше да разбере това, докато всичко не свърши. За Малкълм в това нямаше нищо неоснователно. Важността сега се измерваше само с броя на войниците, които командваше един офицер. Не беше възможно щабът да остави бунтовнически полеви офицери да командват войската и с това да застрашат самите устои на Генералния щаб.

— Те постигнаха своето в Англия — каза Лейтенанта. — Да. Постигнаха своето.

Малкълм отново се разтревожи и бързо пренасочи мислите на Лейтенанта.

— Когато се преместим, всичко ще се оправи. Ще заемем голяма плодородна площ и ще има достатъчно храна за всички.

— Нима? — рече Лейтенанта.

Малкълм не го разбра и неволно потрепери — спомни си странните истории, които ставаха из Европа.

— Какво ти е? — попита Лейтенанта. — Треска? Карстън! Дай на капитан Малкълм от белгийската скоросмъртница.

— Благодаря — каза разчувстван Малкълм.

Лейтенанта стана и се протегна. Като го погледнеше, човек не можеше да допусне, че през целия си живот е гладувал, защото тялото му беше силно и здраво. Беше роден в нищета и израснал в мизерия. Той приглади с ръка русата си коса, сложи на главата си един италиански шлем, изпъна рамене под куртката и закопча колана. По навик провери автоматичния си пистолет и прегледа патроните в трите пълнителя.

Мауки, дребен човек с превит гръб и дяволити очи, който обикновено прислужваше на Лейтенанта, пристъпи с парцал в ръка и избърса ботушите му. После свали от един счупен клон пелерината, откънатата от Швейцария преди четири години. Беше от коприна, дебела два пръста, и тежеше над десет килограма заради забилите се в нея куршуми, които я правеха още по-непробиваема. Мауки я завърза

около раменете на Лейтенанта и започна да прибира бръснарските принадлежности в една кутия от противогаз.

— Къде беше? — попита Лейтенанта.

— На разузнаване — отвърна Мауки и посочи очите си — най-зорките в бригадата. — На разсъмване руснаците се размърдаха: смъкват се по клисурата към нас. — Той махна към хълмовете. — Виждате ли ги?

— Не.

— Мярка се по някое и друго кепе.

— Искаш да кажеш офицери?

— Видяхте ли! Един бинокъл блесна на слънцето.

— Нищо не виждам, но ти вярвам.

— Боже Господи! — възкликна Малкълм. — Да не смяташ да стоиш тук и да ги чакаш да дойдат в лагера ти!

— Защо не? Да не искаш да атакуваме през открита местност срещу артилерия?

— Не, но...

— Успокой се — каза Лейтенанта. — Сержант, прибири всички постове, остави само два. След десет минути тръгваме.

— Слушам, сър.

— Поход? — учуди се Малкълм. — Накъде?

През шубраците пропълзя един часови и се втурна към Лейтенанта.

— Видях руски патрул, шест-седем души! — Той посочи на запад.

В следващия миг пристигнаха още двама часови и посочиха на юг и на изток. Руският команден пункт вече се беше преместил на север.

— Открили са те! — извика Малкълм. — Видели са огньовете.

— Бълджър, хвърли малко зелени клони да се засили пушекът — заповяда Лейтенанта. — Полард, отдели ли мунициите с неподходящ калибър?

— И някои, които намерихме в крепостта, сър.

— Добре. Едно отделение да събере всички сухи дърва наоколо и да ги хвърлят в огньовете. Карстън, провери пневматичните оръжия.

— Слушам, сър.

— Слушам, сър.

— Тау-тау, събери хората си и организирай прикриваща група.

— Слушам, мон Лейтенант.

— Боже мой, приятелю! — възкликна Малкълм. — Каква ще ти е ползата от прикриваща група, когато няма къде да се оттеглиш? О, всеки път, когато гледам някой от полевите офицери да се подготвя за отбрана или за нападение, ми призлява. Вие не изпълнявате предписанията на уставите, изобщо не ги спазвате. Би било чудесно, ако и ние имахме малко артилерия.

— Безполезен боклук.

— Какво?!

— Ако имах противотанкова пушка и минохвъргачка, какво щеше да промени това? Господи, не стана ли ясно още преди години? Едната страна компенсира пораженията, нанесени от другата, като нанася също такива поражения. Артилерията е въведена от онзи приятел Наполеон, поне така казват французите. Абсолютно безполезно оръжие, освен когато трябва да се събори някоя стена. Както са безполезни и самолетите. Твърде много жертви и мъка и твърде малко удоволствие.

— Удоволствие?

— Защо не? Хереро, помогни на Бълджър да прибере казаните.

Лагерът вреше от усилена дейност. Хората на Карстън работеха върху пневматичните картечници. Някога те се задвижваха с бензин и допълнително с ръчни компресори, но сега само ръчно. Четирима души ги зареждаха, докато Карстън проверяваше очуканите им мерници. С пневматиката се избягваше шумът, който разкриваше картечниците, и се решаваше проблемът с оскъдните муниции, защото те стреляха с куршуми британско производство, в които барутът беше изветрял. А такива боклуци имаше много. Бяха лоши оръжия, защото бяха предназначени за модерни свръхзвукови приспособления, които убиват на петстотин метра, но изпразнените кондензатори и изтощените батерии отдавна бяха изхвърлени по европейските бунища и бяха останали само колелетата и станците.

Лейтенанта крачеше по просеката, проверяваше как се изпълняват заповедите му и очакваше да дойдат последните постове и да се покажат първите руснаци.

И изведнъж изскочи Уийзъл и извика:

— Мина!

В следващия момент всички я чуха и после я видяха. Падаше от небето. Някой, проявил съжаление към човека, никога не виждал такова нещо, блъсна Малкълм зад зарядната ракла. Мината падна точно наред просеката. Шрапнел изсвири злобно и профуча през вече осакатените дървета.

ГЛАВА 2

Изглеждаше абсурдно някой от сто и шестдесет и осмината да се е спасил от смъртоносния дъжд, още повече че минохвъргачката беше с голям калибър. Но щом осколките престанаха да свистят, хората отново излязоха на сечището. Бяха пострадали само един казан и един денк, при това последният съвсем леко.

— Тау-тау — извика Лейтенанта. — Заеми позиция в онзи коридор и ни прикривай.

— Слушам, мон Лейтенант.

— В колона по двама след мен! — изкомандва Лейтенанта и поведе бойците към централния вход на крепостта.

Пронизително засилващо се свистене като с магическа пръчка ги накара да залегнат. Мината избухна. Разхвърчаха се шрапнели. Но клоните още не бяха престанали да падат и хората забързаха през пушека към входа.

— Полард — извика Лейтенанта.

— Слушам, сър — отговори сержантът.

— Остани с мен. Малкълм, ти слез. Ние ще се оправим. Всички долу, веднага!

Двамата със сержанта започнаха да трупат сухи клони върху огъня. От входа Мауки извика:

— Мина!

Падна почти върху огъня.

Лейтенанта и Полард станаха и продължиха да трупат дърва върху огъня. После изнесоха сандъци — почти сто килограма безполезни патрони — и започнаха да ги изсипват върху натрупаните клони. Стар номер, почти толкова стар, колкото и патроните, но най-старите неща често са най-сигурни.

— Мина! — изрева Мауки.

Свистене, трясък и пламък. Върхът на едно дърво бавно се наклони и рухна на земята. Лейтенанта отново се изправи, смъкна над

лицето си забралото на италианския си шлем, прибра пелерината плътно около тялото си и извика на Полард:

— Слез долу!

Сержантът с нежелание се подчини. В паузата между мините се чуваше как някои патрони в купа клони експлодират. Няколко тежки куршума отвяха полите на пелерината. Лейтенанта изпразни последния сандък и се втурна към входа.

Експлозиите зад него зачестиха.

Лейтенанта вдигна забралото и се мушна сред скупчилите се войници. После вдигна ръка да го следват и тръгна по коридора. Настилката беше неравна, разкъртена от корени. Тук-там стърчаха ръждясали железни греди, под тях бяха натрупани боклуци. След стотина метра минаха през казармено помещение. Върху изпочупените нарове лежах скелети на войници, загинали от директно попадение на газов снаряд. Над него, на друго ниво, като забравени от времето праисторически чудовища, стояха изкривени и разядени от корозията останки от големи оръдия.

През амбразуриите проникваха трептящи ивици светлина.

— Не знаех, че са останали такива крепости — каза Малкълм със страхопочитание. — Чувал съм за тях, но... Колко може да са мъртвите тук? И от какво са умрели?

— Крепостна треска, бунтове... После сапърите измислили начин да хвърлят през амбразуриите газови гранати.

Малкълм се спъна в съсухрен човешки труп — лъч слънчева светлина блестеше в златните медали, — после забърза подир Лейтенанта.

Около тях се чуваше шумолене — оцелелите плъхове бързаха да се скрият. Навремето бяха толкова безстрашни, че нападаха спящите и им изяждаха очите още преди да се събудят.

Колоната вървеше тихо. Войниците отдавна бяха извадили и последния кабар от подметките си, защото кабарите се плъзгаха по камъните и пречеха на пребежките. Не вървяха в крак нито в строй, защото всеки си имаше свои грижи, свой собствен начин на ходене и затова колоната се беше проточила. Макар че бяха минали години, откакто бяха служили в такива крепости, те инстинктивно вземаха предпазни мерки срещу директни удари отгоре, откъм тавана.

Тунелът се спускаше и известно време газеха до колене във вода. Рошавият ефрейтор Карстън, който отговаряше за картечния взвод, къткаше като квачка, докато пренасяха скъпоценните товари през трудни места — защото макар водата да не можеше да нанесе никаква повреда, резервоарите бяха толкова износени и изтънели, че от едно препъване и падане можеха да се пробият.

От време на време Лейтенанта чаткаше с кремък по огнивото си, за да намери тебеширен знак на стената и по него да определи правилната посока. Малкълм разбра, че мястото е картографирано наскоро. Той следваше сянката на пелерината, впечатлен от изражението на Лейтенанта, което виждаше при светлината на огнивото — в очите на Лейтенанта светеха искрици, а върху устните му имаше усмивка, сякаш цялата тази работа му доставяше безкрайно удоволствие.

Когато минаваха покрай амбразури, Малкълм чуваше изстрели — патроните в огъня експлодираха. Това създаваше впечатление, че просеката отчаяно се отбранява. Малкълм погледна Лейтенанта с уважение. И все пак за него Лейтенанта не беше важна личност. Никой от разпръснатите из Европа офицери не беше. Те, изглежда, бяха без нерви, не изпитваха никакъв страх, бяха способни да преживяват без нищо. Той беше чувал за някогашните офицери: как с изваден пистолет и с камшик подкарвали в атака нежелаещите да се бият войници, как изпълнявали глупави заповеди, атакували силно укрепени крепости и резултатът винаги бил големи кръвопролития. Беше чувал също, че много офицери били намирани с куршум в гърба. Но това беше ставало някога, преди двадесет години, преди една пета от едно отминало столетие. Някога, когато са избивали пленниците, за да не ги хранят, когато и най-малката проява на човечност е била погълцана от варварската жажда за битка, обхванала Европа както само бяс може да обхване глутница кучета.

Не че Лейтенанта беше милостив. Него просто не го беше грижа. Хората му не принадлежаха на никое правителство, а на него — както и той принадлежеше на тях. Изглежда, всички хора с нерви бяха измрели и бяха останали само тези странни същества, на които бяха чужди такива човешки слабости като страх и смърт, мъже, които бяха усвоили особен начин на живот. Малкълм не се съмняваше, че чувството за милосърдие е непознато за Лейтенанта. Той следваше

пелерината и си мислеше, че расата на воюващите, макар в някои отношения да заслужава похвала, в много други е дегенерирала. За тях боят беше станал необходимост, а храбростта бе празна дума. Доказателство за това беше фактът, че Лейтенанта бягаше от една войска само защото тя имаше оръдия.

Измъчваше го един въпрос: те напускаха лагера, но имаха ли някаква цел? И откъде щяха да намерят храна?

Напред се провидя неясно петно светлина. Бурени бяха закрили изхода, покривът се беше срутил. Наложиха се да пълзят по корем, за да излязат.

Лейтенанта предпазливо се огледа. Пред тях се простираше окоп, някога свързан със задната част на крепостта. Беше изкопан в спускаща се с наклон на север урва. Бяха преминали под хълма с командния пункт на руснаците.

Всички войници излязоха. Нито един храст не помръдна, не издаде тяхното присъствие в окопа. Те не се струпаха накуп, а се разпръснаха в укритието.

— Полард, заеми източния склон — прошепна Лейтенанта. — Тау-тау... къде си?

— Тук съм, мон Лейтенант — обади се Тау-тау.

— Видя ли ги?

— Да, мон Лейтенант. Те са толкова млади, толкова млади...

— Ясно. Заеми западния склон. Билото. След половин час по слънцето ще чуеш сигнал за атака. Карстън, чакай тук. В случай че отгоре открият огън, прикривай отстъплението ни. След като се изнесем, ела бързо с хората си. Уийзъл, открий имуществото на противника. Вземи шестима и обезвредете постовете без никакъв шум.

— Слушам, сър.

— Първи полк с Полард, втори с Тау-тау, трети с мен. Никаква стрелба! Да се действа само с жици, тояги и ножове. И не убивайте командира и офицерите им.

Заповедта беше предадена тихо като лек полъх на вятър. После Полард замина и една трета от бригадата се стопи. Другата трета — на Тау-тау — също изчезна беззвучно. Лейтенанта заби една пръчка в земята да определи накъде пада сянката. Слънцето беше още много

ниско и мъглата още не се беше вдигнала. Откъм върха се чуваха пушечни изстрели и от време на време избухвания на мини.

Скоро Лейтенанта даде знак с ръка, излезе от окопа, изпълзя изпод храстите и тръгна към билото. Малкълм остана при Карстън.

Трети полк се плъзна тихо нагоре по склона. Не можеха да видят билото, защото теренът беше неравен и осеян с безброй дупки от снаряди. От време на време пред тях изскачаше заек и бързо изчезваше. Войниците избягваха зайците, защото те носеха смъртоносна болест, и макар че всички бяха с имунитет, не искаха да рискуват. Само птиците бяха добра плячка, но на войниците им се повдигаше от тяхното месо и те рядко си правеха труда да поставят примки.

Чу се кратко квичене — някоя предвидлива душа беше попаднала на прасе от типа, отдавна престанал да бъде домашно животно. Бяха голяма рядкост, за да се пропуснат, но сержант Ханли, строг шотландец, старшина на трети полк, безшумно отиде да въведе ред.

Мауки, който се беше изтеглил напред, се върна, злите му очи блестяха от възбуда.

— Всички са обърнати на юг. Шестима офицери и тридесет войници. Артилерията е над тях, вдясно.

— Джани — прошепна Лейтенанта на един италиански сержант с гладен поглед. — Разположи един взвод отсреща и се пригответи да притиснеш артилеристите между теб и Тау-тау.

— Si^[1] поклони се Джани. — Надявам се да имат храна.

— Някой да е чувал руснак да има нещо за ядене? — каза Лейтенанта. — Тръгвай.

С изключение на далечна стрелба не се чуваше никакъв звук. Батарейата на височината беше престанала да реве, тъй като не беше сигурна за позициите на собствените си войници.

Лейтенанта погледна слънцето и за по-сигурно заби друга пръчка в центъра на едно равно място и измери сянката с педя. От половината час оставаха три или четири минути. Той смъкна забралото пред лицето си, всички войници направиха същото. Чуха се тихи щракания на затвори и на поставяни щикове.

Лейтенанта предпазливо ги поведе напред. До него Мауки трепереше от нетърпение, докато приготвяше любимото си оръжие — тояга с три синджира, на чиито краища бяха вързани парчета метал.

Вече бяха почти на билото, залегнали във високата трева, все още невидими за руснаците. Лейтенанта погледна слънцето, изсвири три пъти трелите на чучулига, почака и отново изсвири.

Откъм батареята прозвуча ужасен глас — и замлъкна. В следващия миг тревата около командния пункт оживя. Един руски офицер истерично закрепця команди, но тридесетте мъже вече бяха обкръжени от атакуващите войници на Лейтенанта. Изгърмяха две-три пушки. Разчетът на алкохолната картечница храбро се опита да обърне оръжието си, но като видя, че е безсмислено, отпусна ръце.

Командирът — още съвсем млад човек — се заокайва на висок глас, след това скочи и хукна да бяга. Оръжието на Мауки се уви около краката му и го повали. Той спокойно го размота и започна да разтрива глезените си.

Всичко свърши за секунди. Тридесетте пленници — само един бе леко ранен — бяха обезоръжени. Тау-тау се появи със състава на батареята и докладва, че Джани е завзел минохвъргачките, които не били две, а шест.

— Никакви жертви — докладва Тау-тау усмихнат.

Полард, малко закъснял поради едно останало скрито дърво, беше сърдит. От Уийзъл дотича куриер и съобщи, че са взели цялото имущество на противника: като видели, че нападателите ги превъзхождат числено, руснаците се предали.

Лейтенанта свали шлема си, защото на слънце беше много горещо, и заедно с пелерината го подаде на Мауки, като в замяна взе една орфана британска пилотка. Руският командир вече си беше възвърнал самообладанието и Лейтенанта привлече вниманието му с поклон.

— Задължен съм ви, сър.

Командирът, който говореше добре английски, на свой ред се поклони.

— С вашата маневра ме надхитрихте, сър. Поздравявам ви.

— Благодаря. А сега по-добре да отзовете войниците си преди да са прахосали всичките си муниции върху купа клони, пълен с патрони.

Командирът примигна, после се съвзе и се усмихна.

— Значи това е бил трикът.

— Под нас има стара крепостна система — отвърна Лейтенанта.

— Не познавам района.

— Кое то едва ли би могло да се очаква. Ние обаче ви чакаме вече три дни.

— Съжалявам, че подцених войските тук. Изпратиха ни преди три месеца да проправим път до морето и да огледаме района с надежда, че оттук може да се изпрати храна към вътрешността.

— Тук няма храна — каза Лейтенанта. — Всъщност, с ваше разрешение, ние ви атакувахме единствено защото бяхме информирани, че имате коне.

— Ах — възкликна командирът с разбиране, обърна се и заповяда на стоящия до него помощник да вдигне бял флаг.

— Надявам се — каза командирът, — че спазвате общоприетите понастоящем условия.

— Всички пленници ще бъдат обезоръжени и пуснати с цялото имущество задържано.

— Сър, макар че не обичам да моля уважаван от мен човек за снизхождение, аз се надявам, че ще ни позволите да задържим оръжията си. Местата, през които минахме, са пълни със скитащи банди.

— Разбира се, ако обещаете, че няма да ни нападнете — съгласи се Лейтенанта — и се закълнете в офицерската си чест, че ще се върнете при вашето командване.

— Естествено. Вие може би можете да ми съобщите сведенията, които желаем.

— Разбира се. А сега моля да ме извините. Полард, назначи разчет на тази алкохолна картечница и предай на нашата батарея да бъде готова. Уийзъл да закара обоза с возимото имущество на руснаците в дерето. Вашите войници — обърна се той към командира — ще получат пушките си и муниции. Ние ще задържим батареята и животните и цялото нелично имущество.

— Благодаря — каза командирът. — Ще си тръгнем по пладне. Разрешавате ли моите войници да останат тук дотогава?

— Естествено.

— Значи вие твърдите, че оттук до морето няма плодороден район?

— Честна дума, не зная да има такъв. Англия се изтощи без никакъв резултат и си позволявам да кажа, че вашата страна е в същото положение.

— Е... Сър, мога ли да бъда искрен?

— Разбира се.

— Никъде не сме изпратени. Ние сме последните от императорската бяла руска армия, която преди пет месеца беше разбита и прогонена от Москва. Новото правителство, вярвам, се придържа строго към неутралитет и съм сигурен, че то няма друга възможност. В Германия сега няма правителство, има само отделни офицери, разпръснати по места, останали незасегнати от насекомите, унищожавачи посевите, и болестотворните бактерии. Районите са изолирани от пояси изсъхнала земя. Искахме да се настаним в Париж, на две седмици път оттук, но там няма нищо освен глад. Смятахме да се доберем до брега с надеждата, че границите на глада не се простират чак дотам.

— Но не е така.

— Жалко.

— Къде смятате да отидете сега?

— Не съм сигурен, но случайни странници ми казаха, че може би в Италия има плодородни райони. Досега живяхме във от родината си както дойде и можем да продължим да живеем така. Ние, изглежда, имаме пълен имунитет срещу войнишката болест, за което сме благодарни. Миналата година в Москва беше създаден серум и всички бяхме имунизирани.

— Вярвам, че ще намерите такова място в Италия — каза Лейтенанта и протегна ръка.

— Желая ви щастие — отвърна руснакът, поклони се, обърна се кръгом и се отправи начело на своята охрана и щаб към чакащите в долината под тях войници.

Лейтенанта ги наблюдава известно време. Доброто му настроение се върна. Той обиколи бригадата доволен като всеки командир, който е избрал подходяща тактика и стратегия, провел е успешна операция и е установил, че хората му са добре.

Следобеда, след като руснаците си отидоха, войниците на Лейтенанта се наслаждаваха на плодовете от победата. Всички без изключение ядяха лакомо сочно конско, изпечено от гордия Бълджър.

---

[1] Да (ит). Б.пр. ↑

ГЛАВА 3

Осем дни Четвърта бригада живя с взетата от руснаците храна. Не беше кой знае какво, но все пак беше по-добро от намерените в изоставената преди двадесет години крепост сухари. Очевидно руснаците бяха срещнали и победили други сили на изток, защото в техните запаси имаше нещо като хляб, замесен от дървесни кори и дива пшеница, характерен за румънските войници, и вино, което елзаските войници правеха от някакви корени. Имаше и резервни куртки и шинели, очевидно взети от някой отдавна забравен влажен склад. Макар и мухлясали и проядени от молци, те бяха добре дошли особено поради жълто-кафявия си цвят, който се сливаше с багрите на настъпилата есен.

В края на осмия ден бригадата започна да проявява признаци на безпокойство. Все по-големи ята диви гъски отлитаха на юг, мъжете лежаха по гръб, гледаха замислено небесната синева и разсеяно ги брояха.

Лейтенанта крачеше по бетонната плоча на един бункер, господствал някога над долината. С новите си пушки и макар и недостатъчно муниции войниците не се бояха от слънчевата светлина.

В ушите му звучаха крясъците на дивите гъски, възвестяващи ранно настъпване на зимата. Тесните тъмнокафяви яки на пълзящите по пушките и падащи от тях гъсеници също показваха, че зимата ще е сурова. Потвърждаваха го и паяците.

Беше един от онези редки случаи, когато Лейтенанта не се усмихваше, което подсилваше ефекта на неговата сериозност. Когато го доближаваха, войниците стъпваха тихо, не се задържаха, бързаха да се отдалечат. Разчетът на батареята седеше мълчаливо край една обрасла с трева ниша в стената, войниците прилежно разглеждаха ботушите си и чак когато Лейтенанта ги отминеше, вдигаха глави.

Всички се надяваха, че знаят за какво мисли. Миналата зима не беше приятна: бяха я прекарвали в една църква без покрив, пестеливо дъвчейки намерената там храна — която бързо се свършваше. По това

време германците, вече убедени, че тяхната демокрация не може да издържи срещу френския крал, но с по-голямо влечение към храната, отколкото към славата, извършваха от време на време нападения. Бригадата бе влязла в онзи град с четиристотин и дванайсет души.

Сега зимата отново чукаше с костеливите си пръсти в умовете им. Те с копнеж гледаха на юг и очакваха да видят дали Лейтенанта няма да отдели повече внимание на една посока вместо на друга.

Те не биха се осмелили да го безпокоят дори заради живота си. Даже Мауки не се решаваше да се намеси. И когато видяха, че през постовите към Лейтенанта идва някакъв мъж с явното намерение да го заговори, направо не повярваха. Неколцина се опитаха да го спрат, но той високомерно ги отмина.

При по-малко напрегнат момент човекът би бил смешен. Беше як, с къс врат и масивна чорлава глава върху прилични на биволски рамене. Тялото му беше покрито с пелерина, достатъчно дълга за обикновен човек, но на него му стигаше едва до бедрата. На главата си имаше килната шапка, украсена с перо, на бедрото му висеше сабя, през гърдите му бе превързана ярка лента.

Той безцеремонно се изправи пред Лейтенанта, размаха тържествено шапка и се поклони.

Лейтенанта беше толкова изненадан, че не можа веднага да отвърне на поздрава. Той огледа внимателно човека отгоре до долу — после пак от тежките ботуши до вече поставената на главата накривена шапка.

— Генерале — започна натрапникът, — дойдох да ви изкажа моето уважение.

— Не съм генерал и ако искаш да разговаряш с мен, вземи разрешение от старши сержанта. Полард! Кой е пуснал този човек?

— Един момент — каза чорлавият. — Имам предложение, което ще ви осигури храна и работа.

— Много си самоуверен. Да не ни смяташ за хора, които могат да бъдат купени?

— Храната е необходимост, генерале. Позволете ми да се представя. Аз съм дук льо Кроасо.

— Дук? Мога ли да попитам на какво?

— На град, генерале. Преди три години получих титлата лично от краля.

— От краля?

— Краля на Франция, негово величество Ренар Първи. Ето акредитивите ми. — Той извади изпод пелерината си един свитък и го разви.

Без да го докосва, Лейтенанта прочете многословното писание в протегнатата ръка.

— Ренар Първи беше екзекутиран преди половин година. А аз нямам нищо общо с политиката на Франция. Мисля, че напразно губим време.

— Генерале, не съди така строго. Моят град, Сен Юбер, падна в ръцете на един бандит на име Деспар, бивш редник от френската армия, който се мисли за достоен да бъде господар на моите хора и ги потиска.

— Това не ме засяга. Стража, придружете този човек до постовете.

— Но храната... — каза дукът и злобно се ухили.

Лейтенанта кимна на часовия да ги остави сами.

— Какво храната?

— Селяните имат храна. Ако направите каквото ви кажа, тя ще бъде ваша.

— Къде е този град?

— На югозапад. За вас и вашите хора на около една седмица път; за мен два дни.

— Ти очевидно си имал и войници. Какво се е случило с тях?

— Може би е неразумно, генерале, но преди няколко месеца се освободих от техните услуги.

— Значи искаш да завземем града, да те върнем и... Момент! Какво ти е?

Човекът се беше подпрял на бетонната стена. Дишаше тежко, беше вдигнал ръка до гърлото си, очите му бяха започнали да се подуват, на устните му избиха кървави петна. Трепереше.

— Стара рана... — отвърна задъхан той. — Газ...

Лейтенанта извади пистолета си и махна предпазителя.

— Не! Не, не! — изкрещя дукът. — Не е болест, кълна се! За бога, кълна се в името на вашия крал...

Чу се изстрел. От ръката на Лейтенанта се вдигн облаче пушек. Чорлавият рухна на камъните. Лейтенант се отстриани от потръпващото

тяло и махна с ръка.

— След един час тръгваме. Не е необходимо да ви предупреждавам да не се доближавате до трупа. Мауки, събери ми нещата.

— А минохвъргачките и оръдията? — попита Джани и погледна разтревожен любимците си, а след това умолително Лейтенанта.

— Разпредели ги между хората. Не са тежки. Седемдесет и шест милиметровото остави. И без това още довечера ще се наложи да го изоставим.

— Си — отвърна доволен Джани.

След малко се появи сержант Ханли.

— Трети полк е готов, сър.

Приближи се и един по-възрастен боец, Чипър.

— Първи полк е готов, сър.

Тау-тау сновеше насам-натам и правеше последна проверка на личния състав — познаваше и помнеше всички до един. След това докладва отсечено:

— Втори полк е готов, сър.

Обхванат от чувство за новата си роля, Джани рапортува:

— Първа батарея в пълен състав, сър.

Но не беше прав. От Първа батарея на Четвърта бригада, полево оръдие калибър 0.65, бе останал само един човек — останалите се бяха издавили в придошлите води на Сома. За момент хората се огледаха и разбраха колко са малко, колко много са измрели и си спомниха всичко, което се беше случило; и усетиха студа във вятъра, духащ откъм безбройните осеяни с гробове мили.

— Уийзъл! — извика Лейтенанта. — Ти с разузнавачите на хиляда метра пред нас. Боншам! Ти си в ариергарда. Застрелваш всички изоставаци. Чипър и Хереро, вие на фланговете! Четвърта бригада! Ходом, марш!

Вятърът виеше над изоставения рид, търсейки да отвее нещо. Но от лагера бяха заличени почти всички следи, както бяха заличавани и всички следи по пътя, за да не бъдат проследени. Вятърът трябваше да се задоволи с пелерината на мъртвеца, която повдигаше от краката му, и с ярката лента, която развяваше над изстиващото му лице.

Малкълм крачеше до Лейтенанта и от време на време поглеждаше спокойния му профил. Не можеше да се отърве от гледката на дука — как се опитваше да спре куршума с ръце и молеше за пощада.

— Лейтенант — каза предпазливо и почтително той, — ако... ако някой от твоите хора са зарази от войнишка болест... ще го застреляш ли?

Очевидно имаше предвид себе си. Лейтенанта не го погледна. Върху лицето му премина сянка на отвращение.

— Случвало се е.

Малкълм избегна категоричността на отговора.

— Но откъде можеш да знаеш? Откъде знаеше, че човекът е заразен? Газът не...

— Знаем. Той щеше да умре.

— Тогава... тогава...

— Ти си виждал хора да умират от войнишка болест, нали?

— Разбира се.

— Когато дойдоха първите вълни на болестта, ти си бил в Англия. Тук малко след като един човек се разболее, се заразява цялото отделение. Никой не знае как се разпространява болестта. Някои казват чрез въздуха, други — по въздуха. Има само един начин да се спаси ротата и това е да се избие отделението.

— Но... някои имат имунитет.

— Може би. Докторите, които се опитаха да направят проучване, също измряха. Но да престанем с този разговор, Малкълм.

Известно време вървяха, без да говорят, и постепенно забравиха за случая. Достигнаха до широка долина, осеяна с млади дръвчета. Тук-там изпод храстите стърчаха порутени каменни стени; виждаха се и изоставени къщи със зейнали избити прозорци. Тук някога бе имало процъфтяващ град. Но Лейтенанта търсеше единствено да види катерички, зайци и птици — онези войнишки гайгерови броячи, на които мнозина дължаха живота си. Те показваха, че мястото не е радиоактивно. Много отломъци затрудняваха ходенето през града и войниците вървяха през покрайнините, предпочитаха старото бойно поле пред гробницата на цивилизацията. Затрупан с пръст преди цели дванадесет години лежеше танк, оръдието му мълчаливо бе насочено към бягащите на юг облаци.

Мъжете не вървяха в някакъв походен строй, но въпреки привидния безпорядък съществуваше определен план. Те бяха разположени по окръжност с диаметър двеста метра, което позволяваше бързо прегрупиране за отбрана от всеки възможен ъгъл на нападение и бързо преодоляване на всяко срещнато препятствие, като най-предната точка просто се отваряше и те го обгръщаха. Но самото движение на мъжете беше съвсем независимо от организацията, защото те вървяха, както навремето летяха пилотите на остарелите самолети — не от точка до точка, а от укритие до укритие. Всички открити пространства се прекосяваха с максимална бързина, ако не можеха да се заобиколят. Разположените на еднакво разстояние един от друг постове бяха много гъвкави и бързо реагираха на опасността; те също образуваха произволен кръг с изключение на ариергарда, който беше разположен в дълга линия, за да може по-добре да хване всеки умишлено изостанал войник или да освободи падналите в ямите, които изобилстваха в цялата страна — добре замаскирани, изкопани да попречат на войниците да се придвижват, а сега използвани от селяните за набавяне на дрехи и оръжие.

Единственият, който имаше свобода на движение за своята малка група, беше Бълджър. Пъхнал в пояса си гол, готов за действие щик, нахлупил заплашително каската над очите си, той газеше в плискащата се около глезените му рядка кал и се появяваше изневиделица вътре и вън от походния кръг, изпреварваше авангарда, проверяваше терена напред, след това се влачеше с още двама или трима облечени като плашила бойци да рови в някое подозрително хълмче по земята и понякога да изпрати човек да промени целия маршрут на похода, за да приберат запасите от открития таен склад. При успешен ден Бълджър поднасяше на вечеря птици, лук, останали незнайно откога консерви телешко, плесенявали сухари и диви картофи от запасите си, които, изглежда, имаха капацитет на цял обоз. А когато се разпределяха главните находки, Бълджър изпитваше радост от личния си принос, радост, която надвишаваше, ако това изобщо беше възможно, радостта на неговия лейтенант от постигнатата без жертви победа! Бригадата казваше за Бълджър, че чувал от четири километра как расте картоф и надувал консерва с телешко от пет.

Бригадата пробяга бързо през един железопътен насип, останал без релси — траверсите бяха използвани за противовъздушни укрития. Косматите ноздри на Бълджър потрепераха. Той излезе от унеса, в който беше изпаднал, забърза напред и премина покрай челния отряд. Тясното лице на Уийзъл се надигна предпазливо от един храст.

— Не чувам нищо — оплака се Уийзъл. Бълджър горделиво докосна носа си, забърза и изчезна в шубраците. Бяха наред равна долина и единствената разлика в нивото се установяваше от една река, отмъстително рушаща една стара, съборена от снаряд и вече наполовина отнесена мелница. Не се виждаше нищо необичайно.

Телепатично и спокойно новината тихо премина през бригадата и маршрутът се промени. Артилерията, която дразнеше човешката си тяга, като не ѝ позволяваше да използва най-доброто укритие, не можа да премине реката, докато Джани не намери една плитчина, образувана от паднал стар мост.

Бълджър с две от неговите чучела се мерна сред някакви върби и изчезна към полето с единия; другият стана да покаже пътя и беше избран от напредващия Уийзъл.

Скоро Лейтенанта съгледа първия знак за присъствието на хора. Хванат в примка заек се удари в ботушите му и побягна освободен. Момент по-късно Лейтенанта излезе от малък гъстак и се изправи пред изорана нива. Грубо рало — само хамут и извита тояга, бе изоставено в браздата. На още неизораната част лежеше женска шапка, но освен това нямаше други признаци за присъствие на хора.

Също като мечка, усетила миризмата на мед, Бълджър се втурна покрай гората да търси пътека. Придружен от Мауки, Лейтенанта излезе от укритието и се присъедини към него.

— Надуших прясно изорана пръст — каза Бълджър, — и ето ти я. Но къде е дяволската пътека?

— Там — каза Мауки надменно.

Изглеждаше, че през тунела в гъсталака няма да може да мине нищо по-голямо от куче, но очите на Мауки съгледаха счупена клонка и той се насочи към прикритата в шубрака дупка.

— Щом имат достатъчно сили да орат, сигурно имат и какво да ядат — разсъждаваше според обичая си на глас Бълджър, докато се навеждаше да разчисти пътеката.

Лейтенанта го ритна в глезена и въпреки големия си ръст, Бълджър залитна и падна на няколко стъпки от дупката. Последва силна експлозия и на мястото на тунела се появи кратер.

Бълджър се изправи и погледна глупаво.

— Ще му сменя пелените по-късно — каза Лейтенанта на другите. — Да се хване на такава елементарна въдица! — Той се огледа и направи знак на Уийзъл. — Върни се при казаните си, Бълджър, и внимавай да не ги изпуснеш върху краката си и да се осакатиш.

— Чакайте! — извика Бълджър. — Моля, сър, чакайте! Вятърът се промени. Надушвам огън!

Уийзъл задуши с отворена уста, описа малък кръг и загледа небето.

— Там! — извика Бълджър. — Сега е по-силна! Горят сухи дърва. — Изкупил глупавата си грешка, той се втурна по посока на миризмата, следван по петите от слабия Уийзъл.

Лейтенанта описа с дясната си ръка кръг около главата си, а лявата обърна с дланта надолу за внимание. Няколко листа се размърдаха около границите на нивата. Бригадата се придвижваше напред.

Миг по-късно един от хората на Уийзъл дотича до Лейтенанта.

— Ей там надясно, сър.

Лейтенанта промени посоката и намери Уийзъл и хората му да измъкват паднал в капан войник. Лейтенанта огледа терена и пристъпи напред. Прободеният от кола крак на боеца кървеше. Не беше пострадал сериозно. Мауки го сложи да легне, постави на раната парче гъбеста смола и я превърза.

В ямата имаше кости, но никакви следи от оръжие. Лейтенанта тръгна и внимателно заглежда терена. Изведнъж заби една тояга в твърдо на вид място и под него се разкри трап. Вътре също имаше кости.

— Предупреди хората — каза Лейтенанта на един куриер.

Пристигна развълнуван Бълджър.

— Намерих го, сър. Почти осем къщи и дузина складове.

— Води.

Лейтенанта крачеше по петите на Бълджър, удряше тояга по някоя замаскирана яма и внимателно избягаше примамката на разчистените пътеки, предпочитайки вместо тях храстите. Сега и той усещаше миризмата на пушека — беше от дърва, но някак странен.

Стигнаха до равно, обрасло с повече храсти от заобикалящия го терен място. Нямаше нищо, което да говори за присъствие на хора, и ако бяха дошли преди времето за приготвяне на вечерята, сигурно изобщо щяха да пропуснат селото.

Над мястото се носеше топлина. Във въздуха се виждаше само струйка пушек, чийто източник не можеше точно да се определи. От своето укритие Лейтенанта огледа мястото и в него постепенно се оформи определено мнение.

Той почака известно време, та бригадата да заобиколи селото, и после се обърна към Мауки.

— Отивам напред. Ти отбележи всички места, от които излиза пушек, и чакай сигнал от мен.

Лейтенанта свали забралото на шлема и извади пистолета си. После уви пелерината плътно около гърдите си и излезе на открито. Моментално няколко куршума понечиха да го захаят, два от тях го удариха и за миг забавиха хода му. За момент му причерня, но после видя святканията на оръжията — оранжеви в сумрака. Покрай него отново изсвистяха куршуми. Най-много дойдоха от центъра.

— Здравей, старейшина! — извика Лейтенанта на френски.

Стрелбата секна и от храстите, без да е ясно откъде, се чу глас:

— Не ви щем тук! Вървете си или ще използваме гранати!

— Вие сте обкръжени от Четвърта бригада. Имаме артилерия!

Последва дълга пауза, после фалшиво агресивно същият глас извика:

— Вървете по дяволите с вашата артилерия! Ние имаме с какво да ви отговорим!

Неизвестно откъде в краката на Лейтенанта падна граната. Блесна ярка светлина и гранатата експлодира. Лейтенанта се премести на няколко крачки от мястото, където беше избухнала.

— Давам ви последна възможност. Предайте се, иначе не отговарям за последствията.

— Върви по дяволите!

Лейтенанта изчезна зад други храсти, които веднага бяха обсипани с куршуми. Той изсвири пронизително два пъти. Селяните моментално откриха огън към изораната нива. Но в отговор не последваха изстрели. Бързо падаше мрак. Беше онзи час от деня, когато е все още светло, но твърде тъмно, за да се види движещ се човек.

Огънят от скритите позиции намаля и спря. Объркани, селяните пестяха оскъдните патрони.

Из просеката се чуха кратки повиквания. Лейтенанта почака да свършат. После за няколко минути настъпи тишина.

— Все още ви предлагам възможност да се предадете — извика Лейтенанта. — Единственото, което искаме, е храна и топлина.

— Не сме променили мнението си — отвърна старейшината.

— Ще броя до десет. Ако не се предадете, сърдете се на себе си. — И той започна много бавно да брои до десет. Не последва никакъв отговор.

Тези хора се оказаха по-твърди, отколкото бе очаквал. Обикновено неговото собствено безгрижие и ултиматуми бяха достатъчни да разколебаят решимостта на другите. Тези оцелели при всичките постижения на науката и политиката хора се бяха превърнали в тип оцелели от по-висок порядък. Лейтенанта вдигна рамене. Проблемът не беше негов.

Той изсвири рязко в определена гама и в просеката настъпи слабо движение. След малко пушекът започна да се разсейва. Под земята се чува кашляния. В замаскираните комини на селото бяха напъхани зелени листа.

Кашлянето се засили, както се засили и пушекът. Чуваха се и отчаяни стенания, тракане на пръти, които се мъчеха да отпушат комините, бесни псувни на мъже, опитващи се да изтикат зелените листа оттам.

Лейтенанта лежеше по гръб и гледаше приличната на диамант Вечерница. Постепенно се появиха и други звезди, очертаха се съзвездията. Вятърът полюшваше върховете на дърветата и ги караше да се покланят пред величието на нощта.

— Генерале! — проплака старейшината. — Разбрахме, че сме сбъркали ужасно. Ако се предадем сега, каква милост можем да

очакваме?

Лейтенанта преброи звездите в Персей и започна с Лалката мечка.

— Генерале! В името на небесата, имай милост! Тук има деца! Задушават се! Ако се предадем, на какво можем да се надяваме?

Лейтенанта въздъхна, премести вниманието си върху Голямата мечка и се опита да открие съзвездието Лебед, част от което беше закрито от издигацията на пушек.

Чу се раздвижване на храсти, удар на избита врата и просеката оживя и се замъгли от валма пушек. Лейтенанта се изправи. От земята се надигнаха войници и подкараха групи разплакани, умоляващи хора. Няколко души държаха пушки, но бяха толкова очевидно заслепени от пушека, че никой не жертва мунициите да ги застреля, а просто издърпаха оръжията от ръцете им и ги блъснаха в тълпата.

— Отпуснете комините — заповяда Лейтенанта. — Онези, които имат маски, да отидат долу и да изчистят решетките на камините.

— Никога нямаше да се предам — каза старейшината. — Но долу започнаха да припадат! В името на небесата, не ни убивай! Ние сме дружелюбни. Наистина сме дружелюбни. Ще ви покажем складовете си, ще ви дадем подслон, жени, всичко, каквото искате, само не ни убивай!

Възмутен, Лейтенанта извърна глава и загледа хората си, които слизаха по стъпалата под земята.

— Имаме малко, но всичко ще ви дадем! — продължи старейшината и задърпа полите на пелерината му. — Само ни пощадете!

— Полард — извика Лейтенанта и посочи старейшината. — Отведете го.

Сержантите Чипър и Ханли застанаха мирно пред командира си.

— Всичко е спокойно, сър — каза Ханли. — Прегледах и жителите. Мършава пасмина, но няма болни.

— Няма и паразити, сър — докладва Чипър. — Сигурно още имат прах срещу тях, щото не намерих нито един.

— Полард — нареди Лейтенанта. — Разквартируван войниците по къщите и се погрижи за тях. Да се събере всичкото оръжие от селяните и постави охрана около тях. През петдесет метра около селото постави часови.

— Слушам, сър! — отговори Полард.

Дойде Джани, кисел, защото не бе имал възможност да използва артилерията си.

— Този пушек... — съобщи възмутено той.

— Джани — каза Лейтенанта, сякаш не го беше чул — заеми позиция на север върху онова малко възвишение и скрий добре оръдията си. Оттам можеш да обстрелваш всичко, което ти се вижда съмнително... с изключение, разбира се, на британски войници при условие, че са миролюбиви. Разчитаме на теб за дълбок и спокоен сън през нощта.

Джани се поободри.

— Всичко, сър?

— По твое усмотрение.

— Слушам, сър!

— Мауки! Намери къщата на старейшината и кажи на Тау-тау да постави часови при нея.

Бълджър дотича, потривайки ръце, запотен от удоволствие. Беше открил складовете.

— Хайде, Малкълм — каза малко по-късно Лейтенанта.

Всички тръгнаха подир Мауки надолу в дупката и се намериха в голяма ниска пещера. Таванът беше сводест, подпрян с грубо издялани трупи и железопътни релси, замазан с бяла глина. Подът беше покрит с рогозки от плетени върбови пръчки. Покрай една стена бяха наредени стари легла, покрити с армейски одеяла. Всички мебели с изключение на масата, която беше от танкова броня, подпряна артистично на оръдейни дула, бяха от клони, оплетени с някакво пълзящо растение. Камината беше от вградена в камък и глина метална плоча, с няколко находчиво закрепени на панти на различни височини над решетката полици. Имаше и готварска печка. Всичките съдове, които висяха около нея, бяха военни — с отличителни знаци на различни войскове части. Старите завеси, предназначени да разделят помещението на секции, отдавна бяха загубили първоначалното си предназначение, тъй като висяха две стъпки над пода.

Отстрани имаше два други входа — единият близко до леглата, а другият — до външната врата. Покрай стените бяха сложени няколко поставки, в тавана над тях имаше отвори, широки, колкото да се

промуши човешка глава; отвън над отворите изпод храстите се подаваха свалени от бронирани коли кули. Войниците бяха събрали оръжията на селяните, но пирамидите за тях заемаха значително място в пещерата. Долният край на стените завършваше със серия улеи от светла самолетна сплав, които отвеждаха влизащата отгоре вода.

Подземието беше по-пъстро, отколкото можеше да се очаква, защото поддържащите колони, леглата и масата бяха боядисани с камуфлажна боя, а във вази, направени от оръдейни гилзи, бяха поставени букети цветя.

Помещението се осветяваше от сложна система от полирани метални плочи, които през деня вкарваха светлина през дупките в тавана, а през нощта отразяваха светлината от камината.

Лейтенанта се усмихна щастливо и застана пред камината да си стопли ръцете. До стълбите застана часови, а Мауки затвори и залости вратите.

— Някакви заповеди, сър? — попита Карстън.

— В края на просеката поставете две готови за стрелба картечници за в случай на нужда.

— Слушам, сър. — Той за момент се задържа.

— Кажи?

— Намерих още един резервоар от пневматична картечница, сър. Използват го за вода.

— Приберете го.

— Слушам, сър.

— Ах — въздъхна щастливо Лейтенанта, свали тежката пелерина от плещите си, развърза шлема и го подаде на Мауки.

— За една бройка, сър — каза Мауки и заби пръст в пелерината: един куршум беше попаднал точно върху стара следа.

— Мауки, няма ли начин да се махнат куршумите от това нещо? Всяка нощ, когато го свалям, тежи с по кило-две повече.

— Видях една жена, облечена в парашутна коприна, сър. Бих могъл да извадя куршумите от пелерината и да я подплатя с нея. Ще бъде дори по-сигурна, сър.

— Непременно го направи, Мауки.

— Сър — каза часовият, — едни жени искат да ви видят.

Лейтенанта махна с ръка и часовият даде знак на някого горе в тъмнината. Влезе жена, следвана от две малки деца. Тя огледа храбро офицерите, доколкото при създаденото положение беше възможно да прояви храброст, после се обърна към Лейтенанта.

— Вие сте наш гост, сър — каза жената на развален английски.

— О, да, разбирам. Ти живееш тук, нали? Е, има място. Доведи семейството си.

Тя погледна облекчено и махна с ръка към стълбището. Три по-млади жени и друго дете слязоха, последвани от един нерешителен млад мъж, застанал боязливо между две жени, очевидно негови съпруги. По стълбището слезе и пета жена — подкрепяше една много стара дама. Блестящите ѝ очи любопитно заоглеждаха офицерите. Тя също насочи вниманието си към Лейтенанта.

— Вие, любезни господине, ни дадохте възможност — каза старата жена на френски.

— Млъкни — смъмри я една от жените, ужасена от дързостта ѝ.

— Е, щом не ни убиха по-напред, и сега няма да го сторят. Добре дошли, господине. В отплата на нашите животи тези девойки ще ти поднесат много хубава вечеря.

Петата жена, беше съвсем млада, побърза да сложи децата на леглата в дъното. Те се завиха презглава, виждаха се само широко отворените им очи.

Една привлекателна руса жена отиде да сложи дърва в огъня и без да иска, изпусна една цепеница върху ботуша на Лейтенанта и се отдръпна ужасена.

— Не се бой, Грета — каза старата дама, подпряла беззъба брада върху бастуна си, и обясни на Лейтенанта: — Тя е белгийка. Пиер я докара един ден. Не може да се вини една белгийка.

— Разбира се, че не може — съгласи се Лейтенанта, погледна любопитно девойката и се усмихна. Тя много внимателно взе дървото и го хвърли в огъня, без да се реши отново да го погледне.

Младият мъж се настани предпазливо в ъгъла. Ръцете му бяха огромни от тежка работа, очите му бяха хлътнали, раменете извити като на животно. Докато младата жена минаваше покрай него, за да извади храна от шкафа, той я хвана за китката и изсъска:

— Глупачка! Да не искаш да ни убият? Нарочно ли го правиш?

Грета рязко се отскубна от него, удари го през устата, а след това отвори вратата на долапа така, че докато вадеше брашното, го притисна в ъгъла.

Старата жена беше възхитена от поражението на младия мъж.

— Е, вече бях започнала да се чудя как най-после ще ти го върне.

— Пада му се — прошепна една от жените на друга и всички се разсмяха.

Младият мъж побесня. Щом Грета затвори вратата, той се освободи, хвърли се върху нея и започна да я удря и да крещи, че прекалено дълго го е отблъсквала. И изведнъж изпищя от болка и падна на пода, държейки се за главата. По знак на Лейтенанта Мауки беше хвърлил синджирите си.

— Не разрешавам бой тука — каза Лейтенанта. — Изхвърлете го.

Часовият хвана младия глупак за врата и го подкара към вратата.

— Не го убивайте! — изпищяха съпругите му и се хвърлиха в краката на Лейтенанта. Едно от децата зарева от страх.

Лейтенанта с отвращение се освободи. Мауки гледеше развеселен създалото се положение. Грета стоеше притиснала гръб до стената и наблюдаваше Лейтенанта.

Полард мигновено слезе по стълбите с автоматичен пистолет в ръка, удари младия мъж още в ръцете на часовия и после още един път. Мъжът изпъшка и падна. Стаята беше пълна с огън и пушек, и шум. Младият мъж стоеше на пода, подпрян на ръце и колене и тресеше глава като бик, който не може да се държи на краката си. Опитва се да достигне Полард, не можа, падна и се сгърчи. Полард го преобърна с крак. Лицето на младия мъж бе окървавено, той безучастно гледеше гредите.

Двете жени пристъпиха напред, спряха и се вторачиха в мъжа си. После бавно се обърнаха и отидоха при леглата да успокоят ревящото дете.

— Всичко наред ли е? — попита Полард и приглади смачканата си куртка.

— Действай, сержант — каза Лейтенанта и кимна.

Мауки и часовият извлякоха мъжа по стълбите. Една от жените взе шапа листа и гореща вода и почисти рогозката. Малкълм беше пребледнял.

Лейтенанта си сгря ръцете пред огъня и забрави за случката. Навела очи, Грета започна да замесва тесто за палачинки.

Вечерята продължи и скоро Лейтенанта и Малкълм седяха на масата. Мауки беше коленичил с канче в ръка в един ъгъл. Гърбът на часовия се движеше нетърпеливо, после, когато му дойде смяната и се освободи за храна, той се разкърши доволен. Жените седяха около една по-малка маса до огъня, а Грета стоеше отстрана, готова с бързи тихи движения да обслужи офицерите и изглежда, беше забравила за случката. Ядосана, старата жена най-после я извика и я накара да седне и да вечеря.

— Далече ли отивате? — попита старицата.

— Достатъчно далеч — отговори Лейтенанта и се усмихна.

— Вие... всичките ни запаси ли ще вземете?

— Няма да се обременяваме с тях, мадам. Противно на старото схващане армията се бие лошо на пълен стомах.

Тя въздъхна облекчено.

— В такъв случай ще преживеем зимата.

— Няма да можете, ако не намерите друг начин да се отървете от пушека — усмихна се Лейтенанта.

— Да, прав сте. Но не винаги нападенията се провеждат от такъв талантлив офицер като вас.

— Все пак понякога и това става. — Лейтенанта протегна крака, облегна се, разкопча яката на куртката си, сложи колана на масата и откопча кобура на пистолета.

Старата жена се намери да каже още нещо, но в този момент часовият троснато отговори на някого и се отмести да влезе Полард.

Полард, маниак на войнишка служба, застана мирно, дългите му мустаци стърчаха.

— Е? — попита Лейтенанта.

— Сър, проверявах откритите от Бълджър складове и...

— Защо ги проверяваш? — прекъсна го Лейтенанта. — Призори заминаваме.

Полард прие съобщението спокойно.

— Искан да докладвам, сър, че открихме трийсет и един пленници.

— Нахрани ги, разстреляй ги или ги завербувай — каза Лейтенанта, — но ме остави да си довърша вечерята спокойно.

— Сър, тези хора са затворени голи в подземна килия. Четиринадесет от тях са англичани. Използвани са като впрегатни животни за оране, сър. Казват, че са пленници и ги третират като роби. Един е полудял, а и за още двама не съм сигурен. Гърбовете им са нашарени от камшици. Казаха, че от Шестдесет и трети полк са останали само те.

— Диксън! Това е полкът на Диксън! — възкликна Малкълм.

Лейтенанта се наведе напред заинтересован.

— Бил Диксън?

— Същият — отвърна Малкълм.

— Казват, че е мъртъв, сър.

— Честна дума... — надигна се Малкълм развълнуван.

Лейтенанта му махна да седне.

— Доведи старейшината на селото, Полард.

— Слушам, сър.

Старата жена почукваше нервно с бастуна си, очите ѝ трескаво светеха.

— Генерале...

— Тихо — изсъска Мауки.

В стаята стана съвсем тихо, само от време на време изпукването на някое дърво в камината и движението на сенките създаваха чувство за живот. Пламъкът осветяваше половината от лицето на Лейтенанта, което не изразяваше нищо освен задоволството на човек, който току-що се е нахранил до насита.

Двама войници вкараха старейшината. Малките му очи бяха жестоки и кръвясали, тялото му се тресеше. Неочаквано страхът му премина и той втренчи поглед в Лейтенанта.

— Когато дойдохме — каза Лейтенанта, — видяхме замаскирани ями. В тях имаше човешки кости.

— Войнишка болест! Кълна се, генерале...

— А току-що открихме тридесет и един пленници. Войници, които вие сте превърнали в роби.

— Имахме такава голяма оран и толкова малко мъже...

— Ти си виновен за това. Полард, предай го на войниците, които си открил.

— Не, не! Ваше превъзходителство! Те не са измъчвани, кълна се! Ние не ги избихме, макар че те ни нападнаха...

— Когато го изкарате навън, разходете го малко наоколо, така че този мръсник да се научи да уважава войниците — заповяда Лейтенанта.

— Ваше благородие...

— Изпълнявай, Полард.

— Но, ваше превъзходителство! Те ще ме разкъсат на парчета. Ще ми извадят очите...

— Аз ли съм виновен, че не си се отнасял с тях добре?

Старата жена се наведе към Лейтенанта.

— Имай милост, генерале.

— Милост ли? — каза Лейтенанта. — Доколкото си спомням, когато става дума за селяни и войници, милост не съществува.

— Но на силата се отговаря със сила — отвърна старата жена. — Старейшината е добър човек. Трябва ли в една нощ да лишиш тази къща от двама мъже? Какво ще правим без старейшина? В селото сме седемстотин души и от тях само сто и петдесет мъже...

— Ако оцелее до сутринта, оставете го да живее. Чу заповедта ми, Полард.

— Ще им дам пълни права! — проплака старейшината. — Дял от нивите, глас в съвета...

— Можеш да съобщиш това на онези нещастници — каза Лейтенанта на старши сержанта. — Който допусне да бъде пленен, не е достоен да бъде войник. Действай, Полард.

Отведоха старейшината и Лейтенанта отново се отпусна. Грета напълни канчето му с вино и той пи.

Другите жени в стаята мълчаха. Децата престанаха да плачат. Огънят бавно угасваше.

Скоро в горния край на стълбата се чу шум и часовият вдигна пушката си, преграждайки пътя на няколко мъже, чието единствено желание, изглежда, беше да се втурнат долу и да благодарят на своя освободител. Накрая те разбраха, че часовият няма да пусне никого, и си отидоха.

— ...глас в съвета — чу се престорено сърдечният глас на старейшината. — Известно време ви наблюдавах... Радвам се да имам такова попълнение...

Жените в стаята се размърдаха. Детето проплака, майка му отново го гушна и то притихна. Върху огъня бяха хвърлени дърва и стаята стана весела и светла.

— Ти си добър човек, генерале — каза старата жена с дрезгав глас.

Грета седеше в нишата до комина, красивото ѝ тяло бе напълно неподвижно, очите ѝ бяха втренчени в Лейтенанта.

Дълго след това Лейтенанта лежеше на най-отдалеченото от вратата легло, гледаше догарящите въглени в камината и се наслаждаваше на временния отдиш. Утре отново щяха да бъдат на поход, на път към Генералния щаб, без да знаят какво ги очаква. За първи път той с пределна яснота разбра, че войната е свършила. Разбра също с малко тъга, че Англия и неговият народ са забранени за него — бяха го отхвърлили, може би завинаги.

Огънят бавно загасваше и повечето хора в стаята спяха, жените на леглата близо до стъпалата, децата с тях. Малкълм се беше увил в едно одеяло до огъня. Лейтенанта наблюдаваше как огънят угасва — гледаше през един процепа в завесата, която го скриваше от останалите в стаята.

Инстинктивно усещаше, че Мауки лежи точно зад процепа като жива преграда за всичко, което може да потърси достъп до неговия безценен и любим командир. В предната част на стаята се чу шумолене на парашутна коприна и скърцане на легло. Лейтенанта наостри сетива, но не почувства никаква опасност. Боси крака стъпваха неуверено по рогозката. Огънят хвърли върху завесата сянка на заоблено тяло. Стъпките дойдоха по-близо.

Мълниеносно като удар на змия Мауки стисна грубо глезена на жената. Беше Грета.

Лейтенанта се изправи на лакът и тихо каза:

— Пусни я да мине, глупако!

Мауки дойде на себе си. Кожата ѝ в ръката му беше мека, ръцете ѝ не държаха оръжие. На слабата светлина от огъня парашутната коприна разкриваше заоблените форми на прекрасното ѝ тяло. Мауки

засрамен я пусна. И когато тя отново събра кураж и влезе при
Лейтенанта, той отиде в другия край на стаята и легна.

За момент се заслуша в неясния шепот, чу мек богат смях и се
усмихна доволен.

Един подир друг тлеещите въглени угаснаха. Мауки спеше.

ГЛАВА 4

Цяла сутрин бригадата прехвърляше хълм подир хълм, без да поддържа определен курс. Вървяха към целта по обиколни пътища. Беше тежък и за Малкълм безсмислен преход, защото само веднъж високо в планината бяха обстрелвани от снайперисти, които при тяхното приближаване изчезнаха като пушека от пушките си — скитници, които очевидно желяеха да се сдобият с припаси и оръжия, но не смееха да влязат в схватка с войска.

Малкълм беше стигнал от Генералния щаб до Четвърта бригада за четиридесет и осем часа бърз ход, а на Лейтенанта това отне безкрайно много дни обикаляне по височините с карта в ръка. „Щеше да е много по-различно, ако аз командвах“ — мислеше си Малкълм.

Когато по пладне спряха уморени на един хълм, извисяващ се над всички подстъпи, Малкълм все още се цупеше.

— Какво има? — попита Лейтенанта.

Малкълм го погледна невинно.

— Нищо.

— Хайде, изплюй камъчето.

— Е... мисля, че трябваше да разстреляш онзи селски старейшина. Диксън беше наш приятел.

Лейтенанта знаеше, че това е уловка, но отговори спокойно.

— Нямахме никакво доказателство, че селяните са убили Диксън. Бил беше прекалено добър офицер, за да се даде на селяни да го пленят.

— Не знаех, че ти е необходимо доказателство, за да го екзекутираш.

— За да бъда достатъчно честен, ще ти кажа, че го екзекутирах. Сега доволен ли си?

— Как така? Та аз със собствените си очи го видях да ни пожелава приятен път.

— Но видя и Тау-тау да връща оръжията на тридесет и един войника, измъкнати от Полард изпод земята. Кажи ми, Малкълм, защо

трябваше да нажежавам повече атмосферата и да се ядосвам, когато с освобождаването на пленниците задачата беше изпълнена съвсем чисто? Селяните правят странни неща. Докато бяхме там, ако беше убит техният старейшина, можеше да се случи някакъв инцидент. Във всеки случай това вече е свършено.

— Искаш да кажеш, че онези войници...

— Разбира се. Може да се каже, че в селото е въведен военен режим. И защо не? Когато пристигнахме, мъжете там бяха малко. Те трябва да са оценили пристигането на още тридесет и един. И кой може да каже дали поради това мястото няма да стане по-силно? Тези въпроси обаче са извън моите задължения.

Малкълм ни най-малко не се успокои. Той гледаше смутено Лейтенанта, неочаквано почувствал се несигурен, изправен пред такава студена предвидливост. Всъщност Лейтенанта вече съжаляваше за смъртта на старейшината, напълно забравил, че именно той беше хванал и превърнал войниците в роби.

— Понякога не те разбирам — каза Малкълм. — Може би причината за това е, че съм бил по-малко от теб на фронта. Може би съм просто щабен офицер и винаги ще си остана такъв. Но... Е, ти не си последователен. Беше любезен с руския командир, а се отнесе със старейшината на онова село като с куче.

Лейтенанта не беше помислил по това. Мауки донесе обяда, сервира го на един камък и двамата офицери известно време ядоха мълчаливо. Лейтенанта привърши храненето и седна, загледан в обагрената от есента долина, без да я вижда.

Най-после проговори.

— Предполагам, че постъпих така, защото така го чувствах. Може би сме останали много малко кадрови офицери и затова имаме чувството, че трябва да се пазим. Може би се дължи на факта, че всички офицери са възпитавани да се мислят за стоящи над цивилните. Във всеки случай цялата тази каша започнаха цивилни, нали? Некадърно държавно управление, пазарлъци на дребно, философия „нека войникът свърши мръсната работа“ — тези неща станаха причина за войната. Руснакът беше професионалист. Но старейшината на онази община... Ба! Глупав, нетактичен човек, издигнал се от калта с измама, селянин без възпитание и кураж... Самата мисъл за него ме

отвращава. — Той замълча, загледан в живописните склонове, после добави: — Толкова малко останаха от нас.

Малко стреснат от тихата му тъга, Малкълм не се реши да продължи. Нямахше куража да критикува един полеви командир.

Цял следобед се промъкваха като духове през запустели места, плашейки само зайци и птици. Привечер стигнаха до една някога индустриална зона, осяяна на около миля с отломки от постройките и машини.

Макар че още в самото начало на войната градът беше изравнен със земята, при всяко следващо затишие той беше възстановяван заради каменовъглените мини. Но след всяко оттегляне на армията мините отново бяха разрушавани, за да станат накрая напълно неизползваеми.

Водните резервоари — грамади издигаща се към небето ръжда — бяха чудновато наклонени. Постройките представляваха купища обраснали с пълзящи растения и кафяви бурени отломъци. След още десетина години мястото, с изключение на няколкото порутени, стърчащи като скелети срещу падащия полумрак стени, щеше да се изравни със земята. Разтопено стъкло хрускаше под ботушите, изкривени парчета метал свидетелстваха за силата на запалителните бомби и снаряди.

След като се увери, че мястото не е радиоактивно, бригадата бдително и мълчаливо се запромъква през развалините. Хората на Джани се потяха по неравния терен под тежестта на оръдията, проклинайки и тях, и усърдния труд на хората, издигнали някога този град.

Лейтенанта видя свръзката на Уийзъл да дава сигнал от един обърнат железопътен вагон, забърза и отиде до челната група.

Уийзъл мълчаливо сочеше към странно увиснала железопътна релса, стърчаща над една стена като бесилка. И наистина беше бесилка.

Четирима войници се полюшваха от лекия ветрец. Вонеше на разлагаща се плът. Върху камъка под тях с разкривени букви беше написано:

ВОЙНИЦИ! МАХАЙТЕ СЕ!

— Англичани — прошепна появилият се Полард.

Лейтенанта се огледа, видя напред входиове на мината и купища боклук, върху които личаха следи като от чинни.

— Чувам долу хора — каза Уийзъл, залепил ухо до земята.

Един куршум удари товарния вагон и отскочи, звънтейки като скъсана струна на банджо.

— Мисля — каза Лейтенанта, — че това място е много добро за пренощуване. Джани! Артилеристите в действие!

На следващия ден и на по-следващия Малкълм ставаше все по-мрачен. Беше се сблъскал с невъзможен за решаване проблем и това го изнервяше. Той познаваше съвсем бегло Лейтенанта от военното училище в Сандхърст — тогава бяха шестнайсетгодишни кадети. Но не си го спомняше такъв, а по-скоро като тихо, весело момче с дяволито пламъче в очите. Но оттогава бяха минали седем военни години, две за Лейтенанта в Англия, пет за Малкълм. И петте години, които Лейтенанта беше прекарал на фронта, изглежда, бяха закалили едно стоманено острие, което можеше да се забие навсякъде.

Това не беше за вярване! Малкълм беше разчитал на своя чин и навика на подчинение, с които да върне Лейтенанта в Генералния щаб. Както и с приказките за онова, което Виктор иска да направи за него. Но умът на Лейтенанта не се подчиняваше нито на рутина, нито се поддаваше на измами... а сега той се връщаше, за да изгуби властта си! Малкълм беше съвсем сигурен, че Лейтенанта *знае* какво го очаква. Дали не беше разбрал за заповедите на генерала за реорганизация съгласно директивата на Британската комунистическа партия? Или беше постигнал достатъчен успех на фронта... прекалено голям, и беше сигурен в безопасността си? При толкова слаб Генерален щаб такъв независим човек не трябваше да се оставя да командва войски.

Малкълм се разяждаше от завист. Той одобряваше разбирателството между офицера и неговите войници, но тези хора тук фактически, изглежда, бяха готови да направят всичко за Лейтенанта. Беше доста противно. Е, това щеше да се промени. Те щяха да научат правата си, да разберат, че новият ред е по-добър. За един офицер е по-добре да е подчинен на комитет, отколкото да е самостоятелен, защото той винаги може да манипулира членовете на този комитет в свой

интерес и да хвърли вината за всички неуспехи върху него. Войниците са такива тъпи животни.

Малкълм разбираше, че Лейтенанта не изгаря от желание да отиде на доклад в Генералния щаб. Но защо тогава не му бе теглил куршума и не се бе отправил на юг, като забрави, че някога е съществувал Генерален щаб?

Дългият лъкатушен поход беше неприятен за човек, чувстващ, че е загубил контрол над своите войници. Малкълм беше мислил за това толкова често и толкова дълго, че вече се смяташе за командир и всяка издадена от Лейтенанта заповед схващаше като лично оскърбление.

Но защо, по дяволите, хората в първото село инстинктивно се бяха обърнали към Лейтенанта, а не към него? И хората в мините, макар че бяха жестоко смазани в кратката схватка, се подчиниха веднага щом Лейтенанта се изправи пред тях със своите команди.

А последната нощ, когато нападнаха една стара крепост, защитниците ѝ само дето не му лижеха ботушите

В тази бригада всичко беше сбъркано. Раниците на бойците бяха претъпкани с храна. Четиридесет насилствено привлечени носачи мъкнеха оръдията и теглеха каруци с провизии. Бригадата се тъпчеше с най-доброто от полето, колкото и малко да беше то, но пък напредваше и се биеше без страх. Какво беше това чувство в тях, когато след два дни бърз ход през ограбената земя щяха да пристигнат в Генералния щаб? За какво му беше на Лейтенанта цялата тази плячка?

Тази нощ, в безопасност в скривалището под хълма, превзето с шурм със само една жертва, при това носач, Малкълм дълго мисли. Той чувстваше, че има съвсем определено различие с Лейтенанта и че благодарение на позициите му при Виктор това различие скоро ще бъде разрешено в негова полза.

Убежището на Главната квартира на Британския експедиционен корпус във Франция беше единственото постоянно нещо, оцеляло от масовите бомбардировки. То беше построено преди петнадесет години под непосредствения надзор на Генералния щаб и поради това беше може би единственото сигурно убежище в тази страна без граници. Всяко съществуващо изобретение за прикритие и защита бе влязло в употреба, така че нито снарядите, нито газовете не можеха да разрушат нищо. Дълбоките скривалища се бяха оказали сигурни срещу атомни

бомби и радиоактивна прах. Единствено болестта и бактериите вземаха своите жертви.

Разпростряло се на около петнадесет хиляди квадратни метра под земята, убежището заемаше по-голямата част от един скалист хълм. Нямаше помещение, което да не беше на поне дващсет и пет метра под земята, и всички бяха проектирани да издържат комбиниран взрив, който може да разруши двадесет града. Не беше пропуснато нищо по отношение на сигурността и така Главната квартира беше останала стационарна, на известно разстояние от разрушения Париж и в същото време достатъчно далеч от морето, за да не бъде подложена на атаки оттам. Тридесет и деветимата генерали в нея командваха поред и само недостигът на продукти им пречеше да предотвратят нещастните последствия от дейността на политиците.

Всеки вентилатор бе охраняван от сложен лабиринт филтри, които спираха всички замърсявания от въздуха. В допълнение към тях всяко помещение имаше резервоари с кислород, достатъчни за нуждите на сто души за един месец. Вода също имаше в изобилие, защото на мястото имаше няколко артезиански кладенеца, два от които работеха без външно налягане. Осветлението се захранваше с алкохол и беше дублирано със слънчева огледална система. Само съобщенията не бяха в ред, защото бяха осигурени само телефони и радиовръзки, но първите отдавна не работеха поради липса на мед, а последните станаха безполезни, когато акумулаторните батерии за полевите приемници постепенно се изтощиха и не можеха да бъдат подменени. При нужда се установяваше радиовръзка с Англия, но нуждата от връзка вече беше изчезнала.

Външно мястото си беше най-обикновен хълм, теренът около него беше изровен от непрекъснатия артилерийски обстрел и бомбардировки, а подстъпите към него бяха твърде открити, за да бъдат проверявани. В околността имаше още много такива възвишения и вражеските летци толкова често ги бяха бъркали, че бяха изровили целия терен. Ръждивите останки от овъглени танкове и смачкани самолети постепенно се бяха слели с калта.

Накратко мястото беше идеално за Главна квартира на Генералния щаб. Оттук генералите в пълна безопасност можеха да изпращат армията да мре.

Лейтенанта беше виждал Главната квартира през лятото. Но пораженията от бойните отровни газове върху храстите бяха достатъчни, за да няма никаква разлика между лято и късна есен.

Ситен дъждец превръщаше долчинките в тресавища и закриваше хоризонта. Бригадата вървеше повече по навик със спуснати визьори на шлемовете и вдигнати яки, защото тънките дрехи не можеха да защитят бойците от влагата. Беше още сутрин, но въпреки това войниците бяха без настроение, причина за което беше калта.

Но не се чуваха никакви оплаквания, защото тази есен дъждът се беше задържал много по-дълго от обикновено и защото поделение с пълни кореми не се чувства добре, ако наред с хубавото няма и нещо лошо.

Навремето тук имаше фотоелектрични датчици и противопехотни мини, но едните се бяха износили, а другите взривили от случайни атаки и не бяха подменени. Всъщност бригадата почти беше стигнала хълма преди да я открият.

— Добра охрана — каза подигравателно Уийзъл на Бълджър. — Ако искахме, можехме да влезем и да ги направим на нищо.

— Такава са — каза Бълджър. — Това е вечният проблем на укрепленията. Преди осем години редовно се случваше. Те се чувстват толкова сигурни, че дори не поставят часови. Дай на войника да си напълни корема и няколко чувала с пясък да си завре главата, и той моментално заспива.

— Не, не заспива — възрази Уийзъл. — Войникът седи и умува и скоро почва да си мисли, че е комунист или социалист, или индивидуалист, и следващото нещо, което прави, е да застреля офицерите и да смени правителството. Според мен ние още щяхме да си имаме крал в Англия, ако нямаше военни бази, в които войниците да скучаят до смърт. Не боевете са причина да падат правителства. Причината е в яденето.

— Вината не е в яденето — възрази обиден Бълджър.

— Не, когато има бой. Но само ядене и никакъв бой прави от войниците политици.

— Тук не ядат много — отбеляза Бълджър. Тъкмо бе съгледал в далечината първия часови.

Човекът наистина беше съвсем изпосталял. Коланът му бе увиснал на кръста, бузите му бяха хлътнали така, че се виждаха

зъбите. От него се излъчваше печална безнадеждност и когато според устава трябваше да вземе за почест, той просто повдигна пушката мъничко, колкото да покаже, че знае какво трябва да направи, и пусна Лейтенанта да мине, като се задоволи само шепнешком да предупреди караула.

Четвърта бригада слезе под земята. Колелата на оръдията разбудиха ехото. От караулното помещение излезе дежурният офицер и попита:

— Четвърта бригада?

— Тъй вярно — отвърна Лейтенанта.

— Аз съм майор Стърлинг. О, здравей, Малкълм! Вече се чудехме какво, по дяволите, ти се е случило.

— Направихме обиколка из Европа — отвърна Малкълм. За пръв път се чувстваше спокоен в присъствието на Лейтенанта и поради това каза каквото си мислеше.

— Ясно. Чакахме и се чудехме какво може да ти се е случило. Но ти си тук и другото не е важно. Малкълм, ако бях на твое място, щях да разквартирувам хората си в северната секция. Тук сме хиляда и шестстотин души и с вас ставаме хиляда и осемстотин. Повечето са разположени в старите казарми за по хиляда души. В тях е доста светло и просторно, а е и по-добре всички да са заедно.

Лейтенанта не беше много изненадан, че майорът нарече войниците му войници на Малкълм, но все пак се подразни. Още не бяха на Малкълм.

— Старши сержант Полард — каза Лейтенанта. — Разквартирувай бригадата в северната секция. Щом се представя на генерал Виктор, ще дойда на проверка.

— Слушам, сър — отговори Полард. — А носачите, сър?

— Задръж ги до второ нареждане. Би трябвало да са доволни, че са с нас.

— Слушам, сър. — Сержантът се поколеба, след това отдаде чест и се отдалечи. Не се реши да пожелае късмет на Лейтенанта, въпреки че много му се искаше.

Лейтенанта погледна Стърлинг. Не го хареса. Генерал Виктор беше събрал паплач вместо генерален щаб. При последната смяна на правителството всички подлизурковци, крили се по време на войната

из скривалищата в Лондон, бяха изхвърлени на фронта. Изпращането на един човек във Франция при карантината беше равносилно на доживотно заточение. Никой от тези хора не беше виждал истинска война. Те се бяха изплъзнали от бомбите, като се бяха подмазвали на началниците. В последното бяха станали много вещи.

Последният компетентен офицер беше заминал на фронта много отдавна. И къде бяха те сега? Пръснати из Европа или разжалвани и без войници тук, в това подземие.

Майор Стърлинг не можа да издържи неодобрението, което виждаше в очите на Лейтенанта. Не хареса и леката му усмивка. Осемдесет и седем полеви офицери бяха отказали да дойдат на рапорт. Защо тогава човек с такава блестяща репутация на командир се бе съгласил да дойде? Бяха се върнали остатъците от само двадесет и едно подразделения, и то принудени от глад. Но Четвърта бригада, съвсем очевидно, не гладуваше. Странно нещо беше това чувство за дълг.

— Ординарецът ми ще ви покаже стаята ви — каза майор Стърлинг. — Моля да пригответе писмен рапорт и да го предадете по него на адютант-полковника.

Когато излязоха, Лейтенанта погледна за момент Малкълм, който, съвсем очевидно, беше тръгнал към генерал Виктор. Малкълм не можеше да понася открития поглед на тези очи. Лейтенанта последва ординареца, Мауки тръгна подир тях.

Влажните, непометени и неосветени коридори ги отвеждаха навътре в лабиринта. На места бетонът беше напукан и обрасъл с мъх — свидетелство за проникваща вода. Цели редици необитавани от много време офицерски апартаменти бяха плесенявали, неотваряните от две и повече години врати бяха провиснали на ръждясалите си панти. Лейтенанта си спомняше това място. Преди пет години, когато Англия беше изпратила последната храна на бойците в континентална Европа и армията все още беше силна и горда, в тези коридори ечаха весели гласове, тропаха ботушите на забързани хора; старши сержанти притичваха да получат или да изпълнят заповеди; ординарци на низши офицерски чинове припряно бягаха с гореща вода и долни дрехи; сервитьори от стола бързаха с напитки; и офицери, научили за неговото пристигане, наминаваха да го поздравят и питаха за новини.

Сега всичко беше тихо. В мъртвешкия мрак не пробягваха дори плъхове. Гласовете, които щяха да го поздравят, бяха замлъкнали завинаги, трупите отдавна бяха разложени в някой общ гроб в безкрайните левги кална земя. Тук имаше само духове — проплакващи, голи, гудени, забравени... а може би това беше вятърът.

Ординарецът уморено посочи една врата и се отпусна тежко на пейката до нея, сякаш усилието да ги доведе дотук бе прекалено голямо за него. Мауки влезе и веднага тръгна към вентилационния капак, с който се отваряше слънчевото огледало.

Апартаментът беше осеян с остатъци от лични вещи, различни по големина куфари, раници. Те отдавна бяха преровени за ценности и покрити с дебела лепкава плесен. Навсякъде бяха разхвърляни безполезни дреболии, скъпи само на мъртвите им собственици. В центъра на стаята бе захвърлен портрет на момиче. Небрежен крак беше счупил стъклото и влагата беше покрила почти цялото лице. До портрета лежеше смачкано изцапано писмо; друго имаше на масата, четеше се само: „Скъпи Том. Зная, че писмото ми ще те намери жив и здрав и...“. От долапчето се подаваше чифт ботуши, прекалено добре скроени, за да са удобни. Плъховете бяха прогризали кожата почти до подметките.

Докато Мауки почистваше стаята и слагаше всичко в един голям сандък, Лейтенанта стоеше подпрян на масата. Той вдигна очи и видя върху етажерката една нашарена кутия — последното нещо, оставено грижливо там.

Полковник Форсайт, А. Дж.
Командващ 4-та бригада, 2-ра дивизия
10-и армейски корпус
Британски експедиционни сили

За момент пред очите на Лейтенанта премина споменът за строен офицер със сиви мустаци, полагащ усилия да не покаже болките от раната си, докато спокойно гледаше Лейтенанта.

— Те си отидоха, синко. Всички си отидоха. Сега и аз си отивам. Оставаш ти, синко.

Внезапно Лейтенанта бе обзет от безпокойство. Той гневно избута всичко от масата и закрачи от стена до стена. Мауки се стресна — никога не бе виждал Лейтенанта да проявява емоции, които в някаква степен да наподобяват нерви. Превил гръб, Мауки набързо привърши с прибирането на боклуците в сандъка и го отмени настрана, после постави вещите на Лейтенанта на леглото, извади бърснач и чисто бельо и тръгна за гореща вода.

— Няма да се преобличам — каза Лейтенанта.

Мауки погледна изцапаната с кал пелерина и корясалите ботуши и се обърна да прибере чистите дрехи.

— Намери ми хартия.

Мауки намери сред боклуците лист хартия, изглади го и го сложи на масата. После сложи до листа молив и придърпа един стол.

Лейтенанта седна и написа:

Рапорт на 4-та бригада, май до 1 ноември.

До командващия генерал на Британските експедиционни сили.

От Лейтенанта, командващ 4-та бригада.

Чрез адютант-полковника, официален канал.

1. Бригадата охраняваше региона северно от Амиен.
2. 4-та бригада срещна и разби няколко подразделения вражески войски.
3. 4-та бригада сама си набавяше храна в страната.
4. Численият състав на 4-та бригада в момента възлиза на 168 души, 5 сержанти, 1 редовен офицер.
5. 4-та бригада по Ваша заповед рапортува на Генералния щаб.

Командващ офицер
на 4-та бригада

Мауки предаде рапорта на ординареца, който го взе и мързеливо го запремята в ръка.

— Извинете, сър — каза Мауки.

— Какво има?

— Не ми харесва тая работа, сър.

Лейтенанта го погледна.

— Капитан Малкълм, сър. Мисля, че тук го смятат за доста добър. Той е щабен офицер. Щабен некадърник, моля за извинение, сър.

— Е, и?

— Почти съм сигурен, че всички са готови да напуснат това място. Войниците изглеждат гладни, а из района няма нищо за ядене. Мисля, че затова ни извикаха.

— И какво от това?

— Мисля, че командването на бригадата ще бъде възложено на капитан Малкълм, сър. Той се държи така, сякаш вече е командващ, а не е никакъв полеви офицер. Той е слаб и мекушав и единственото, което знае, е да...

— Говориш за офицер, Мауки.

— Моля за извинение, сър. Но говоря за едно от онези неща, които станаха преди две години. А Британската комунистическа партия винаги е била толкова гнила, че когато иска да се отърве от нещо, то трябва да е съвсем...

— Мауки!

— Слушам, сър.

Мауки се отдръпна и зарови из изоставените вещи, за да види дали няма нещо, което Лейтенанта би могъл да използва. От време на време хвърляше поглед към командира си. Очевидно беше разтревожен.

След два часа ординарецът се домъкна до вратата да съобщи, че викат Лейтенанта на доклад при адютант-полковника.

— Пазете се, сър — прошепна Мауки.

Заслизаха дълбоко под земята, сякаш персоналът на Генералния щаб искаше да бъде колкото е възможно по-близо до дявола. Лейтенанта забеляза празнотата и мърсотията на крепостта и беше склонен да се съгласи с Мауки, че тя скоро ще бъде изоставена.

Най-после стигнаха до кабинета на адютант-полковника — целият облицован с оловни плочи, така че гласовете ечаха глухо и безкрайно. Помещението се различаваше от останалите в крепостта.

Петимата младши офицери, които седяха пред бюрата в чакалнята, не изглеждаха гладни. Униформите им бяха строго по устава и макар и малко стари, не бяха износени; те, в края на краищата, имаха възможност да избират от цялата крепост. В тези хора имаше нещо нездравословно. Лейтенанта не можа веднага да го определи. Той беше свикнал с обветрени, загорели от слънцето, потъмнели от кал мъже със сурови лица, пестеливи на думи, решителни. Лицата на тези тук бяха като на жени и то с не много добра репутация. Те изглеждаха малко развеселени от външния вид на Лейтенанта и щом той влезе през вратата, подновиха неспирното си бърборене.

Адютант-полковникът се казваше Грейвс^[1]. И наистина приличаше на собственик на погребално бюро. Седеше до писалището си така, сякаш е ковчег и той е опечален от смъртта на непрежалим близък. Беше мургав, дребен, мазен човек, но очите му не бяха открито зловни като на Малкълм; бяха прикрити и лицемерни.

Грейвс не обърна внимание на Лейтенанта — искаше той да постои пред писалището няколко минути преди да вдигне глава и да го погледне. И дори тогава не каза нищо, а изпрати един младши офицер да провери дали генерал Виктор може да приеме Лейтенанта. Офицерът се върна и Грейвс стана и влезе в един по-голям кабинет, облицован с още по-дебели оловни плочи.

— Командир на Четвърта бригада, Втора дивизия, Десети армейски корпус — докладва Грейвс и направи знак с ръка на Лейтенанта да го последва. Пое ги друг младши офицер и Лейтенанта беше въведен в една голяма зала.

По-голямата част от залата се заемаше от маса, около която седяха мъже, много приличащи на онези във външния кабинет на адютанта. Всичките бяха избръснати, сресани и парфюмирани и носеха отличителните си знаци. Не искаха да се прави грешка в техния чин, който беше висок, или в мястото им в йерархията в щаба, смятано за високо.

Лейтенанта разбираше тяхното отношение и знаеше, че са малко стреснати от засъхналата кал по бойната му пелерина и ботушите и мърсотията по небръснатото му лице. Те не разбраха веднага, че Лейтенанта държи ръцете си под пелерината и че тя е непробиваема. Беше много неприлично той да идва въоръжен и всички мълчаливо порицаха адютанта.

Дребен и съсухрен, с голяма глава и много малка уста, генерал Виктор седеше на председателското място. Той погледна Лейтенанта и като установи, че очите му притежават смайваща сила, бързо се зае да чете рапортите. Генералът не обичаше много полевите офицери. Те носеха дъх на битки, бяха изпълнени с критични бележки към заповедите на Генералния щаб и изобщо го караха да се чувства несигурен в себе си.

Лейтенанта си помисли, че обстановката прилича повече на военен съд, отколкото на конференция. Зърна Малкълм. Беше издокаран и стоеше до стената с подчертано незаинтересован вид.

Един полковник, казваше се Смит и седеше отдясно на Виктор, поиска разрешение от генерала и след като го получи, се обърна към Лейтенанта. В ръката си държеше рапорта.

— Написаното тук е съвсем недостатъчно за обсъждане, лейтенант — каза Смит.

— Според мен е напълно достатъчно — възрази Лейтенанта.

— Но вие не давате никакви подробности нито за жертвите, нито за дезертърите, нито дори за водените боеве.

— Знаех, че няма да ви е интересно — отвърна Лейтенанта.

Насядалите около масата го погледнаха накриво, защото тонът му ни най-малко не беше учтив.

— Тогава — каза Смит — докладвайте подробности сега. Ние трябва да знаем какви и колко неприятелски войски има там, които могат да попречат на нашите придвижвания.

— Около хиляда руснаци. Отиват на юг към Италия. Последните остатъци от императорската бяла руска армия. Бихте могли да установите контакт с тях, но се съмнявам, че ще го сторите.

— Така е малко по-добре — каза Смит и се усмихна. С щръкналите си зъби приличаше на заек. — Ние имаме сведения, че бродят банди войници без офицери и опустошават околността. Срецнахте ли такива?

— Защо трябваше да ги срещна?

— Защо е трябвало ли? Лейтенант, ваш дълг е да...

— На мен ми беше заповядано само да се върна тук. Мисля, че околността сама ще се справи с все още останалите вражески... и наши войници.

— Не искаме мнението ви — сръза го Смит.

— Но го получихте — отвърна Лейтенанта. Той направи равносметка на силите в стаята и установи, че в съвета има четирима войници и двама други зад Виктор.

— Какво правят тези редници тук? — попита Лейтенанта и ги посочи.

— Това са представители на войнишкия комитет — отговори Смит. После добави саркастично: — Разбира се, ако вие възразявате... — Членовете на съвета угоднически изхихикаха.

Представителите на войнишкия комитет, доста по-добре хранени от сънародниците си в казармите, имаха вид на глуповати хора. Те не разбраха веднага, че ги оскъряват, а когато разбраха, вече беше много късно.

— Получихме рапорт — каза Смит, — че във вашата бригада не сте организирали, нито сте разрешили да се организира войнишки съвет. Вярно ли е?

— Вярно е.

— Според записаното тук ние сме ви изпратили един редник, Фаркарсън, да организира такъв съвет. Той, изглежда, сега не е с вас, а от вашите войници не можахме да научим нищо за него.

— Убиха го — отвърна Лейтенанта.

— Как така?

— Ако бяхте изпратили истински войник, може би щеше известно време да оцелее. Но такъв, какъвто беше, го убиха в първия бой.

— Вие загатвате, че...

— Нищо не загатвам, господа. Не беше необходимо лично да разстрелям смутителя. За да оцелееш днес, трябва да си мъж. — Той огледа съвета, подсказвайки ясно, че сред него не намира такъв.

Смит и генералите долепиха глави и зашепнаха, попоглеждайки Лейтенанта. После Виктор прошепна нещо на офицера отляво, той на следващия и така думите му обиколиха всички около масата. Накрая стигнаха до Смит, а той ги предаде на двамата войници зад генерала, които кимнаха глуповато.

Смит се обърна към Лейтенанта:

— Ние стигнахме до заключение, че вие не сте компетентен да командвате вашето поделение, сър, и решихме, че трябва да бъдете смет от този пост. Тъй като вашият чин е твърде нисък, за да бъдете

включен в състава на щаба, вие сте ненужен за гарнизона и ще останете без назначение и следователно на половин порцион.

— А моите войници? — попита Лейтенанта.

— За тях ще бъдат положени грижи. Аз вярвам, че капитан Малкълм е по-подходящ за този пост. Четвърта бригада ще бъде включена като рота в Първа бригада на Първа дивизия от Първи армейски корпус и ще бъде заличена от армейския списък. Ще предадете на капитан Малкълм вашите дневници и знамена.

— Господа — каза Лейтенанта, — вашите нареждания за мен са закон. Мога ли да задам един въпрос?

— Разбира се — отвърна Смит, поуспокоен от това изявление, което прие за съгласие с казаното.

— Вие възнамерявате да напуснете това място. Може би ще мога да ви дам някои сведения за състоянието в околните региони, където можете да си набавите храна и така нататък.

— Не се нуждаем от вашите съвети, лейтенант — отвърна Смит. — Вече знаете, че възнамеряваме да завземем известен район на юг, за който имаме сведения, че е плодороден. И, между другото, лейтенант, не вярвам, че ще имате повод да посетите войниците си. Във всеки случай охраната ще бъде предупредена да включи името ви в списъка на онези, на които е забранено да установяват връзка с тях.

— Забранено ми е...

— Разбира се. Необходимо е. Полковник Грейвс, погрижете се, моля ви, неговият ординарец да бъде изпратен в казармата преди лейтенантът да се върне в квартирата си.

— Но това е арест! — каза Лейтенанта.

Смит вдигна рамене.

— Това са грозни думи, лейтенант. Вие, изглежда, не споделяте нашите политически възгледи и поради това, разбира се, трябва да бъдете изолиран. Стаята ви вероятно също ще бъде сменена.

— Не ви ли идва наум, господа, че може да съжалявате за това?

— Хайде, хайде — каза развеселен Смит. — Без заплахи. Прощавам ви, лейтенант.

Капитан Малкълм не можеше да скрие задоволството си от пълната победа.

---

[1] От Grave (англ.) — гроб. — Б.пр. ↑

ГЛАВА 5

Лейтенанта откри, че квартирата му е преместена в южното крило, възможно най-далече от неговите войници. От Мауки нямаше и помен; единствено куфарът на масата показваше, че е бил в новата квартира.

Когато ординарецът излезе, Лейтенанта разкопча пелерината си и я остави на масата. Сложи върху нея шлема, но не свали пистолетите. Там, пред генералите, му беше станало много весело, че никой не се осмели да му поиска оръжието, но сега това веселие отмина. Потиснат, той седна на един стол, взе една клечка от масата и започна да чисти калта от ботушите си.

Когато разбра, че не е сам в стаята, му стана ясно, че е бил напълно погълнат от себе си. Този пропуск го разтревожи, защото показваше, че е престанал да се владее. Това не трябваше да се случва. Офицер, който не се владее, е мъртъв офицер.

Едър, отчаян на вид младеж провеси крака от едно горно легло. Изглеждаше не само душевно сломен, но и изгубил достойнството си. Русата му коса беше разрошена, мазната куртка бе закопчана накриво. Потъмнелите му отличителни знаци показваха, че е сержант. Той гледаше апатично Лейтенанта.

От отсрещното легло се показа друг чифт крака и Лейтенанта погледна натам. Беше майор, вероятно около тридесетгодишен, защото косата му беше посивяла. Той също беше едър човек, белязан със същото клеймо на безнадеждност като първия. Черна превръзка закриваше лявото му око, празният ляв ръкав беше пъхнат под колана. Но той се грижеше за външността си: мустаците му бяха грижливо подстригани, бузите му синееха обръснати. Дясното му око блестеше.

— Разрешете да ви се представя — каза той. — Аз съм майор Суинбърн, а онова момче там е господин Карстеър, австралиец.

— Приятно ми е — отвърна Лейтенанта и продължи да чисти ботушите си.

— От коя част сте? — попита майор Суинбърн.

— Четвърта бригада, Втора дивизия, Десети армейски корпус. Командващ.

— Добре, добре! Значи все още имате част. Моят полк беше зачеркнат от списъка на армията, ротата на господин Карстеър също. Прощавайте за любопитството, но как успяхте да опазите командата си от тези вампири?

— Докато не ме уведомят писмено и докато моят знаменосец не предаде знамето, Четвърта бригада все още съществува и аз все още съм неин командир.

От гърлото на сержанта прозвуча монотонен смях, после, макар че престана да се смее, присмехулното му изражение се запази.

— Много смешно! — възмути се Лейтенанта.

— Не съдете строго момчето — каза майорът. — Той е дошъл преди четири години. Пред очите му са убити всички офицери от неговия полк. Преди почти една година е довел тук своята рота и оттогава нито е напускал това място, нито е давал наряд.

— А вие?

— Аз съм тук само от един месец — отвърна Суинбърн, — но на мен ми е съвсем ясно, че всички полеви офицери са отстранени от постовете си и че генерал Виктор и онзи ненормалник Смит възнамеряват да създадат някакво херцогство или нещо подобно. Дойдох тук точно преди прекъсването на всякаква връзка с Лондон и така бях хванат.

— Разбрах, че са извикали на рапорт двадесет и една части — каза Лейтенанта. — Предполагам, че техните командири са третираны по същия начин.

— Така е — каза Суинбърн.

— И къде са те?

— Доколкото зная, има още тридесет или четиридесет части навън. Само Карстеър и аз успяхме да изведем частите си оттук и да ги присъединим към тях.

— Искате да кажете, че полевите офицери тук са изоставили частите си?

— Не точно. Дезертираха волнонаемни и няколко редовни.

— Тогава тук са само щабни офицери и малко волнонаемни?

— Да.

Лейтенанта се засмя.

— Не виждам нищо смешно — отбеляза Суинбърн

— Учудва ме увереността на тези щабни плъхове — обясни Лейтенанта. — Това е всичко.

— Те няма от какво да се страхуват — отвърна майор Суинбърн. — Преди да напуснат Англия са ваксинирани срещу войнишката болест.

— Какво означава това? Да не би да има ваксина?

— Произведена е в много малки количества от човешка кръв. Разбрах, че са ваксинирани само държавниците и членовете на Генералния щаб.

— Бог ми е свидетел, че нашият естествен имунитет срещу нея е доста слаб — рече Лейтенанта. — Добре! Значи те са защитени от войнишката болест. Нищо чудно тогава, че още са живи. — Той отново тихо се засмя.

— На вас, изглежда, всичко ви е весело — отбеляза възмутено Карстеър.

— Помислих си за тези слабаци — как газят калта навън, как получават със закъснение следобедния чай, как ги избива отляво и отдясно всеки снайперист, който ги види. Смешното е, че те толкова дълго са вярвали, че войната и болестта пречистват страната. А всеки сержант с двадесет човека може да ги надхитри и да ги избие още преди да са закусили.

— Не е толкова лесно. Някои от тях имат полева служба в централна Германия — каза майор Суинбърн. — Не ги подценявайте. Доколкото разбирам, те възнамеряват да завладеят цялата тази област и отиват на юг само за да стигнат до район, където има храна. Повечето съединения, разбирате, се насочиха към Балканите и Близкия изток. Научих, че ние имаме значителни сили в Африка. Около хиляда души. Разбира се, никой не знае за тях.

— Значи вие смятате, че те няма да срещнат никакъв отпор? — попита Лейтенанта. — Според мен всеки селски старейшина ще може да се справи с тези полугладни войници и тази сбирщина щабни плъхове, в чиито глави бръмчат бръмбари.

— Войниците ще издържат — възрази Суинбърн. — Хилядата, които са тук на гарнизонна служба, също имат имунитет срещу войнишката болест, постигнат по пътя на естествения подбор.

— Вече ще имат хиляда и осемстотин души — каза Лейтенанта.

— А ние няма да имаме нищо и ще скучаем до смърт — каза Карстеър.

— Защо вие, момчета, не отидохте с другите офицери? — попита Лейтенанта.

Суинбърн погледна неспокойно Карстеър и вдигна рамене.

— Звучи така, сякаш сме изгубили надежда. Но не сме. Моите момчета, сто души, разчитат на мен. Неговите, около двадесет, също. От време на време получаваме съобщения от нашите старши сержанти.

— Значи все още храните макар и малка надежда, че ще ви върнат войниците?

— Да — призна Суинбърн.

— Това никога няма да стане — каза Лейтенанта.

— Какво искате да кажете? — попитаха остро двамата мъже и неспокойно погледнаха към вратата.

Лейтенанта продължи да чисти калните си ботуши.

Казармените помещения бяха строени за по хиляда души и поради това бяха достатъчно обширни за двеста и осем. Но беше влажно и мрачно и за войниците, които бяха започнали да зависят повече от подвижността, отколкото от барикади за защита, разстоянието от стена до стена беше твърде малко, а таванът — твърде прихлупен.

Четвърта бригада мълчаливо започна да подготвя мястото си за пребиваване. През първите няколко минути всички трескаво си подредиха нещата, после се заеха с външния си вид. Но с минаване на времето все повече поглеждаха очаквателно към вратата. Два или три пъти дойде фалшиво съобщение, че идва Лейтенанта, и те припряно проверяваха дали всичко е както трябва. Предполагаха, естествено, че при тази проверка генерал Виктор ще съпровожда Лейтенанта, и не искаха да излагат своя командир.

Бълджър дълго отлага вечерята, защото не искаше помещението да бъде замърсено и опушено, но накрая всички примряха от глад и Полард нареди да се приготви храната. Бълджър и двамата му помощници счупиха няколко маси и столове и накладоха огън под отдушниците. Отново избухна трескава активност да свършат вечерята и да разчистят всичко преди инспекцията. И после отново зачакаха.

Малко по малко напрежението спадна. Войниците се почувстваха маловажни и пренебрегнати. Не знаеха дори колко е часът, защото вече не виждаха небето над главите си. Всички започнаха да чувстват лек пристъп на клаустрофобия.

Накратко, моралът в бригадата започна да спада. Лейтенанта винаги беше бил на такова разстояние от тях, че да го виждат или чуват, а сега не знаеха къде е и това ги изнервяше. Ами ако се е случило нещо с него? Разбира се, те знаеха, че нищо не може да му се случи, но все пак...

— Вражеска команда над рида, сър. Около триста и петдесет души и картечници.

— Уипзъл! Разузнай положението. Полард, след десет минути тръгваме. Бълджър, разпредели запасите. Карстън, картечниците готови ли са? Добре. Чакайте заповед.

— Сър, в този овраг има вражески полк. Адски е близко.

— Полард! Пригответи се за лъжлива фронтална атака. Ханли! Прикривай отдясно. Тау-тау! Твоето отделение да прикрива отляво. Карстън! Бъди готов за засада. Когато Полард ги нападне, ти удари фланговете, отрежи им пътя за отстъпление и дай възможност на Карстън да действа.

Да, ако нещо се случи?

Ами ако вече *се е случило*?

Джани за стотен път отиде при оръдията си, избърса ги от невидима прах и предупреди хората си, че ще прати всичките по дяволите, ако допуснат някаква грешка.

— Какво мислиш, Джани? — попита Тау-тау.

— Откъде да знам какво мисля? Че всички щабни офицери са скапаняци!

— Слънцето вече е залязло. Във всеки случай слънчевите огледала не светят.

— Той каза, че ще се върне — въздъхна Гау-тау.

— Може би внезапно се е разболял — предположи Уийзъл —
Може би е болен, а нас ни няма...

— Може би са го хранили с нещо отровно — каза Бълджър. — В дупка като тази нищо не разбират от храна!

— Беше ли добре когато го видя последния път, Мауки? — попита Уийзъл за трийсет и седми път.

— Да — отвърна Мауки. — Ще дойде. Много, много отдавна не се е виждал с други офицери и може да му е омръзнало да говори с такива глупаци като нас.

— Сигурно е така — съгласи се Бълджър.

Успокояваха се един друг, но не си вярваха.

Имаше още една фалшива тревога, но когато на вратата се появи непозната личност, всички оклюмаха. Като старши, Полард посрещна новодошлия.

— Чувам, че това е Четвърта бригада — каза влезият.

— Аз съм Томас О'Томас от Десети полк, Втора бригада, Трета дивизия, Десети армейски корпус. — Той огледа бойците, за да види дали го слушат, и добави: — Това е стара команда, разбира се. С командир майор Суинбърн.

— Орас Полард, на твоите услуги. Заместник-командир на Четвърта бригада. Влез и се почерпи.

— Да, май наистина ми замириса на храна.

— Съвсем прав си — потвърди Полард и поведе госта към центъра на помещението, където беше неговото царство.

Докато вървеше през помещението, Томас О'Томас не пропусна нищо. Видя натъпканите с храна и плячка раници, окичените с муниции колани. Това поделение беше добре снабдено.

— Небето да ме поразити! — възкликна О'Томас. — Артилерия?

— Даааа, сър, артилерия — потвърди Джани.

— Ние имаме няколко оръдия, но са износени и разчетите не искат да ги погледнат. А тези изглеждат съвсем нови.

Джани сияеше от щастие. Чувстваше се много поласкан от думите на Томас О'Томас.

Полард сложи госта да седне до масата и направи знак на Бълджър да нареди да му донесат ечемична супа, чай от дървесна кора

и хляб от истинско брашно. Томас О'Томас почти не можеше да повярва на очите и на носа си и без извинение са нахвърли лакомо върху храната.

— Още малко? — предложи Полард. — Имаме много.

— Много? — учуди се Томас О'Томас.

— По-голяма чиния, Бълджър.

Томас О'Томас продължи да яде шумно и ненаситно, подслаждайки чая с големи количества цвеклова захар, почувствал, че чудото на яденето се е върнало.

— Как сте се снабдили с всичко това? — попита Томас О'Томас.

— Дължи се на Лейтенанта — отвърна Полард. — Той мисли само за храната и мунициите, и за бригадата. За нищо друго не мисли.

— Не мога да повярвам! Какъв офицер!

— Ние взехме това за четири дни — каза Полард.

— За четири дни... О, толкова храна няма в цялата тази обезкръвена страна, приятелю.

— Има. Но трябва да имаш и командир като нашия.

— В Десети полк се нагладувахме. Затова се върнахме тук. Но да ти кажа, в тази дупка няма нищо за ядене. А след като отнеха командването на майор Суинбърн, не получаваме нищо.

— Какво?! — извика Полард и се надигна.

— Не знаете ли още? Когато някой офицер дойде с частта си в този зайчарник, Генералният щаб му я отнема и я предава на някое надутото мамино синче, което като чуе да се зарежда пушка, бяга на четиридесет мили. И да ти кажа, когато ви назначат нов офицер, ще научите всичко за етикецията... и да прислужвате... — Неочаквано той откри, че всички са го заобиколили и слушат напрегнато. — О, слушайте, момчета. Вие, изглежда, сте уморени!

— Какво се случи с твоя командир? — попита Полард.

— Ами, освободиха го, това е всичко. Ние не искахме да се разделим с него, защото беше добър човек. Чудесен полеви офицер. Всички го обичахме. Но какво можехме да направим? Дори не можахме да разберем какво е станало с него.

— Вие не сте... Виж какво! — извика Тау-тау. — Вие фактически сте позволили да ви го вземат и не сте направили нищо да го намерите, така ли?

— Когато ни дойде наум — обясни Томас О’Томас, — вече бяхме разпратени по други поделения. Както ще стане и с вас. Почакайте и ще видите. Ще ви разпръснат. По този начин се избягват всички неприятности. — Томас О’Томас се почувства неловко, усетил, че заобиколилите го не одобряват казаното от него. — А сега, ако не възразявате, ще си отида. Промъкнах се незабелязано покрай охраната. Засега никой няма право да идва при вас, нали разбирате.

— Да не искаш да кажеш, че сме изолирани? — възкликна Полард.

— Е, може и така да се нарече. Те не искат никой да им създава неприятности, нали разбираш. — Томас О’Томас се сбогува и си отиде.

След излизането на О’Томас всички се разприказваха развълнувано. Дори носачите, превърнати от Лейтенанта във впрегатни животни, се разтревожиха за него, защото макар работата им да беше тежка, тя им осигуряваше добро хранене.

Но още преди да започнат да обсъждат положението, а влязоха още двама сержанти, надушили храна. Нахраниха ги и ги разпитаха подробно.

— Вижте, момчета — каза единият. — Няма смисъл да се вълнувате. Когато дойде моментът, те подават газ в помещенията. Успокойте се, ако не искате да ви издушат.

Още няколко сержанта се промъкнаха през охраната и разказаха допълнителни подробности.

— Вашият командир ли? — каза един. — Ако е бил офицер, съвсем ясно е какво му се е случило. Аз съм от Шотландския стрелкови полк на Джек Тенекеджията. Преди три седмици Джек не можа да си върне частта и изчезна.

— Избягал е? — извикаха недоумяващо войниците от бригадата.

— И ви е изоставил? — възкликна Бълджър.

— Изостави ни всичките — осемдесет и девет бойци. Трябвало е да си спаси живота, нали разбирате.

— Своя живот... — възмутиха се войниците.

— Нямаме представа какви са тези нови щабни офицери — каза сержантът от Шотландския стрелкови полк. — Виждате ли, когато убили последния диктатор в Англия и на власт дошла Британската комунистическа партия, генерал Виктор променил убежденията си и

предал на комунистите Лондонския гарнизон заедно с всички негови офицери. И комунистическата партия трябвало да направи нещо за него, пък и се страхували от него, защото който веднъж е бил предател, може и втори път да стане предател, и затова просто го изпратили тук с всичките му некадърни офицери да свалят генерал Бийлфедър. Така че тези щабни офицери не са нищо, те са просто сбирщина негодници, които се страхуват от полевите офицери...

Така продължи цяла нощ. Запасите на Четвърта бригада бързо намаляваха, а страховете им нарастваха. За информацията те платиха много храна въпреки непрекъснато повтаряното предупреждение, че в гарнизона няма запаси. Бяха прекалено отчаяни, за да ги е грижа.

Утрото ги завари будни и утихнали. Най-малкото Малкълм ги намери такива.

— Внимание! — излая един сержант, когото не бяха виждали.

Влезе капитан Малкълм. Беше обръснат и парфюмиран, с камшик за езда под мишница и с ръкавици. Като видя, че при неговото влизане стават само малцина, той се намръщи, обърна се и даде знак на едно отделение войници от гарнизона, което го следваше с надянати на пушките щикове. Намусената Четвърта бригада стана.

Малкълм ги огледа и не остана много очарован от състоянието, стойката и оръжието им. Полард го следваше повече да не допусне да направи нещо, отколкото да помогне в инспекцията.

Най-после капитан Малкълм застана в центъра на помещението. Трябваше да произнесе реч.

— Войници — започна Малкълм, — вие сте, разбира се, в много лоша форма. — От видяното в гарнизона войниците от Четвърта бригада не повярваха на думите му. — И вашата дисциплина, съвсем ясно се вижда, е много незадоволителна. — При тези думи се чу мърморене и Малкълм погледна да види дали охраната от гарнизона е наблизо и нащрек. — Е, след като бъдете разпръснати по другите части, ще се оправите. Като ваш командир аз...

— Сър? — каза Полард.

Малкълм обърна глава, видя гарнизонната охрана и се успокои.

— Старши сержант, ако желаеш заповеди — гласът му прозвуча леко саркастично, — ще се радвам да те задоволя.

— Единствените заповеди, които признаваме ние — каза упорито Полард, — са онези, които излизат от устата на Лейтенанта.

— Виж какво, сержант, аз...

— Казах и държа на казаното. Наречете го бунт или както искате, но ние няма да ви позволим да сторите нищо на нашия Лейтенант.

Позеленял от яд, Малкълм направи стъпка назад.

— Това е бунт! Охрана, арестувайте този човек!

— Само опитай — каза Тау-тау. — Само пристъпи и се опитай да го докоснеш.

— И този — извика Малкълм и посочи снажния Тау-тау.

— Сержант — обърна се Малкълм към охраната, — свири тревога.

Из крепостта се чуха крясъци.

— След минутка — каза Малкълм — тук ще имаме достатъчно сили. Ще ви тикнем в ареста под строг режим и ще ви лишим от храна. Сержант, арестувай този старши сержант и неговия твърдоглав приятел.

За момент сержантът от охраната се поколеба, но чу идването на подкреплението, пристъпи напред и посегна да хване Полард за рамото.

Изтрещя револверен изстрел — беше стрелял Ханли. Сержантът се хвана за корема и изпищя. Войниците от охраната се опитаха да изскочат през вратата, но от страх само се блъскаха, без да могат да излязат. С побеляло с страх лице Малкълм се мъчеше да се промъкне межд тях.

Светна пушка, главата на Малкълм се пръсна, кръвта опръска струпаните около вратата войници от охраната. Трупът размаха ръце, после се срина на пода.

Пневматичните оръдия на Карстън затрещяха като тапи на шампанско, рукна кръв. За тридесет секунди вратата беше запрещена от телата на мъжете от гарнизона.

Сред шумотевницата, не чул тракането на пневматичните оръдия, се показа един офицер. В следващия миг трепна и се хвана за гърдите — бяха станали на решето.

От отворите по тавана се посипа прах. Отрова!

— Измитайте се! — изрева Джани. Четвърта бригада очисти входа чак до артилерията.

Три картечници изгърмяха като една и половината от стената падна, по коридора се пръснаха отломки.

Грабнали раниците си, войниците от Четвърта бригада изскочиха в коридора. Джани крещеше на носачите, които влачеха картечниците и зарядните ракли. Много войници вече се държаха за коремите и повръщаха.

Всички чакаха заповеди от Полард. Лейтенанта му липсваше, но сега всичко зависеше от него и той трябваше да действа. Полард посочи коридора, който водеше нагоре, и всички забързаха по него. Карстън прикриваше отстъплението им.

Когато и последното оръдие от артилерията на Джани се изтегли, Карстън последва пехотата.

Отгоре прозвуча силен метален звън и Полард извика Джани. Пристигна артилерията и бригадата бързо ѝ направи място. Пред тях в коридора се бе затворила голяма стоманена врата, отгоре отново се посипа бяла прах.

— Отдръпнете се! — извика Джани. — Оръдия три и четири, зареди! Огън!

Средата на вратата се изду.

— Оръдия три и четири, зареди! Огън!

Хората от бригадата започнаха да повръщат. Зад тях трещяха и съскаха пневматичните оръжия, разнообразявани на равни интервали от кашлящото тракане на белгийските алкохолни картечници.

— Оръдия три и четири! Огън! — изрева Джани.

Вратата падна. Войниците бързо започнаха да минават през нея, някои припряно превързваха раните от рикоширали стоманени и каменни отломки.

Полард спря изненадано. Съвсем очевидно коридорът, който беше избрал с надежда да излязат навън, водеше нагоре само за да избегне някаква твърда скала, защото сега слизаше надолу в крепостта. Той трескаво се заоглежда за друг коридор, но не намери. Трябваше да продължи напред. Добре поне че повръщането беше леко и вече отминаваше. О, защо Лейтенанта не беше при тях, за да ги посъветва какво да правят!

Той по-скоро усети, отколкото чу докараната на барикадата пред тях картечница и преди да стигне до завоя, спря. Зад него спряха

хората, доволни да си починат и да поемат глътка по-чист въздух.

— Пред нас има картечница, Джани.

— Слушам. Първо оръдие, зареди. Помести се, Полард.

Със сръчността на професионалист Джани зареди оръдието и дръпна връвта. Гърмът беше толкова силен, че не чуха ехото в дъното на коридора. Откъм барикадата се чу агонизиращ писък.

— Уийзъл, довърши ги! — изкомандва Полард.

Уийзъл и четирима войници се промъкнаха напред. Пушките им изтрепяха по два пъти и откъм барикадата не се чу друг звук. Четвърта бригада продължи напред. Централните канцеларии бяха празни. Беше останал само един ординарец, решил да потърси между генералските вещи храна. Полард бързо влезе и се заоглежда с надежда да намери карта на крепостта, но гранатата, която бе хвърлил преди миг, беше разкъсала до неузнаваемост картата на стената. Измъкнаха скрития зад едно писалище ординарец. Той очевидно очакваше да му прережат гърлото.

— Ако искаш да живееш, води ни право при Лейтенанта! — каза Бълджър и опря щика си в ребрата на ординареца.

— В-в-в-вие от Четвърта бригада ли сте?

— Позна.

— С-с-с-следвайте ме!

Тръгнаха подир него. Очевидно новината се беше разнесла из гарнизона, защото никой не се опита да ги спре. Когато стигнаха до посочената врата, те се строиха и оправиха униформите си.

Полард почука с дръжката на пистолета си.

Лейтенанта отвори.

Полард отдаде чест — нещо, което много рядко му се случваше, — макар че забрави преди това да прибере пистолета в кобура.

— Старши сержант Полард, сър. Четвърта бригада е налице. Моля... моля да поемете командването.

Точно в този момент за Лейтенанта бе много трудно да си спомни, че трябва строго да контролира чувствата си.

Сврени в подземие като плъхове, генерал Виктор и неговият щаб получаваха откъслечни сведения и действаха в съответствие с тях. Първата им заповед беше гарнизонът да се вдигне по тревога и да се

хванат и убият бунтовниците. После те се спотаиха и зачакаха резултатите. Мина цял час преди някакъв ординарец да слезе при тях.

Лоялният гарнизон беше готов да изпълни заповедта, но полевите войници оказваха съпротива.

Генерал Виктор се пенеше и пръскаше слюнки и отново изпрати ординарци, дори и един щабен майор с тях. Мина половин час преди майорът да се върне.

Изглежда, той по някакъв начин се беше объркал в северната казарма, където беше настанена Четвърта бригада, и там бе попаднал на трупа на капитан Малкълм.

— Бунт и убийство! — изрева Виктор. — Върни се и ги арестувай.

— Слушам, сър — съгласи се майорът. — Войниците от гарнизона казват, че с радост ще го направят, само че, изглежда, пушките им по някакъв начин са изчезнали.

— Как така? Какво значи това? Изчезнали! Невероятно!

— Така изглежда, сър, но не бива да забравяте, че полевите части са разквартирувани заедно с гарнизонните войници.

Малко по малко щабът доби представа за „злостния“ план на Лейтенанта и за собственото си поражение.

Щом разбра това, генерал Виктор престана да беснее. Просто седеше и гледаше глупаво и стъписано ботушите си.

Смит стана по-язвителен.

— Трябваше да се сетите! Нали капитан Малкълм каза, че в бригадата се подготвя бунт. Че нападали всеки възможен източник на храна. Сега е ясно защо. Този лейтенант е олицетворение на самия дявол!

Дойде един ординарец, същият, когото бе намерил Полард. Беше доволен, че Полард го бе освободил.

— Сър, Лейтенанта ви поздравява и пита кога ще отидете с бяло знаме да обсъдите условията.

— Условия? — извикаха офицерите. — За какво?

— За капитулация, господа — извини се ординарецът. — Така казва той.

— Капитулация! Да предадем всичко свято за нас! — извика Смит. — Никога! Така му предай.

— Той казва, че ще му е неприятно да слезе долу и да ви залови, господа. Моли за извинение.

— Да слезе долу... Ужасно! — Смит хвана ординареца за яката и го разтърси. — Да не би да мисли, че може да превземе Генералния щаб? Така ли мисли?

Генерал Виктор се изправи уморено.

— Изглежда, вече го е сторил. Отивам да преговарям.

Те се възпротивиха, но Виктор не ги послуша. Неохотно всички тръгнаха подир него към по-горните нива на крепостта. И с голяма изненада видяха, че всички войници са навън.

Дъждът беше спрял и локвите в дупките от снаряди блестяха, осветени от тесни снопове слънчева светлина, промъкващи се през разкъсаните облаци. Пред крепостта се бяха събрали почти хиляда и осемстотин души.

Виктор огледа обстановката. Една картечна рота бе заела такава позиция, че да държи под обстрел равнината. За броени секунди гарнизонът можеше да бъде избит до крак.

Щабните офицери бяха ослепени от слънчевата светлина, от която бяха отвикнали. Техният кураж също се беше изпарил, защото си бяха спомнили за възможностите на наказателните взводове. Съвестта им, що се отнасяше до полевите офицери, не беше много чиста.

Лейтенанта седеше на един камък, заобиколен от неколцина сержанти и двама офицери. Изпълнен със съмнение, Виктор се приближи до тях. Смит го следваше по петите.

Лейтенанта се изправи, усмихна се и се поклони.

— Вижте — започна Смит. — Това е бунт, убийство и дезертьорство! Заговор!

— Заговор? — попита невинно Лейтенанта.

— Знаете много добре, че е заговор! — каза Смит. — Не можете да го отречете. Вие снабдихте хората си с храна и ги доведохте тук. Вие знаехте какво влияние ще окаже това върху гарнизона. Когато заповядахте на вашите хора да се разбунтуват, вие знаехте, че няма да има кой да им се противопостави. Това е подло!

— Може би, полковник Смит, може би. Но вие грешите като казвате, че съм заповядал на хората си да се разбунтуват. Не беше необходимо някой да им заповядва, не знам дали ме разбирате.

— Аха! — извика Смит. — Значи признавате. Признавате, че сте дошли тук с цел да отмъстите за вашите приятели.

— Отмъщението — усмихна се Лейтенанта — не влизаше в моя план. Но мога да го включа.

— Какво друго, ако не отмъщение може да бъде това? — изрева Смит.

— Нашите пушки, господа, са много лоши. Ние нямаме непромокаеми пелерини нито здрави ботуши. Нямаме обозни каруци, нямаме шлемове нов модел. Не ни достигат муниции. Щом получим тези неща, ще ви оставим да се оправяте сами.

Генерал Виктор избута настрана Смит.

— Според международния закон вие сте престъпник.

— Ако трябва да се позоваваме на закони — каза любезно Лейтенанта, — нека да се позовем на военния закон, според който вие сте глупак. А сега моля да се отстраните, докато си свършим работата.

Суинбърн, Карстън, Полард, Тау-тау и Томас О'Томас погледнаха учудени Лейтенанта. В началото те не бяха разбрали, че всичко това е добре обмислен план, но сега им стана ясно. Когато разбраха колко оръдия има в крепостта в допълнение на хиляда и шестстотинте души войници, те ахнаха от изненада как Лейтенанта я беше превзел, без да изгуби нито един човек от своите хора. По лицата им се изписа уважение.

Мина цял ден, докато работата свърши. Всички войници от гарнизона искаха да бъдат включени в поделението на Лейтенанта и поради това всяко възможно скришно място за тайни складове беше проверено.

Лейтенанта продължи да работи. Той не взе нито един войник, който не е бил поне три години на фронта, нито такъв, който мисли, че трябва да има нещо макар и слабо наподобяващо на войнишки комитет. Не взе дори всички фронтовици, защото мнозина от тях не бяха годни за активна служба и щяха да се окажат само ненужно бреме.

На разсъмване на следващия ден бяха формирани частите. Петстотин и петдесет войници бяха разпределени в две звена, най-добрите от Четвърта бригада съставиха разузнавателно отделение под прякото командване на Лейтенанта. По устав цялата войска трябваше

да остане Четвърта бригада с два полка и едно артилерийско поделение.

Строени на равнината под хълма, войниците стояха като статуи и чакаха Лейтенанта да ги провери. Отсъстваше само охраната на крепостта под командването на Полард. Понеже нямаша национално знаме на Великобритания, на негово място издигнаха знамето на Четвърта бригада.

Лейтенанта беше много взискателен. Всеки войник имаше чифт хубави ботуши, водонепроницаема пелерина, шлем със забрало, полуавтоматична пушка, нагръдник, три ленти с патрони, манерка, щик, лопата, шест гранати, здрав шинел, две установени от правилника синьо-сиви униформи и голяма раница. Обозните каруци бяха натоварени догоре с резервни муниции и кондензирана храна. Артилерията се състоеше от осем оръдия и шестдесет нестроеваца да ги теглят. Лейтенанта завърши проверката и попита:

— Майор Суинбърн, първи полк готов ли е за поход?

— Тъй вярно, сър.

— Мичман Карстън, втори полк готов ли е?

— Тъй вярно, сър.

— Ординарец, извикай Полард и му кажи да осигури ариергарда. Уийзъл, тръгвай с авангарда... *Бригада! По отделения, наляво, ходом... марш!*

Сред редиците на шотландските стрелци, акомпанирана от три барабана, писна гайда. Англичани, шотландци, ирландци, австралийци, канадци, французи, финландци, поляци, белгийци, италианци, датчани, испанци, мароканци и турци тръгнаха напред подир знамето на Четвърта бригада.

Генерал Виктор стоеше унил пред крепостта и наблюдаваше как войската се губи в далечината. Накрая престана да се чува и гайдата.

— Сбърках — каза генерал Виктор. — Трябваше да се отнеса добре с този офицер. Смит, трябваше да направим всичко, за да го задържим под наше командване.

— Вече няма смисъл да говорим за това — каза тъжно Смит. — Те тръгват към Англия!

— Така ли мислиш? — попита разтревожено Виктор.

— Сигурен съм. Хайде, длъжни сме да предупредим Лондон за този бунт и за човека, който го оглавява. За това ще ни възнаградят.

ГЛАВА 6

По средата на ноември, призори, покрай пустите мочурливи места към Грейвзенд^[1] се промъкна една странна и враждебна флота.

Бяха общо петдесет съда и нямаха нищо общо по между си освен екипажите. Бяха взети от рибарите от пристанищата по северния бряг на Франция. Катери, баржи, спасителни лодки, лихтери, торпедни лодки, моторници — накратко почти всичко, което може да плува и да се управлява от двама или трима души. Техните надстройки нямаха дори далечно подобие на оригинални корабни конструкции. Без изключение от палубата се издигаха една или две мачти с груби кърпени платна.

Някога тези съдове бяха имали външност на бойни кораби и макар с годините да я бяха загубили в полза на рибарската, сега в тях отново имаше нещо от някогашните им бойни достойнства. Палубите бяха грубо защитени с чували с пясък, парчета метални плочи и дори дъски. На девет от корабите зад щитове бяха монтирани оръдия, а осем имаха картечници от разнообразен вид.

Беше много тиха флотилия и мълчаливо се плъзгаше през гъстите въртящи се мъгли, сякаш духове бяха излезли от дълбините на морето, за да си вземат обратно живота.

Лоцманите напяваха тихо дълбочини и указания и впечатляваха мрачните френски моряци, седнали до румпелите — те зависеха изцяло от тези указания и следяха внимателно курса: толкова непроницаема беше мъглата, толкова коварни бяха плитчините.

Войниците, смълчани пред предстоящото сражение и вършили леката си закуска, се излежаваха. Те не мислеха много за него, защото бяха свикнали от ранна възраст с битки. Достатъчно им беше да знаят, че в трюма има достатъчно храна и че Лейтенанта е с тях и ги води, и следи за всичко, което може да възникне, и крои планове за завладяване на Англия.

Бяха мобилизирали петнадесет английски рибари, като бяха реквизирали и лодките, и улова им. Контролираха ги строго, защото те

не харесваха нито оръжията, нито лицата на суровите ветерани. Отначало проявяваха голямо нежелание и дори един кораб заседна в една плитчина. Но когато останаха четиринадесет, започнаха да си вършат работата добре.

Мауки единствен виждаше брега. За всички други, с изключение на редки моменти, той беше напълно невидим. Наистина, на брега нямаше какво толкова да се види — ниски безкрайни мочурища, различаващи се от морската повърхност само по това, че не се помръдваха от лекия ветреца откъм морето.

Малко зад водещия кораб плуваха два други — заедно образуваха триъгълник. Фланговата двойка бяха моторни плавателни съдове дълги четиридесет стъпки и с много малък товар, за да минават през плитчините. В тях, отляво и отдясно на водещия кораб, бяха съответно Карстеър и Суинбърн. В адмиралската баржа беше Лейтенанта.

— Дъно на два и половина фатома^[2] — съобщи лоцманът. — Дъно на два. Дъно на три. Дъно на три и половина фатома.

Английските рибари гледаха изплашени Лейтенанта.

— Вече сме в реката.

— Продължаваме към Грейвзенд — каза Лейтенанта.

Флотилията продължи през мъглата, която беше станала толкова гъста, че дори Мауки вече не виждаше брега. Но лоцманите бяха обяснили всичко на рибарите. Подпомогнати от лекия бриз откъм морето, който се беше появил при зазоряване, те се движеха с прилива. Засега нямаше признаци, че мъглата ще се вдигне, и Лейтенанта се надяваше, че няма и да има.

Завръщането му изглеждаше много странно. Сякаш никога не беше бил тук — така силно се бяха отпечатали в мозъка му петте последни години. Той си спомняше много малко от Темза — само че понякога през това време на годината мъглата се вдига за малко сутрин и след това пада отново и остава през целия ден, и че идва откъм блатата. Ако изчисленията му бяха правилни, щяха да ги открият чак когато стигнеха Грейвзенд.

Ако боговете на войната бяха благосклонни, разбира се...

Едва не налетяха на една неочаквано появила се пред тях голяма скала. Паника обзе английските лоцмани, по флотилията прозвучаха

заповеди. За момент скалата ясно се провидя и те я заобиколиха.

Тук в плен на тинята имаше голям боен кораб, изгорял до ватерлинията, с изкривени брони. Всички бойни кули бяха разбити, оръдията бяха разрушени. Всичко бе разядено от ръжда. Корабът бе потънал много отдавна и името му не се четеше.

След три часа мъглата започна да се вдига и постепенно се изясни. Бяха пресметнали добре пристигането си. Грейвзенд беше наляво, Тилбъри — надясно.

От Грейвзенд не беше останало много — няколко стени, скелети на лихтери върху тинята, няколко потънали в пристана кораба. Кралският кей представляваше само стърчаши от водата подпори. Чакълът, с който бяха укрепени бреговете, беше изровен, изоставените сгради се бяха срутили в реката. Варовиковите хълмове се издигаха голи, дърветата и къщите бяха опожарени. Нямаше нито един рибар.

Флотилията се приближи към Тилбъри. Доковете на града не бяха в по-добро състояние. Няколко камъка отбелязваха мястото на крепостта. Само едно малко укрепление, датиращо почти от римско време, беше цяло и здраво. От дълбоководните докове беше останало съвсем малко. На мястото на големите петролни резервоари имаше само овъглена площ — свидетелство за изгарянето на северния и южния крайбрежни градове. Нямаше ги и високите защитни стени. Всичко това беше отдавна познато на Лейтенанта, но все пак му се струваше, че го вижда за първи път. Имаше само едно ново нещо: реката беше по-чиста, отколкото я помнеше, и мъглата — по-малко жълта.

Както беше предполагал, от брега ги бяха вилелл. Един човек тичаше по насипа към малкото укрепление. В следващия момент изскочиха и няколко други.

Флотилията си проправи път през създадените от разрушения насип плитчини. Два големи товарни кораба, откъснати от морето, гниеха заседнали в плитчините. Но те бяха много далеч и не можеха да послужат за целите на Лейтенанта.

Флотилията хвърли котва успоредно на брега на известно разстояние на запад от малкото укрепление и на стотина метра от най-близката плитчина. Носеше се силната миризма на водорасли от приливните води.

Лейтенанта огледа брега. С изключение на останките от няколко кораба той предлагаше малко възможности за прикритие от пушечна стрелба. Мястото го устройваше.

Котвените вериги на малките съдове бяха опънати от отлива, корабите застанаха напречно на брега. Бяха абсолютно неподвижни.

След малко по оголената от водата плитчина се появи войска. Около шестстотин души. За момент Лейтенанта се учуди — струваше му се невероятно в Тилбъри да има такава сила.

На плитчината пред войската излезе командирът с още трима щабни офицери и двадесетина души охрана. Командирът сложи ръце на кръста си — лекият ветрец развяваше пелерината му — и извика:

— Откъде идвате?

— От Франция! — отговори Лейтенанта. — Четвърта бригада. Връщаме се у дома!

Последва кратко съвещание, след което командирът отново извика:

— Връщайте се! Имаме заповед да ви избием, ако се опитате да слезете на сушата.

Суинбърн и Карстеър се смаяха като видяха на лицето на своя командир весела усмивка.

— И защо?

— От главната квартира на генерал Виктор ни съобщиха, че сте се разбунтували — изрева командирът. — Не искаме да имаме нищо общо с войници от континентална Европа! Махайте се или ще открием огън.

— Карстън! — извика Лейтенанта. — Застреляй ги.

Карстън, в четвъртия кораб, разгневено изрева заповеди на бойците си.

Моментално три картечници залаяха и закашляха. Плитчината закипя от куршуми. Офицерите на брега се обърнаха и ужасени хукнаха към войските си, но преди да изминат и двадесет метра, бяха повалени. За по-малко от тридесет секунди на плитчината не остана нито един жив.

— Прекрати огъня! — изкомандва Лейтенанта.

Като видяха мъртвите тела на командирите си, войниците на брега започнаха припряно да копаят окопчета, залегнаха и откриха безразборна стрелба срещу корабите. Но не виждаха никаква жива цел

зад барикадите на бордовете и макар че водата вреше и стоманата звънтеше от куршуми, от стрелбата почти нямаше поражения. От корабите не се чу нито един изстрел.

Настъпи затишие. През тресавищата бързаха куриери на запад — очевидно към Лондон с молба за подкрепление. От флота все още нямаше никакъв ответен огън. Корабите лежаха огрени от слънчевата светлина като заспали.

И Суинбърн, и Карстеър бяха против необузданото избиване на бреговете офицери не защото загинаха хора, но поради резултата, който беше неизбежен: всяка пушка, която можеше да стреля, щеше да се насочи към тях. Това щеше да направи слизането им на брега невъзможно. За първи път изглеждаше, че щастието на Лейтенанта го е напуснало, защото неговите надежди да ги приемат миролюбиво бяха разсеяни от яростния огън.

Поради липса на цели стрелбата от брега намаля и почти престана. И тогава Лейтенанта издаде нова заповед:

— По един стрелец от всеки кораб по брега, огън!

Огънят на бригадата беше смъртоносен, защото на брега нямаше укрытие. Войниците трескаво се заеха да правят окопчетата по дълбоки, но мнозина бяха убити преди да свършат. През тресавището към Лондон се запромъкваха още куриери.

От брега отговориха със засилване на стрелбата. Щом стана опасно да и се отвърща от корабите, последва нова заповед:

— Прекрати огъня!

От Четвърта бригада бяха ранени двама души, съвсем леко. На брега жертвите бяха най-малко тридесет и пет души.

С напредването на утринта мъглата се сгъсти. Но въпреки това всеки път, когато стрелбата от брега намалееше, Лейтенанта я предизвикваше отново. При тези условия точните попадения бяха малко, защото хората на брега се виждаха само когато се движеха, а корабите се очертаваха като неясни сенки върху водата.

Приливът вдигна труповете от плитчината, а няколко часа покъсно отливът ги изтегли покрай корабите и те се изгубиха в мъглата към морето.

Денят бавно течеше. Защитени от стоманените плочи и барикадираните палуби, войниците от Четвърта бригада получаваха

навреме храна, почиваха по установения ред и се шегуваха, че война трябва да се води точно така.

Настъпи нощта. В мъглата прозвучаха тревожни сигнали. Затрещяха изстрели. Куршумите рикошираха от стоманените плочи. Четвърта бригада смени часовите си, войниците разискваха по какъв начин възнамерява Лейтенанта да реши проблема със слизането на брега.

Настъпи зората и слънцето освети мъглата, но това не подобри видимостта. С напредването на утринта мъглата започна да се вдига.

Когато отново се провидя брегът, от корабите установиха, че войниците са се заровили в дълбоки окопи, които макар сигурно до половината да бяха пълни с вода, предлагаха добра защита. Установената дневна програма продължи — всеки път, когато стрелбата от брега стихваше, от корабите отново я предизвикваха. От флота дадоха още три жертви, едната от тях французин, който си беше свалил шлема да види нащърбеното от куршум.

Изглеждаше, че силите на брега значително са нараснали, но в същото време по всичко личеше, че ентузиазмът за стрелба е намалял. С бойния си опит бригадата отчете това като лош знак.

— Мауки — каза Лейтенанта, когато гъстата лондонска мъгла отново падна — следи нагоре по реката. С отлива могат да се опитат да изпратят към нас войници.

Лейтенанта постави и други наблюдателни постове и програмата на деня продължи със спорадична стрелба, топла храна и размишления. Към единадесет отливът престана. Лейтенанта слезе в капитанската кабина, взе колода мазни карти и започна да реди пасианс.

Суинбърн прекара кораба си до адмиралската баржа и се прехвърли на нея, Карстеър също дойде.

Двамата седнаха, загледаха пасианса и от време на време посочваха нещо, което смятаха, че Лейтенанта пропуска при подреждането на картите.

— Лейтенант — каза най-после Суинбърн, — ние ти вярваме. Твоите подвизи в набавянето на тези кораби и запасите за тях, твоят принос в увеличаване на артилерията говорят сами за себе си. Но ние смятаме, че ако трябва да слезем на сушата, трябва да го направим на отсрещния бряг, където няма войска.

— Сигурен ли си? — усмихна се Лейтенанта. — Капитан Суинбърн, аз може да пропускам някой и друг трик в пасианса, но в боя — никога. Поне се надявам, че е така. Нека те съберат силите си и алармират околността. Това е един от онези редки моменти, през които можем да си починем. Нашите хора имат храна и са щастливи. Ние имаме добри, сухи легла. Току-що завършихме най-изтощителното морско пътуване в мидени черупки. Нека да си починем.

— Но да се бием с такава огромна сила, каквато ще се събере... — започна Карстеър.

— Ние сме добри бойци — каза Лейтенанта. — Досега не съм чувал да се оплакваш от рискове, Карстеър.

Суннбърн и Карстеър не казаха нищо повече, сбогуваха се и се върнаха на корабите си.

Към два и тридесет Мауки вдигна тревога и посочи възбудено нагоре по течението. Лейтенанта отиде при него и се взря в мъглата. Скоро видя корпусите на кораби, които плуваха към тях.

— Джани — извика Лейтенанта през свитите си на фуния ръце. — Насочи минохвъргачките. И не пропускай.

Хората на Джани вече стояха до оръдията си на различните канонерки. Джани излая разстоянието и ъгъла на прицелване.

Плуващите по течението съдове бяха почти до тях. От двете им страни изригна ураганен огън, картечна стрелба и избухвания на гранати разкъсаха мъглата.

Огънят беше смъртоносен. Мините избухваха на метър над претъпканите с войници палуби на атакуващите кораби и помитаха екипажите.

Мъже се бореха с вълните, течението ги понесе покрай флотилията, отливът ги отнесе навътре в морето.

По хронометъра в баржата битката трая четири минути. От атакуващите оцеляха само осем души, които бяха докарани за разпит, и онези малцина, които с плуване успяха да достигнат до брега. Бригадата даде трима убити и седем ранени.

Лейтенанта свали в каютата един пленник за разпит. Нервите на човека бяха толкова напрегнати, че той с готовност, макар и несвързано, отговаряше на всички въпроси.

— Какво е вашето правителство, ако изобщо имате такова? — попита Лейтенанта.

— На Британската комунистическа партия — отговори войникът.

— Откога са на власт комунистите?

— Трета година... Ще ме убие ли?

— Не, ако казваш истината. Кой е лидерът?

— Другарят Хогарти. Но има и много други. И много се карат. Но другарят Хогарти има най-голяма власт. Контролира почти цялата околност... искам да кажа армията.

— Колко души има във вашата армия?

— Шест хиляди.

— Къде е главната ви квартира?

— В Кулата на свободата.

— Какво е това?

— Тауър. Не е разрушен напълно.

— Каква артилерия имате?

— Аз... не зная. Няколко оръдия в Кулата на свободата, мисля. Седемдесет и шест милиметра. Хогарти унищожи останалите големи оръдия. Няма много муниции.

— Можеш ли да плуваш?

— Да, сър.

— Тогава отплувай на брега и предай, че ако Хогарти се предаде безусловно, няма да нападна армията му на брега. Повтори!

Войникът повтори.

— Сега скачай — каза Лейтенанта.

Войникът, който не можеше да повярва, че е още жив, свали грубите си обувки и лошата куртка с червени петлици, хвърли се във водата и скоро се изгуби в мъглата.

— Мауки.

— Слушам, сър.

— Това заслужава да се полее.

— Тъй вярно, сър.

Лейтенанта се облегна на адмиралските възглавници, усмихна се щастливо и разбърка картите.

---

[1] Морско пристанище в югоизточна Англия, на Темза. — Б.пр.

[2] Единица мярка за дълбочина, равна на 6 фута или 182 см.
Б.пр. ↑

ГЛАВА 7

Малко преди зори Уийзъл и Бълджър прехвърлиха мокрите си тела през перилата на адмиралската баржа и съобщиха на Лейтенанта за пристигането си. Той седеше в каютата на кърмата, разтворил върху коленете си карта на Темза, и с един английски рибар изучаваше препятствията по реката.

Лейтенанта вдигна глава, отпрати рибаря и ги погледна развеселен.

— Никога не съм мислил — каза Лейтенанта, — че ще доживея да видя Бълджър изкъпан, но сега мога да умра спокоен.

Бълджър, по чийто тумбак се стичаха мътни вади, се усмихна щастливо на ироничната забележка и повдигна една направена от гумирана пелерина торба.

— Мислехме, че може би ще искате да научите как изглежда брегът, сър — каза Уийзъл, — но този търбух държеше да отмъкне поне половината им дажби.

— Знаех си, че няма да устоите на изкушението — каза Лейтенанта. — Преди два часа изпратих Ханли на брега на разузнаване, но още не се е върнал.

— Значи ние първи носим новини — зарадва се Уийзъл. — Сър, в момента те имат около четири хиляди души и шест малки полеви оръдия. По време на отлива нощес са заели позиция на един от ескадрените миноносци. Подготвят парти, на което ние ще сме почетни гости.

— Някаква оценка за мунициите им?

— Разбира се — каза Бълджър. — Никакви ограничения.

— Как така?

— Ами така — отвърна Уийзъл. — Виждате ли, те очевидно са свършили снарядите и затова са заварили затворите на оръдията. Зареждат ги откъм дулото с шомпол, като слагат черен барут и някакъв мъхнат плат за подплънка. После слагат парчета от това-онова. Според мен може би нагоре по реката имат много оръдия и ги използват по

същия начин. Нали знаете онези оръдия, които служат като паркова украса? Онези, които нямат затвор? Е, аз смятам, че те използват оръдията си по същия начин — най-лошия, за който съм чувал.

— Зареждани през дулото — каза замислен Лейтенанта. — Уийзъл, страхувам се, че трябва да ти обясня какво имаме насреща. Погледни. — Той взе молив и нарисова един старинен топ — помнеше го от учебника по военна история. — Това се казва топ. Пали се с фитил. Пъха се през дупката фитил и се запалва. По фитила огънят стига до барута. После, когато барутът се запали, затварят дупката. Вероятно са пробили дупки в модерните оръдия, за да могат да ги използват по този начин.

— Но защо? — попита Бълджър.

— Защото нарезите в дулата на оръдията им сигурно са се износили и защото за изработване на снаряди се изисква много работа. И използват черен барут, какъвто всеки кадет може да направи от подръчни материали. Това е много сериозно. С тези топове могат да ни прогонят оттук.

— Сигурно им е трябвало ужасно много време да пренесат всичко това през тресавищата — каза Уийзъл. — На много места дигата е скъсана и там си е истинско море.

— Вижте, топът се поврежда — започна да обяснява Лейтенанта, — като се набие клин в отвора за фитила.

— Така ли? — възкликна възбудено Уийзъл. — По дяволите, сър, можем да го направим още преди да съмне. Хайде, Бълджър...

— По-полека — спря го Лейтенанта. — Засега няма нужда. Нека си се радват на топовете. Какви са войниците им?

— Сбирщина — отвърна Бълджър. — Но се обзалагам осем към едно, че могат да си го позволят. Очевидно са довели всички селяни от околността и са им натикали пушки в ръцете.

— В такъв случай това не е редовната армия на Хогарти от Лондон — заключи Лейтенанта.

— Няма вид на редовни войници — съгласи се Уийзъл.

— Значи трябва да почакаме — каза Лейтенанта.

— Какво? — изненада се Бълджър. — Искате да кажете, че е под достойнството ви да се биете с тази паплач? Ако ги нападнем през нощта, можем да ги разбием. Но ако изчакаме редовната армия, ако тя съществува...

— Благодаря за съвета, Бълджър.

— Не исках да кажа нищо, сър. Вие си знаете работата и ако ни заповядате да отлетим на луната, ще го направим, сър. Познавате ни.

— Колкото по-голяма е силата — каза Лейтенанта, — толкова по-големи са залозите и толкова по-сладка е победата. — Той се усмихна. — Връщайте се по корабите си.

Бълджър отвори торбата и сложи на масата на Лейтенанта няколко кифлички и парчета шунка. После двамата бързо излязоха.

Лейтенанта излезе на палубата и погледна подир тях. После погледна към флота, но можа да види само корабите на Суинбърн и Карстеър — първия доста ясно, втория само като силует. Каква мъгла беше докарала тази есен!

— Полард — извика той.

Полард се измъкна от каютата на кърмата.

— Сър?

— Предай заповед флотилията да се премести две мили нагоре по реката и да хвърли котва. И без шум. Просто да се оставят да ги носи приливът.

През барикадата на перилата като някакво морско чудовище, излязло от дълбините на реката, се появи Ханли. Беше много възбуден.

— Сър, те имат...

— Топове — каза Лейтенанта. — Шест. Отложи рапорта за по-късно, а сега слез долу и се преоблечи.

Ханли примигна, след това погледна недоверчиво към брега. Но не можа да види нищо освен мъгла. Озадачен, той слезе в каютата.

Флотилията тихо тръгна, носена от приливната вълна. Също така тихо пусна котва две мили нагоре по течението. И когато на сутринта се развидели и артилеристите на брега се приготвиха да направят флота на трески, него вече го нямаше. Офицерите пушеха и беснееха. Дойде куриер със съобщение, че флотилията е хвърлила котва на две мили нагоре по реката. Заповедта за стрелба моментално беше отменена. Войниците демонтираха топовете, натовариха багажа на гръб и тръгнаха нагоре по реката. Не срещнаха никакви пречки от флотилията. Предположиха, че тя има недостиг от муниции. Това, че не стреляше, беше почти сигурно доказателство, че Лейтенанта е избрал друго място за сражение.

Лагерът се беше преместил само частично, когато започна да ги безпокои друго. Четири съда се отделиха от флота и отплуваха очевидно да прекосят реката. Мъглата беше паднала преди полевите оръдия да влязат в действие. Но сега бяха готови и без предупреждение от флотилията полетяха снаряди и започнаха да падат върху батареите, макар че те не се виждаха.

Джани, който бе назад, опитваше да обстрелва невидими цели. После отплува подир другите кораби.

Около един часа нагоре по реката се чу стрелба. Лагерът моментално се раздвижи. Беше изпратена заповед групи войници да преминат реката и да прикриват отсрещния бряг.

Към два огънят престана. Четири съда, които бяха изпратени за вода, се върнаха и докладваха, че са акостирали успешно, без никаква съпротива, но че около три и тридесет разузнавачите чули кораби да прекосяват реката над тях и че на другия бряг сигурно е стоварена войска. Лейтенанта заповяда водата да се разпредели — и спокойно седна да изпие следобедния си чай.

До разсъмване на следващия ден не пристигна друг рапорт за ново разполагане на войски на брега. Уийзъл, получил строга заповед да не се доближава до бреговата артилерия, ако е останала такава след бомбардировката на Джани, съобщи, че била пристигнала още войска с още оръдия. На двата бряга имало около осем хиляди души. През този ден флотилията не се стараеше да бъде тиха. Рангоутите скърцаха, платната плющяха и стенеха. В мъглата и тъмнината те не можеха да бъдат обстрелвани, но още преди изгрев слънце войската на брега откри бясна стрелба и освети всичко. Те отново бяха преместили батареите си и сега се чуваше пронизителният вой на куршуми, камъни и парчета тръби, търсещи напосоки някаква цел. Беше ударена една торпедна лодка. Потъна без жертви с изключение на собствените си мунициии и храна, защото екипажът успя да се прехвърли на съседния кораб. Само един нещастен войник бе улучен в гърдите от парче от котел, което го сряза на две половинки.

Огънят остана без ответ. Флотилията се изтегли със средна скорост четири възела и се отправи на запад към Улуич.

Лоцманът даваше указанията си високо и войниците ги предаваха от кораб на кораб. От време на време Лейтенанта

заповядваше на различни екипажи да изстрелват по няколко снаряда към единия или другия бряг.

Когато се проясни, видяха, че са обстрелвали Улуич. Там нямаше нищо ценно, защото неотдавна вдигнатият във въздуха арсенал беше отнесъл половината град. Шутърс Хил бе вече зад тях, но на доковете имаше нови укрепления и Лейтенанта нареди на Джани да изстреля няколко снаряда по тях — просто за всеки случай.

Вятърът се засили, което беше добре, защото приливът почти беше спрял и флотилията, която се намираще в приличния на подкова завой, с труд преминаваше покрай Кучешкия остров поради плитчините, образували се от сринатата до основи болница на Гринич.

Бреговите батареи бяха разположени сред руините на „Уест Индия Докс“ от едната страна и „Съри Камършъл Докс“ от другата. Джани ги видя отдалеч и ги накара да замлъкнат още преди флотилията да достигне до обсега на оръдията им. Така че при преминаването им ги посрещна само пушечна стрелба.

Оттук до Гринич въпреки отлива се придвижиха бързо, защото вятърът духаше отзад и флотилията разви шест възела.

Когато завиха към Гринич и тръгнаха на север към Лондон, отново падна гъста мъгла. Вятърът стихна и придвижването нагоре беше толкова бавно, че в Лаймхаус стигнаха чак късно през нощта.

Хвърлиха котва без никакъв шум и тихо започнаха да вечерят, като се чудеха какъв ще е следващият ход на Лейтенанта. Беше обаче съвсем ясно, че той смята да атакува Тауър или вечерта, или призори.

В девет вечерта Лейтенанта изпрати втора рота на първи полк под командването на Суинбърн с пет кораба да слязат на брега в Козуей. Те трябваше да построят барикада на подходящо място, да отидат на запад до Тауър, а след това с максимална скорост да се върнат на барикадата, където Карстън щеше да прикрива качването им на кораба, после пък те щяха да прикриват изтеглянето на Карстън.

Лейтенанта седеше в задната каюта и редеше пасианс. От време на време вдигаше глава и се заслушваше, но не чуваше стрелба. Знаеше, че Лаймхаус, изгорял преди осемнадесет години и по-късно, след всяко възстановяване, преди девет и преди седем години, представлява купчина развалини. След третото опожаряване беше

изоставен. Задачата не беше лесна и Лейтенанта не очакваше полкът да се върне преди два през нощта, така че редеше картите и чакаше.

Неочаквано нагоре по реката се чу силна стрелба. Лейтенанта знаеше, че в тази мъгла и тъмнина не може да се види нищо, и продължи да реди картите. Стрелбата намаля, после премина в спокойна размяна на изстрели.

Мауки подаде глава в каютата и каза:

— Уийзъл иска да ви види, сър.

— Да влезе.

Уийзъл беше съвсем изтощен. На палубата двама или трима войници тихо псуваха, че са им излезли пришки на ръцете.

— Къде беше?

— Нали си спомняте какво казахте за топовете, сър?

— Е, и?

— Казахте, че ако искам, мога да отида на брега на разузнаване.

— Да?

— Надявам се, че няма да се разсърдите, сър, но отидохме при една от батареите и запушихме дупките с клинове.

— Къде?

— Точно където беше Биг Бен, сър.

— Изминал си целия път дотам?

— Да, сър, и гребането беше ужасно трудно.

— Как изглежда сега Лондон?

— Прибрал се е отвъд Старата римска стена, сър, точно какъвто го видях последния път. Новите постройки са съвсем малко. Да има най-много тридесет-четиридесет хиляди души, излезли от подземията.

— Свободен си, Уийзъл.

Лейтенанта започна отново да реди картите. След малко нахлу Ханли — и неговите ръце бяха червени от гребане.

— Сър, разрешете да доложа.

— Какво става надолу по реката?

— Изпратили са кораби да ни хванат. Преди три часа минах покрай тях. Пропуснали са ни в тъмното. Загубих ужасно много време, докато ви намеря.

— Какво друго?

— Около петстотин души се отправиха през Гринич на изток. Видях ги съвсем отблизо. Сбиротък. Видях също авангарда на

главните сили. Мръсни и кални, но вървяха към Лондон. Предполагам, че главните сили са точно зад тях, по реката. Ще пристигнат тук утре сутринта, с оръдията и всичко.

— Добре, Ханли. Свободен.си.

Лейтенанта замислено разбърка колодата. Времето течеше бавно и той легна да подремне. Знаеше, че щом тонът на стрелбата се промени, ще се събуди.

Промени се. Около дванадесет и тридесет с кратки, пестеливи редове затракаха картечниците на Карстън и продължиха петнадесет минути. След това една по една спряха и остана само пушечна стрелба. Не след много престанаха и пушките и нощта отново утихна.

Лейтенанта излезе на палубата и нареди на Полард да извика командирите на връщащите се кораби да докладват за точното разположение на противника.

След малко на борда се качи Суинбърн. Празният му ръкав беше разпран, лицето му бе тъмно от барут и кал, единственото му око блестеше от възбуда.

— Преследвахме ги чак до Лаймхаус!

— Жертви?

— Трима мъртви и деветима ранени, двама тежко. Всички офицери се завърнаха. — Той взе подадената му от Мауки чаша и я пресуши. — Трябва да сме ги засегнали доста лошо, макар че там нямаше нищо, по което да стреляме, освен войници. Използвахме, доколкото беше възможно, пневматични оръжия. Каквато и да е била целта, акцията излезе много успешна.

— Добре, Суинбърн. Върни се на кораба си и се погрижи за него. Полард, провери преразпределението на групите. След петнадесет минути всички да са готови за вдигане на котва.

— Слушам, сър.

— Тръгваме нагоре по реката — каза Лейтенанта на Суинбърн.

— Няма ли да атакуваме Тауър? — попита Суинбърн. — Укрепите са го, но мисля, че ще се справим. Ако прехвърлим втори полк на запад...

— Чу ме, Суинбърн. Действай, Полард.

Лейтенанта слезе в кабината, легна и моментално заспа.

ГЛАВА 8

Вечерта флотилията бавно се премести нагоре по реката. Половината време премина в откриване и заобикаляне на останки от паднали мостове и потънали съдове. Не се виждаше нито брегът, нито небето. Една канонерка заседна така, че трябваше да я разтоварят, да прехвърлят минохвъргачката на друга и след това да я запалят. Зад тях се чуваше пушечна стрелба, разнообразявана от време на време от силно бумтене на голямо оръдие. Но очевидно не флотилията, а реката изобщо беше целта, защото покрай тях нито свистяха куршуми, нито падаха снаряди.

На сутринта заваля тежък студен дъжд, който въпреки влагата малко поразпръсна мъглата и бригадата установи, че се намира далеч над Лондон. Приближаваха се до шлюза под Ричмънд.

Увити в непромокаемите си пелерини, войниците гледаха замислено появилата се пред тях преграда. Приливът тук идваше покъсно и водата тъкмо преминаваше във втората половина на шлюза. На пътеката за пешеходци, която беше в ремонт, се беше събрала малка група войници: очевидно гарнизон от някое разположено наблизо укрепление. Други две групи изтегляха две оръдия нагоре по склона, но още бяха далеч.

Когато флотилията стигна на двеста метра от шлюза, и двете страни откриха огън. Но все пак редът бързо се възстанови и последните шест кораба под командата на Тау-тау внимателно се приближиха към брега и разтовариха. Джани едва се сдържаше, но знаеше, че ако стреля, огънят ще повреди шлюза.

Тау-тау не губеше време. Вмъкна се в гъстите шубраци и зае позиция. Гарнизонът веднага се устреми натам, Карстън го заля с безмилостен огън, последваха два изстрела от минохвъргачката на Джани. Тау-тау излезе на стената, изхвърли телата на убитите, отвори шлюза и пое охраната на флотилията. Сержант Чипър с двадесет души се вклини в склона, завладя оръдията и ги унищожи.

След като премина през шлюза, флотилията спря и пусна котва. В съответствие със заповедта Тау-тау минира и разруши шлюза. Въпреки това бойците не продължиха, а останаха на котва, следейки долната страна на бента.

Към четири часа на половин миля по течението се появи авангардът на бреговите сили и новината бързо се разпространи във флота. Но Лейтенанта не бързаше. Той изчака авангардът да дойде достатъчно близко и чак тогава заповяда на Джани да изстреля два снаряда. Авангардът бързо се оттегли. След половин час се появиха главните сили и заобиколиха Терас Хил, за да отрежат флотилията от горната страна на реката. Възползвайки се от силния вятър, появил се заедно със засилването на дъжда, флотилията изстреля още две мини, вдигна платна и продължи на запад покрай Ричмънд и завоя, който водеше за Кингстън.

Вятърът отслабна и бързо започнаха да се спускат облаци. Видимостта се влоши. Когато се стъмни, дъждът спря и силите на брега решиха, че обстановката е идеална за бой в тяхна полза. С падането на мрака изпратиха патрули, но те бяха посрещнати със силен огън. Тогава бреговите сили разположиха артилерията си на позиция в горите и се разшетаха наоколо, предизвиквайки гнева на селяните, защото разрушаваха оградите, за да ги използват за барикади.

В седем часа бреговите батареи откриха огън в тъмнината и водата в реката пред Туикенхам, където флотилията беше пуснала котва, закипя. Бяха много усърдни и допълваха оръдейния огън с картечен. Междувременно две отделения прочистиха бреговете в протежение на миля в двете посоки, взеха всичко, което може да плува, и натовариха баржи, лихтери и гребни лодки с максимално допустимия товар.

Сега бяха сигурни, че флотът изпитва недостиг на муниции, защото не отговори с огън, а те знаеха, че войска без достатъчно муниции ще чака до последния възможен момент.

Започнаха храбро атаката си по мастиленочерната река. Два или три пъти снарядите им попадаха върху техните собствени съдове. После се спуснаха на известно разстояние по течението на реката, огледаха я и нададоха възбудени, гневни викове.

Флотилията си бе отишла!

Преминала бе през шлюза Тедингтън!

Не бяха слезли на брега!

Те се отказаха от пробитите си съдове в полза на твърдата земя и обстрелваха околността и бреговете при всяко съмнение за войници на Четвърта бригада.

Не откриха такива.

С гребла и платна, подпомагана от течението, флотилията в пълна тишина се придвижваше в нощта към Лондон. Минаваха покрай села и плитчини, покрай носове и разрушени замъци.

Към четири часа на следващата сутрин, преодолели разрушени мостове, изоставени кораби и плитчини, те тихо хвърлиха котва точно срещу Тауър. Вече не бяха отпуснати, а възбудени до краен предел от предстоящото събитие.

Канонерките бяха разположени над и под крепостта, извън обхвата на наземната артилерия, но в обхвата на далекобойността на собствените си оръдия. След това, натоварени в около четиридесет лодки, войниците за последен път провериха оръжията си, припомниха си задълженията, изнесоха се с гребане на брега и бързо и мълчаливо слязоха сред развалините на сградите и кейовете.

Увит в пелерината си и с шлем на главата, Лейтенанта клечеше зад купчина камъни и чакаше. В осеяния с развалини мрак около него стояха мълчаливи три четвърти от неговите сили — триста и шестдесет души.

Оставаше един час до зазоряване. Няколко звезди светеха в мрака. Денят щеше да е ясен. Не след много на изток от Тауър започна стрелба — Суинбърн беше открил огън по гарнизона, както вече бе правил веднъж. Стреснати, войниците от гарнизона наскочаха от наровете, грабнаха пушките и се втурнаха към нападателите. Те обаче, изглежда, и сега се страхуваха да приемат боя, както и последния път.

Боят бавно се пренасяше на изток към Лаймхаус. От гарнизона излязоха подкрепления, за да решат въпроса веднъж завинаги. И когато бяха почти на миля от Тауър, офицерите изненадани чуха откъм реката артилерийска стрелба. По звука познаха, че не е тяхна, че стрелят добри оръдия.

Лейтенанта знаеше, че канонерките му са на разстояние, от което могат да достигнат целта. Силен взрив отнесе Мидъл Тауър, най-външното укрепление. Портата падна. Сякаш изброил точно болтовете и дебелината ѝ, Джани не стреля повече по нея, а пренесе огъня върху

Байуард Тауър, стреляйки така, че да събори всички съществуващи там порти. После вдигна мерника на две оръдия и засипа със смъртоносен дъжд външния двор. Без да го чака да свърши, Лейтенанта скочи, махна с ръка на войниците си и те се втурнаха през повредения мост към Мидъл Тауър. Портата на Байуард Тауър се нуждаеше само от една граната, за да падне. Влязоха във външния двор. Джани вече беше започнал да обстрелва вътрешния, целейки се в портата източно от Уейкфийлд Тауър, докато я проби. Когато минаваха покрай Блъди Тауър, войниците от крепостта отпразвиха няколко изстрела, но тъй като трябваше да се навеждат навън, за да се целят, бързо бяха избити.

Лейтенанта се изкатери по останките от портата и скочи във вътрешния двор. Мините бяха съборили всичко там. Оставаше само Уайт Тауър.

Но артилерията на Джани не можа да направи нищо на древната норманска крепост, защото стените ѝ бяха дебели цели петнадесет стъпки. Хвърлиха и гранати до портата, но тя издържа. Джани прекрати бомбардировката и войниците от Тауър подновиха стрелбата. Снайперистите на Четвърта бригада започнаха да избиват останалите защитници.

Лейтенанта заповяда на снайперистите да покриват бойниците, а основната маса войници да се изтегли във външния двор. После взе една голяма торба с гранати, изтича до вратата, пхна я в малкия процеп под портата, отдръпна се настрана и се притисна до стената.

В следващия момент мрачният стар вътрешен двор беше разтърсен от ужасна експлозия. Бригадата изкрещя и атакува.

Войниците се втурнаха към горните етажи на крепостта, но от една площадка ги посрещна картечен огън. Половин взвод падна. Хвърлиха една граната и картечницата замлъкна.

Атакуващата група вървеше нагоре. На всяка площадка я посрещаха по няколко защитници, но тяхната съпротива също беше преодоляна.

След двадесет и три минути, според хронометъра на Джани, Тауър бе в ръцете на атакуващите.

Но Хогарти го нямаше. Разтреперани щабни офицери информираха Лейтенанта, че Хогарти е заминал с основните сили на гарнизона нагоре по реката да преследва неуловимите канонерки.

Лейтенанта не беше разочарован. Това дори му хареса. Той си почина, изпи чаша черна бира от специалната бъчва на Хогарти, поседя малко на неговия стол в мрачната стара зала и отново започна да издава команди.

Когато флотилията откри огън, Суинбърн спря да бяга, обгради защитниците на гарнизона и те бързо капитулираха. И след като се беше трудил толкова упорито, той беше истински изненадан, когато Лейтенанта му нареди да остави само трима войници да ги пазят и по този начин да ги пусне да избягат.

И те избягаха. Тръгнаха на запад по следите на Хогарти.

Междувременно корабите бяха разтоварени и Четвърта бригада се настани в казармите на старите кули. Раздадоха им храна и разрешиха да почиват на всички с изключение на онези, които под командата на Уийзъл се изтеглиха на една-две мили от града, за да чакат Хогарти.

Лейтенанта изпи още една чаша от черната бира на Хогарти и извади колодата карти.

Онова, което се случи с Хогарти, е вече история. Как газил през калта да се добере до Тауър преди Четвърта бригада да може да поправи портите и стените и да се окопае. Как лагерувал в тъмното на три мили от Тауър Хил, добре разбиращ, че изморени от дългото препъване по бреговете на реката, войниците му трябва да си починат.

Внезапната атака, проведена от промъкналия се през мрака до Тауър Хил Карстеър, прогонила Хогарти от този лагер още преди дори да може да нахрани войниците си.

Мястото, на което се провела битката, било добре подбрано от Лейтенанта, защото по това време то било оградено отвсякъде с развалини от големи сгради, докато центърът бил приемливо чист. Точно там Джани насочил своя убийствен огън, а Карстеър го прочистил с пушечна стрелба. Тези два факта довели до поражението на Хогарти.

Но главната причина била умората. Войниците на Хогарти били толкова изтощени, че им било безразлично дали ще оцелеят. И така изходът от битката бил предречен.

Два дни по-късно Хогарти бил открит в едно блато и докаран от ликуващия Бълджър в Тауър.

А градът вече бил на страната на Лейтенанта и цялата околност с готовност изпращала храна, за да сключи мир с умния завоевател.

— Доведох Хогарти — каза развълнуван Бълджър. — Всички, които срещнахме, твърдят, че е той.

— Добре — отвърна Лейтенанта и вдигна глава от купчината документи. — Застреляй го.

— Слушам, сър — отговори Бълджър и бързо излезе.

ГЛАВА 9

Години наред военното правителство управляваше мирно Англия и Уелс. Една здрава, пресметлива ръка се справяше успешно с преразпределянето на земята и възстановяването на градовете, защото онова, което войната не беше успяла да съсипе, го бяха извършили комунистите, като бяха премахнали всяко подобие на социална система.

Лейтенанта управляваше седемстотин и петдесет хилядно население. Половината от него беше под двадесет години и затова възстановяването на централната власт стана относително лесно чрез напълно изоставяне на старите форми на управление.

Правителството събираше данък една десета от производството и на основата на запаси, поддържани за извънредни обстоятелства, пусна книжни пари, срещу които се получаваше храна. Политиката на правителството се прилагаше от неговите гарнизони и всякакви политически злоупотреби бързо бяха откривани и спирани.

По-голяма част от работата беше насочена към земята и много малко към другите отрасли извън разчистването на градовете и подобряването на външния вид на страната. Младежта беше жадна за знания и макар че повечето библиотеки бяха унищожени от бомбите и изгорени от комунистите, все още имаше достатъчно книги за усвояване на основите на цивилизацията.

Първият голям проблем, с който се сблъска Лейтенанта, беше изненадващата сложност на индустрията. Отначало се говореше за откриване на фабрика за дрехи, но това доведе до необходимостта от възстановяване на една леярна, а това изискваше да се пусне топилня, което водеше не до нивите с лен, а до мините с желязна руда и въглища. Идеята беше изоставена. Няколко занаятчии успяха да изработят от кревати, пушки и тракторни части доста ефективни ръчни тъкачни станове. Три области бързо започнаха да произвеждат дрехи и одеяла и благодарение на събирания данък правителството осигури поминък на тъкачите и шивачите и те бяха щастливи.

Камък за градеж не липсваше. Но горите бяха унищожени от запалителните бомби и имаше само храсти и млади дървета, които не ставаха за строителен материал.

Беше подписан договор с мъжа, наричащ себе си крал на Шотландия, за домашни животни, каквито там имаше в изобилие, срещу барут и въглища, от които шотландците имаха нужда. Така по море започна твърде полезна търговия.

Англия отново почувства благотворното влияние на Темза. Възникна нужда от много кораби и те, снабдени с платна по образци от старите книги, макар и утежнени от развалените, износени машини, започнаха да плуват по този воден път и дори навън, покрай морския бряг.

Щастието на страната директно зависеше от търговията. Бсеки имаше седем пъти повече проекти, отколкото беше възможно да завърши през живота си, но голямата цел беше да се възстанови съсипеаната страна. Следователно всички бяха щастливи. И никой не се занимаваше с политика.

Килнал овехтяло така на темето си, подпрял лакти на очуканото писалище и брадичка на ръцете си, Лейтенанта по четири часа всеки ден приемаше посетители. Той, изглежда, не забелязваше, че въвежда една практика, пренебрегвана от половината крале на Англия. Лейтенанта например изслушваше някой млад фермер, който му разказваше как вървят работите в Норфолк, без с нищо да показва, че земеделието го отегчава до смърт, пресяваше проблемите и без никакво затруднение ги решаваше, а фермерът си отиваше щастлив и доволен, че правителството най-после е в ръцете на най-великия човек в страната.

Или пък идваше жена и се оплакваше, че старши сержантът се е отнесъл лошо към нея в областния съд, като не е принудил съпруга ѝ да вземе за втора жена най-добрата ѝ приятелка въпреки факта, че работата в семейството е прекалено много за една жена и че приятелката ѝ не е необходима в сегашния си дом. Лейтенанта изслушваше съмненията на съпруга, че няма да може да се справи с две жени, след като и една му е много, усмихваше се и казваше: „Снайджер, съжалявам, но трябва да ти кажа, че вече е късно. Ти току-що се ожени за втора жена. Мауки, пиши.“

Мауки кимваше и записваше в книгата, а фермерът виждаше, че всичко е свършено, и решаваше, че щом Лейтенанта е наредил, трябва да е щастлив.

Само едно нещо караше Лейтенанта да побеснява. Когато някой кажеше, че Британската комунистическа партия му била възложила някаква задача или че имал мандат за това или онова. Лейтенанта бе убеден, че Британската комунистическа партия, подобно на всички такива правителства, се грижи само за блюдолизците, и преди да изтече и един час, населението на страната обикновено намаляваше с един човек. Иначе нямаше да е честно спрямо служителите в континентална Европа войници.

В началото на първата зима Лейтенанта изпрати Бълджър и Уийзъл е малка група отвъд Ламанша с писмена покана към всички полеви офицери бързо да се завърнат с частите си. Макар Бълджър и Уийзъл да пътуваха със скоростта на светлината и да съкращаваха работата си, като привличаха всяка част, с която установяваха контакт, да участва в предаване на съобщението, те загубиха три месеца. До следващата пролет по-голямата част от британския експедиционен корпус се завърна. Имаше, разбира се, и такива, създали в Европа свой дом и стопанство, но те бяха много малко, защото почти всички офицери и войници желяеха да се върнат в родината си и да приветстват Лейтенанта като спасител, постигнал изключителна победа.

Британският експедиционен корпус се върна и доведе със себе си хора от много други националности. От Архангелск, Сирия, Испания, Полша, Естония и Турция цяло лято пристигаха отряди. Техният брой възлезе общо на около седем хиляди войници и сто деветдесет и четирима офицери.

Процесът на прочистване, който беше продължил почти трийсет години, беше много суров, но и много справедлив. Никой, който не зачиташе човешката душевност, не беше оставен жив. Никой офицер, неспособен да командва, не беше оставен на командирския си пост. Наградата за глупостта беше смърт. Така оцеляха само онези офицери, които бяха способни да преценят всяко положение по неговите истински стойности и не търпяха никакви опити за отклоняване от целта. Войниците, обучени само да рушат, не бяха много сръчни в

съграждането и макар че почти всички бяха постъпили в националната полиция или в почетната гвардия, известно време бяха много недоволни от перспективата да бездействат.

Скоро обаче те също бяха обхванати от духа на съграждане, разбраха какво трябва да се прави и помагаха във възстановяването на страната. Разбраха какво е направил Лейтенанта с Генералния щаб и Британската комунистическа партия, за да отмъсти за понесените мъки и дадените жертви, и след като го опознаха, бяха готови на всичко за него. Те се справиха безмилостно с бандитизма в отдалечените райони, помагаха усърдно на търговията и, което беше странен парадокс, бяха абсолютно безмилостни към крадците.

На офицерите бяха дадени обширни територии и големи области за управление — работа, която малцина можеха да вършат. Те не злоупотребяваха с правата и властта си, защото нямаха основания за злоупотреба. В цялата страна не можеха да се намерят и десет души, готови да участват в заговор за сваляне на Лейтенанта. Така на база на умение и лидерство беше създадена аристокрация. И това беше много далеч от фашизма, защото парите и властта не бяха свързани. Парите се използваха само за закупуване на храна. Трупането на пари като самоцел винаги е било чуждо на истинския войник. Осен това не съществуваше необходимост от индиректен и хитър контрол над населението. Лидерите ходеха без страх сред народа и повече те служеха на хората, отколкото обратното. По такъв начин е била създадена първата аристокрация в древността.

Проблемите на земеделието, които бяха възникнали от нахлуването в страната на вредители по растенията се решиха от само себе си. Някои растения, подобно и устоялите на войнишката болест, бяха неподатливи за вредителите и селяните засяваха само тях. Това бе започнало три или четири години преди идването на Лейтенанта и когато той взе властта, болестите по растенията вече бяха пред изчезване.

Ето защо имаше в изобилие храна и топлина, и работа за всички, и населението доволно и спокойно се захвана за работа и забрави за раните и омразата. Защото кой с пълен корем може да говори сериозно за бунт и размирици? Трупът на Хогарти беше хвърлен в морето. Европа лижеше раните си от войната и желаше единствено да бъде оставена на мира. Когато Ханли върна оцелелите шотландски войници

в страната им и те разказаха за Лейтенанта, кралят на Шотландия побърза да му изпрати дарове.

Години наред животът се развиваше спокойно и после един ден по светлинната сигнализация съобщиха за кораб край Ширнес^[1].

Лейтенанта разговаряше с един майор от Хердфорд^[2] и беше така дълбоко погълнат от разговора, че не чу веднага казаното от Уийзъл. С риск да стане досаден, Уийзъл повтори съобщението и тракна токове, за да привлече вниманието му.

— Сър, пристига кораб. Моторен. Влязъл е в устието преди двадесет минути и е пуснал котва срещу Ширнес.

— Какво? — възкликна Лейтенанта.

— Кораб, сър. Голям. Като онези развалини в реката и по-голям. И се движи с машини като използваните в миналото в нашите танкове.

Лейтенанта махна с ръка и отпрати майора.

— Някакви данни за флага?

— Да, сър — каза Уийзъл успокоен, че най-после е привлякъл вниманието му. — Хоризонтални ленти, червени и бели, според съобщението, и в ъгъла поле с много бели звезди.

Лейтенанта погледна замислен към прозореца.

— Не мога да си спомня за такъв флаг. И в книгите ни не пише нищо за него. Уийзъл, иди в казармите и виж дали някой от войниците не знае нещо.

— Слушам, сър. Мислите ли, че е нещо лошо, сър?

— Откъде мога да зная? Побързай.

Лейтенанта седна пред писалището си и загледа невиждащо документите, които му бяха донесли за подписване. Имаше мрачно предчувствие както онзи път, когато щурмуваха крепостта край Берлин — тогава само той и неговият полковник се върнаха с по-малко от петстотин души от шест хиляди. Той потрепери. Странно беше неочаквано да си спомниш, че имаш нерви. Взе молива, после го остави. Не, не можеше да му е студено, не и при това силно августовско слънце.

Уийзъл се върна.

— Чипър го познава, сър. Казва, че го бил виждал веднъж на американски кораб в Бордо, точно след избухването на войната. Казва, че е бил дете, но флагът бил толкова красив, че не можел да го забрави.

— И на коя държава е?

— На Обединените щати, сър. Аз лично никога не съм чувал за тях.

— Обединени щати? — Лейтенанта се изправи и се заразхожда из стаята. — Той има предвид Съединените американски щати. Спомням си, че съм учил тактика от Робърт Е. Лий в Ръгби^[3]. Съединените американски щати... страната, която започна атомните бомбардировки...

Той седна пред писалището си и освободи Уийзъл. Останал самичък в мрачната тронна зала, Лейтенанта се опита да мисли ясно. Беше странно състояние да не можеш да мислиш ясно. В ума му имаше някакъв конфликт, който не можеше да разреши. Той се пресегна за колодата, но не нареди пасианса.

Всяка частица от неговото същество му казваше, че трябва да действа бързо. Но той беше войник и като войник беше свикнал да мисли как да отблъсква нашественици. А сега, по необходимост станал държавник, знаеше, че съществува възможност този кораб просто да иска да установи търговски връзки като онези, които имаха с Шотландия.

Въпреки победата си на Темза той знаеше много добре колко е слаб. Беше наредил няколко оръдия да бъдат грижливо поправени и неколкостотин тежки гранати да бъдат изработени от метала, изкопан от стари бомби. Нищо не можеше да мине по Темза без негово разрешение. Откъде идваше този военен дух, който го правеше толкова твърд?

Влезе Уийзъл.

— Сър, ново съобщение. Току-що го получих от сигналната кула Уопинг. Корабът изпраща малка част в Ширнес с много бърза моторна лодка. В съобщението се казва, че е бърза като самолет, сър.

— Дръж ме в течение — каза Лейтенанта.

Той остана на мястото си, без да се докосне до донесената му от Мауки със следобедния чай храна.

Уийзъл слезе от кулата. Този път носеше писмено съобщение, предадено му от дежурното момиче там.

До Лейтенанта.

От командващия офицер на батареята в Ширнес
Чрез предавателя със светлинни сигнали.

Днес следобед корабът на Съединените щати „Ню Йорк“ хвърли котва и капитанът, двадесет моряци и трима цивилни слязоха на брега. Съединените щати имат мирни намерения. Искат разрешение за среща с Лейтенанта.

Лейтенанта прочете съобщението два пъти. Не можа да намери причина, поради която да откаже на искането, макар да знаеше, че трябва да го стори. Но какво лошо можеше да последва, ако говори с тях?

— Предай съобщение, че разрешавам — каза Лейтенанта. — Почакай. Прати да извикат Суинбърн. Да дойде веднага, където и да се намира. И кажи на адютанта да обяви пълна бойна готовност.

Уийзъл се стресна не от нареждането да се обяви пълна бойна готовност, а от нотката на умора, която долови в гласа на Лейтенанта. Друг може би не би я доловил, но Уийзъл беше видял много изправени пред поражение и смърт офицери и знаеше какво означава тя. Той остана малко, после с неохота се обърна и излезе.

Лейтенанта пак взе колодата, но пак не нареди пасианса. По бойниците на крепостта зашумяха бойци. Чуваха се команди. Той отиде до прозореца, приседна на перваза и погледна надолу към вътрешния двор.

Войниците бързо излизаха навън и се строяваха. Бяха пехотинци, чиито позиции се намираха около подножието на Тауър Хил. Рота снайперисти, грабнали патрондаши и пушки, бързаха от квартирите си в Блъди Тауър да заемат местата си по бойниците на външната стена на крепостта. Джани проверяваше хората си, които бягаха покрай него по стъпалата към оръдията на дванайсетте кули на вътрешния двор.

Куриери препускаха на игривите си шотландски коне и псуваха така, както могат да псуват само куриери. Малко по малко бойците опразваха вътрешния двор, трополяха през Байуард Тауър и защитния ров и изчезваха зад каменните къщи, заобикалящи подножието на хълма.

Разузнавателната рота на Четвърта бригада, на която беше поверена защитата на ядрото на съпротивата, Уайт Тауър с квартирата и кабинетите на Лейтенанта в компания на духовете на английските монарси, тичаше по петите на Карстеър нагоре по стълбите.

Горещото августовско слънце сипеше жарава върху развяващите се пелерини и шлемове на освежените от почивката офицери, дошли от града да получат от Карстеър подробни указания.

Лейтенанта вдигна очи от сивите стени и сините униформи долу и погледна към знамето, което се развяваше над вратата на Байуърд Тауър. Беше бяло, сатенено, с избродираните със злато отличителни знаци на Лейтенанта. Подарък от населението. За хората то беше символ на сигурност и справедливост, за Лейтенанта представляваше знак за признание и увереност на народа в него, не по-различна от онази, която беше получил от Четвърта бригада. Те не му бяха задавали никакви въпроси, както не му бяха задавани никога и от негови войници.

От кулата той можеше да вижда далеч надолу по Темза и сега гледаше натам. Реката беше изпъстрена с негови бойни кораби, плаващи към Лондон, с други, носещи се по течението за развлечение или пренасящи от горните участъци стока, с малки лодки, пълни с туристи. Но когато от кулата се чу топовен гърмеж, всички се отправиха към брега и огряната от горещото слънце жълтеникава река опустя.

Влезе Уийзъл.

— Всичко е готово, сър. Реших, че не желаете да ви безпокоя с рапорти.

— Благодаря, Уийзъл.

— Сър...

Думите на Уийзъл бяха прекъснати от силен рев. Лейтенанта инстинктивно се отдръпна от прозореца, а Уийзъл се хвърли на плочите. Но не последва никакъв писък, не затракаха картечници и Уийзъл бързо се изправи. С годините реакцията му беше толкова дълбоко вкоренена, че той дори не я забеляза. Уийзъл отиде до прозореца при Лейтенанта.

Мауки нахлу в стаята опулен и изгърбен.

— Току-що прелетя самолет!

Отново прозвуча бръмчене и Мауки се притисна до стената. Самолетът направи две обиколки над Лондон и след това изчезна също така бързо, както се бе появил.

— Разузнаване — каза Уийзъл. — Не съм виждал такъв от години!

Влезе Карстеър и още от прага каза:

— Сър, Джани ми дава знак да попитам дали като се появи следващия път, да стреляме.

— С какво? — отговори Лейтенанта.

— Да, прав сте, сър. Никога не съм виждал нещо толкова бързо. Целият е само мотори и картечници, и бомби.

Лейтенанта гледаше през прозореца.

— Предай, че всеки, който желае, може да напусне крепостта.

— Мога веднага да дам отговора — каза Карстеър. — Когато напуснем, ще бъде от стената и в реката... мъртви.

Лейтенанта не каза нищо.

Карстеър направи знак с ръка и Уийзъл и Мауки излязоха и затвориха вратата. Лейтенанта не разбра, че са излезли. Той неочаквано се обърна и тръгна към писалището си, взе картите и ги хвърли на пода. После се върна до прозореца.

След няколко минути надолу по реката видя огрян от слънцето метал. Беше нещо като катер и с всяка секунда ставаше все по-голям. Хвърляше зад себе си много малко пръски и се движеше бързо като някакво водно насекомо. После се прилепи до Стълбата на кралицата на кея на Тауър. От него изскочи охрана от морски пехотинци в блестящи сини униформи.

— Сър, те са въоръжени — каза Карстеър. — С нещо като миниатюрни картечни пистолети. Какво ще заповядате?

— Суинбърн тук ли е?

— Дойде преди минутка.

— Да дойде. Веднага след това ги пусни да влязат. Ще бъда благодарен, ако ти и всички други офицери, които са наоколо, присъстват на срещата.

— Въоръжени ли да влязат?

— Защо не?

— Слушам, сър — отговори Карстеър и излезе.

След малко по стълбите се качи Суинбърн. Той току-що се беше върнал от дълго пътуване — беше правил проверка на някои нови строежи — и беше изпръскан с конска пяна, ботушите му бяха целите в кал. Единственото му здраво око блестеше, празният му ръкав беше пъхнат в джоба на куртката.

— Какво става?

— Съединените американски щати. В Ширнес е пристанал боен кораб на Съединените американски щати. Капитанът и няколко цивилни идват на среща.

Суинбърн се намръщи и остави пелерината и фуражката си на стола до прозореца.

— Нещо да свърша?

— Просто стой тук.

Влезе Карстеър.

— Всички постове по реката са по местата си.

— Добре. Въведи ги.

Суинбърн усещаше някакво напрежение в държането на седналия на стола си Лейтенант. Застана отдясно зад него и сложи ръка върху облегалката на стола.

Откъм площадката се чу шум от подреждащи се в шпалир войници. Карстеър отвори вратата, застана мирно и докладва:

— Трима американци искат да ви видят, сър.

— Да влязат — каза Суинбърн.

Карстеър отстъпи назад и встрани. Тримата американци минаха покрай почетната гвардия и влязоха в стаята. Карстеър затвори вратата и застана с гръб към нея, скръстил ръце на гърдите си. Той вероятно беше единственият човек в гарнизона, който познаваше Съединените щати от личен контакт, защото преди четиринайсет години на път за Англия беше минал през тази страна.

Двамата мъже, които вървяха напред, бяха облечени в тъмни дрехи със свободна кройка, от което закръглените им фигури изглеждаха още по-широки. И двамата имаха вид на физически доста слаби хора, челюстите им бяха отпуснати, коремите изпъкнали. Единият, с дълга гъста сива коса и пронизващ, почти предизвикателен поглед, очевидно беше главният.

— Аз — започна самодоволно той — съм сенатор Фрисман от Арканзас. Това е моят дипломатически брат, сенатор Брекуел, Джеферсън Брекуел, който в столицата Вашингтон представя гордия щат Охайо. И макар че сме партийни врагове, тъй като той е социалист, а аз социалдемократ, ние сме добри приятели. Разрешете да ви представя сенатор Брекуел.

Брекуел се поклони. Той беше човек с доста неизразително лице, напълно плешив, с меки, добродушни очи, които не издържаха погледа на Лейтенанта.

Сенатор Фрисман прочисти гърлото си.

— Разрешете да ви представя и изключително способния капитан на нашата мощна национална флота, командващ един от нашите най-добри кръстосвачи, капитан Джонсън.

Капитан Джонсън погледна крадешком сенатор Фрисман и се поклони. Беше слаб, жилав човек, от който лъхаше миризма на море и на капитански мостик. Личеше, че не одобрява държането на сенатор Фрисман.

— И така — каза Фрисман, глух за тишината, последвала неговата бърливост — ние сме щастливи, че можем да се срещнем с ваше величество, защото имаме отлични новини за нашите английски братя.

— Вие се обръщате към Лейтенанта, господа — сухо каза Суинбърн. — Той беше достатъчно любезен да ви приеме. Моля, преминете по същество.

— Лейтенант? — учуди се Фрисман. — Но ние нямаме работа с вашата армия. Ние искаме да говорим с вашия крал или диктатор, или комунистически лидер...

— Лейтенант е звание — обясни Суинбърн. — Той е владетелят тук.

— Но — възрази Фрисман — лейтенант е просто най-ниският чин в армията и ние...

— Званието — каза Суинбърн, без да губи търпение — е взето от списъка на нашите войнски чинове от уважение към неговата бойна слава. Вие споменахте нещо за послание.

Фрисман, изглежда, осъзна, че не е започнал както трябва. Капитан Джонсън се беше вторачил в него и дори сенатор Брекуел си оправяше яката. Фрисман погледна Лейтенанта по-внимателно.

Лейтенанта седеше неподвижно. Прекалено неподвижно. Очите му бяха спокойни, сякаш полагаше големи усилия да се сдържа, факт, който беше много по-резултатен, отколкото открития блясък. Той беше строен и жилав, и красив, на около тридесет години. Куртката му беше синя, избледняла, но добре изгладена и чиста, без никакви отличителни знаци освен тези за неговия чин. Носеше презраменен ремък, на който висеше калъф с автоматичен пистолет — с навиците се скъсва трудно. Над едното му ухо бе накривено избеляло синьо таке, но шлемът с вдигнато забрало лежеше върху писалището. Пелерината, закърпена там, където я бяха ударили сто и повече куршума, бе метната на облегалката на стола му. Лейтенанта не се чувстваше удобно, ако тези неща не бяха наблизко — те твърде дълго бяха били част от него. Късен слънчев лъч се промушваше като копие през високия прозорец и огряваше писалището, правейки образа на Лейтенанта зад него още по-неопределен.

Древната история на това място с неговите дебели порутени стени започна да прониква до съзнанието на тримата. Те започнаха да осъзнават, че са в Англия, независимо дали пред тях стои човек в облекло на войник, или в пищни кралски одежди.

— Капитан Джонсън — каза Лейтенанта, — ще бъдете ли така добър да дойдете до писалището и да седнете?

Джонсън се почувства неловко от поканата, защото това беше обида за двамата цивилни. Но за Лейтенанта цивилните бяха или политици, или селяни — и в двата случая еднакво лошо.

Джонсън седна на предложения му стол. Той беше опитен офицер и отличен познавач на хората и веднага разбра какъв човек има пред себе си.

— Капитан Джонсън — обърна се към него Лейтенанта, — преди малко над Лондон прелетя военен самолет. Предполагам, че е от вашия кораб.

— Да — призна Джонсън. — Искрахме да сме сигурни, че реката е чиста.

— Но той можеше да пусне бомби!

— Съжалявам, ако това ви е засегнало.

— Аз ви разреших само да дойдете тук, но не и да прелитат ваши самолети.

— Моля да приемете моите извинения.

— Вашата страна не е воювала от много години — каза Лейтенанта. — Поне доколкото на мен ми е известно. Вие не сте виждали бомбардировачи да помитат цели градове заедно с населението. Присъствието на този самолет в нашето небе при друго време щеше да бъде изтълкувано като обявяване на война. За нещастие ние нямаме зенитна артилерия, иначе щяхме да го свалим и с това да създадем много неприятен инцидент.

— Ако знаех...

— Този полет и снимките, които вероятно сте направили на околността и на нашите батареи по течението, са ви показали колко е лоша нашата отбрана. Ние сме безпомощни срещу вашия самолет.

От срам капитан Джонсън малко се изчерви. Наистина бяха правили снимки.

— Ще ви дам снимките. И ще унищожим лентите.

— Няма никаква полза. Вие вече сте ги разгледали. Много добре. Нека забравим за това. Ще бъдете ли така любезен да ме запознаете с целта на вашето посещение?

Джонсън се поколеба, после погледна към Фрисман. Сенатор Фрисман и неговият колега приеха това като покана, пристъпиха към писалището и застанаха до Джонсън.

— Ние изпълняваме благотворителна мисия — каза Фрисман. — Ние знаехме колко опустошена е вашата страна от войната...

— Защо не дойдохте преди една година?

— Поради страх от болестта, известна като войнишка, трансатлантическият трафик беше спрян. А после и вредителите по растенията...

— А защо сега не се страхувате? — попита Лейтенанта.

— Защото успяхме да създадем серум срещу болестта и отрови срещу вредителите по растенията. На кораба имаме голямо количество от този серум — каза въодушевен сенаторът — и ако вие искате...

— Тук също беше създаден серум. От човешка кръв. А и на нас не ни е необходим, защото ние имаме естествен имунитет. Не се нуждаем и от отрова срещу вредителите по растенията, тъй като имаме устойчиви на тях култури.

— Но храна... — започна Фрисман.

— Ние си произвеждаме всичката необходима ни храна — прекъсна го Лейтенанта.

Фрисман оклюма. Чувстваше се като човек, който се мъчи да пробие стена с глава.

— Ваше ве... искам да кажа, лейтенант. Мина много време, откакто прозвуча призивът „Да помогнем отвъд океана“. Но сега най-после можем да откликнем на него. Ние можем да ви изпратим кораби, натоварени с машини, и квалифицирана работна ръка, самолети, влакове, параходи. Нашето единствено желание е да видим тази страна процъфтяваща. Ние нямаме никакво намерение да говорим за никакви дългове, имайки предвид, че капитулацията на вашите колонии в Америка напълно уреди сметките. Ние сме готови дори да възстановим тази някога горда нация, да ѝ върнем африканските владения и всичко, създадено в тях. Вашата страна има крещяща нужда от помощ. Ние дойдохме в родното място на нашата собствена горда нация, предлагайки да изплатим дълга си към вас, който съществува от столетия...

— Кой е този човек? — обърна се Лейтенанта към Джонсън.

Морският офицер изглеждаше смутен.

— Той е велик човек на нашата страна, лидер на мнозинството в Сената, председател на Комисията по външни работи и Комитета за колониите.

— Комитет? — извика Лейтенанта, защото думата предизвика асоциативна връзка с Британската комунистическа партия.

— Да — усмихна се Фрисман. — А моят достоен приятел, сенатор Брекуел от Охайо, е водеща личност във втората по големина партия в Съединените щати, социалистическата.

Лидерът на английските социалисти беше извършил един неуспешен бунт, започвайки с убийството на много членове на парламента. На процеса той беше предал списъците на своите съмишленици и беше оправдан, а по-късно разстрелян като предател на собствения си народ. Лейтенанта погледна пренебрежително Джеферсън Брекуел. Той не уважаваше никакви доктрини или държавници: те бяха причина за разрушенията в Европа и на Британските острови. Тридесет милиона бойци и триста милиона

цивилни бяха платили с живота си за погрешни доктрини и некадърни държавници.

Лейтенанта се обърна към морския офицер. Това беше човекът, с когото можеше да говори и да му вярва като военен командир на военен командир.

— Ние не се нуждаем от тези неща — каза Лейтенанта. — За две години ние почти удвоихме производството и сега владеем положението. Ние имаме храна и сме щастливи. Машините само създават безработица и в последна сметка политици от иначе разумни хора. Разберете ме, капитан Джонсън, защото говоря искрено. Ние благодарим за готовността да ни помогнете, но не се нуждаем от помощ. Притокът на храна и машини отвън ще подкопае нашата страна не по-малко от нашествието на завоевателски пълчища. Ние открихме, че е по-добре да строим, отколкото да разрушаваме, защото строителството е занимание за тялото и за ума. Когато всеки човек направи най-доброто с наличните материали, той е доволен от своята работа и щастлив от своя живот. Омраза възниква само когато някакъв механизъм разруши или се опита да разруши тези неща, с които ние се гордеем най-много... нашите занаяти, нашите традиции, нашата вяра в човека.

— Капитан Джонсън — продължи Лейтенанта, — аз винаги съм бил войник. Допреди няколко години около мен непрекъснато бушуваше война; аз не знаех, че съществува такова нещо като мир. Аз видях големи, развити общества унищожени, построеното от цели народи превърнато в пепел и руини. И причината за всичко това беше омразата, подклаждана от едни политици срещу други политици, от едни безсмислени доктрини, воюващи срещу други безсмислени доктрини. През последните години аз разбрах какво значи мир и не изпитвам никакво желание отново да воювам.

— Ние не сме дошли да говорим за война — отвърна ужасен Джонсън.

— Първата стъпка към война е настаняването на чуждестранни въоръжени сили. Самолет в небето, морски пехотинци на сушата, кръстосвач срещу Ширнес...

— Сър — извика Фрисман, — Съединените американски щати са миролюбива нация. Ние се изтеглихме от втората фаза на Втората световна война, защото бяхме бомбардирани с атомни бомби и дори

когато напълно се възстановихме, разумно се въздържахме от повторно влизане във войната, защото си давахме ясна сметка, че когато всичко тук бъде разрушено, ние ще бъдем единственият източник на цивилизация. И сега ние възнамеряваме да спасим един изтощен народ и да възстановим блясъка на една култура...

— Капитан Джонсън — каза Лейтенанта, — едно време тази страна е била гъсто населена. Слабите и глупавите са били подпомагани от краля с милостиня. Ние сме внасяли в големи количества суровини и сме ги преработвали. Внасяли сме храна или сме гладували. Но тази земя е плодородна и тази нация може сама да се изхранва. Империята беше мираж. Тя стана причина страната да влезе във война. Тя беше причина тази страна да гладува. Ние се освободихме от всички слаби хора. Сега сме седемстотин и петдесет хиляди и ще мине почти столетие, докато усвоим цялата земя. Може би тогава отново ще преминем през целия ужасен цикъл на войната. Но точно сега пред нас стои едно столетие на изобилие и следователно на вътрешен мир. После може би отново ще има война. Но не преди да имаме толкова малко, че хората да бъдат толкова глупави да слушат популистките приказки на политици, които заблуждават тълпите. Един нов наплив на хора сега само ще възстанови онази хаотична глупост, която вашият граждански приятел тук нарича „култура“. Добро е само онова правителство, при което народът има работа и се цени отделната личност. Днес тук имаме такова правителство. Ние не искаме никакви машини, никакви колонизатори, никаква чуждестранна „култура“. Сега ние не сме изтощен народ, а малка компактна група, която беше достатъчно силна, за да оцелее въпреки куршумите и бомбите, глада и болестите. Аз не съм нито политик, нито държавник. Аз съм войник. Аз не разбирам от задкулисни интриги, наречени с благовидното име дипломация. Но много отдавна научих, че има само един начин да се управлява, и това е в името на доброто на всички; че задачата на командващия рота или държава е да защитава правата на личността в рамките на общото добро, а не да взема от способните и работливите и да дава на некадърните и мързеливите, защото с това се отслабва цялото общество и то не води до нищо добро. Държавата, господа, не е благотворителна организация. На това основание аз не мога да приема вашите дарове. Сега, ако обичате, срещата свърши. Ще бъда доволен

да получа утре сутрин рапорт от командващия батареята в Ширнес, че хоризонтът е чист.

Суинбърн никога не беше чувал Лейтенанта да говори така, нито беше вярвал, че може. Той разбра, че Лейтенанта защитава живота на страната, която беше върнал от смъртта... и изглежда, беше победил.

Да, изглежда, беше победил. Капитан Джонсън се изправи. Фрисман гледаше объркано и не знаеше какво да каже. Брекуел се усмихваше глупаво и смутено. Това момче, този младеж в избелели сини дрехи, с бойна пелерина, поставил шлема пред себе си, не беше предприел нищо срещу тях. Той беше очаквал техните желания, по собствени заключения беше разгадал техните планове. Не им беше оставил никаква възможност за настъпление, защото всяко усилие да го принудят щеше да бъде равнозначно на приемане на ниските оценки, които беше дал на техните мотиви. В светлината на казаното от него единственото прилично нещо, което можеше да се направи, беше да напуснат доброволно Англия.

Фрисман страдаше. Той имаше високо мнение за своите таланти на дипломат и на красноречие. И все пак тук един войник, всъщност някакъв младши офицер, го беше надхитрил. Всеки метод за настъпление беше спрял напълно и окончателно. Те не можеха да атакуват, защото той им беше казал, че не е в състояние да се отбранява. Не можеха да го купят, защото според него помощта от храна и машини щеше да съсипе неговата страна. Не можеха и да я колонизират, защото той открито беше обявил това като форма на национална обида. Той не заплашваше, не спореше, но бе разбрал желанията им и ги бе захвърлил в лицата им и сега те не можеха да направят нищо.

Фрисман почти не обърна внимание на протегнатата ръка на капитан Джонсън. Но после видя себе си пред сената на Съединените щати, молещ със задавен от вълнение глас да помогнат на гладуващите жени и деца в Европа, за отпускане на средства за каузата и неведнъж споменаващ възможностите за колонизация, защото напоследък пресата отделяше изключително много внимание на въпроса за нововъзникналите империалистически цели на социалдемократическия режим. И се видя как се завръща и съобщава, че помощта му е отказана че отпуснатата сума е неизразходвана — и

как става обект на подигравки от страна на малцинството. Изведнъж му се стори, че с казаното от него пред Сената се е обвързал като с примка, че след като зад гърба си има защитата на кръстосвач, няма значение какво е казал на Лейтенанта. Но все пак... това странно мълчание на този офицер... Не. Не, той не можеше да заплашва. Пък и не знаеше дали Джонсън ще го подкрепи...

Пред очите му се появиха образите на всичките онези милиони безработни, които го бяха издигнали на този пост, и неговото обещание да им осигури огромни площи на мястото на заразените с радиоактивност райони. Само тази страна можеше да поеме двадесет милиона души. И какви проекти за развитие на промишлено производство! Да изгради... Да възстанови нацията, от която са се родили Съединените щати... И как неговото име ще бъде записано със златни букви в историята!

Той имаше план. Беше се развил от един инцидент. Америка се развиваше толкова добре и толкова дълго без Европа, че общественото мнение беше против каквато и да било бъдеща намеса, докато...

Завел вече Брекуел до вратата, която Карстън държеше отворена, Джонсън му даде знак с ръка. Фрисман почувства, че паузата е напрегната, но знаеше, че ако напусне стаята, целият проект пропада, че неговите обещания и молби ще останат напразни.

— Лейтенант — каза Фрисман и отново пристъпи към него, — има един факт, който чувствам, че трябва да ви съобщя за ваше собствено успокоение.

Лейтенанта остана безмълвен.

— Тази пролет — започна Фрисман — във Флорида пристигна един испански рибарски кораб. Беше с много странен екипаж и още по-странни пътници. Историите, разказани от тези пътници за алчността на сегашното английско правителство, развълнуваха много нашия народ и ние решихме, че трябва да се направи нещо. Ние чухме за безпричинното убийство на комунистическия държавен глава, за войници, ограбващи и палещи всичко, за хора, напускащи страната, за гладуващи деца и насилени жени. Нашият народ не може да позволи такива жестоки последици от една опустошителна война. Той иска да се направи нещо. Пътниците на този рибарски съд са на борда на нашия военен кораб. Какво да им кажа?

Напрегнат, Лейтенанта слушаше Фрисман. После неочаквано се изправи. Лицето му беше бяло, гласът — прегракнал.

— Кой са тези лъжци?

— Командващият британската армия във Франция генерал Виктор и неговият адютант, полковник Смит — отговори Фрисман.

Суинбърн бързо сложи ръка на кобура на пистолета на Лейтенанта. Фрисман не забеляза мълчаливата сцена.

— Ние не можем да позволим това да продължи — каза Фрисман. — Нашите хора ще ни порицаят. Като избран от народа представител на едно силно правителство аз съм длъжен да поискам тези двама офицери да заемат полагащото им се място в управлението на страната и да я спасят от пълна разруха. И вие не можете да не се съгласите с тях, защото те имат по-висок ранг от вас.

— Вие, изглежда, забравяте, че говорите с държавния глава на Англия — намеси се Суинбърн. — Тези искания са не по-малко обидни от вашите обвинения. Лейтенанта ви помоли да напуснете. Изпълнете молбата му.

Но сенатор Фрисман разбираше своето предимство.

— Ако наистина управлявате толкова справедливо, колкото претендирате, не виждам никаква причина, поради която да не се отнесете с уважение към своите началници. Свободата на личността е тест за такова управление. Нашата цел е да върнем в родината им тези хора и да им осигурим възможност да участват в управлението на собствената си страна.

Суинбърн продължаваше да затиска кобура.

Лейтенанта се успокои.

— Вашето предложение е много ясно. Тъй като не можете да ни убедите в правотата на исканията си, вие сте готови да поставите със сила правителство, което ще ви позволи да се настаните тук.

— Много грубо казано — възрази Фрисман, — но може би е близко до истината. Ние не можем да допуснем населението тук да бъде малтретирано...

— Моля ви, не се опитвайте да си наденете маската на хуманитаризъм — прекъсна го Лейтенанта. — Много лошо ви стои. Вие искате да заграбите тази земя. Вашата страна днес е пренаселена, както беше и нашата преди години. Може би голяма част от нея е

изтощена. Вие се нуждаете от Англия, за да решите собствените си проблеми.

Гласът на Лейтенанта беше почти монотонен и Фрисман, почувствал, че е постигнал победа, загуби уважението си към този човек.

— Може и така да се каже.

— В случай че тази нация уважи вашата молба, готови ли сте да ѝ помогнете и да гарантирате на народа свобода?

— Точно това имам предвид.

— И сте готови да ни предадете генерал Виктор и полковник Смит?

Фрисман се засмя и поклати глава.

— Такъв ли извод направихте? Това е абсолютно невъзможно. За предатели ли ни смятате?

— Във вас е силата — отвърна Лейтенанта. — Аз не мога да се пазаря. — Той седна и известно време мрачно разглежда шлема си. — Много добре. Доведете двамата тук, донесете и документите, с които разполагате за подписване на договора, и ще уредим въпроса.

— Съгласен ли сте с нашите предложения?

— Съгласен съм да поставя полковник Смит и генерал начело на английското правителство — изпревари той Фрисман и добави: — А сега можете да си вървите.

Сияещ, Фрисман си тръгна. Точно преди вратата да се затвори, той погледна назад. Лъчът от високия прозорец бе изчезнал. Лейтенанта седеше неподвижен в подтискащия мрак на старинната зала.

---

[1] Морско пристанище на Темза в Югоизточна Англия. — Б.пр.

↑

[2] Град в Западна Англия. — Б.пр. ↑

[3] Град в Централна Англия. — Б.пр. ↑

ГЛАВА 10

Суинбърн беше толкова стъписан, че не можеше да каже нищо. Той обикаляше развълнуван из стаята и от време на време спираше да погледне през прозореца към тъмнеещата река. Накрая, след като видя отдалечаването на дългата тясна лодка, се върна при писалището.

— Лейтенант, не мога да те разбера. Да се предадеш без бой на сила, която ще помете всичко, което някога е било Англия...

— Една сила — каза застаналият до вратата Карстеър, — която сега е най-голямата на земята.

— Може и така да е — отвърна Суинбърн, — но Англия си е Англия. Да се откажем от всичко, за което сме работили през тези години, за да бъде погълнато от чуждестранна хуманност... не мога да подкрепя такова нещо.

— Съединените щати могат да ни изтрият от лицето на земята — каза Карстеър.

— По-добре да бъдем удавени в кървава баня, отколкото доброволно да отстъпим като страхливци — изръмжа Суинбърн. — Те са дошли да сложат Виктор начело на правителството, така че той да приеме тяхното предложение. Виктор! От страх той направи компромис пред един диктатор, който му оказа пълно доверие. Той беше твърде хлъзгав приспособенец, за да го държи дори Хогарти! Във Франция той оплеска всичко, с което се залови, и един Господ знае за колко милиона живота е отговорен! И след като предаде армията си, за да създаде собствен режим, отива да хленчи в Съединените щати, предрешен като монархист! А ти — внезапно извика той гневно и погледна Лейтенанта, — ти си съгласен да му отстъпиш мястото си!

Влезе Мауки. Проницателните му очи не пропуснаха нищо от онова, което ставаше.

— Сър, дошъл е капитан Торбридж от Ширнес.

Лейтенанта кимна да го пуснат.

Торбридж беше висок младеж, който обикновено говореше рязко. Той беше приел задълженията си на инспектор на кораба в

Ширнес много сериозно.

— Сър, яздих като луд. Инспектирах американския военен кораб „Ню Йорк“. Тях, изглежда, не ги интересува какво видях. Веднага след това се върнах. Господи, какъв кораб! Дълъг е почти шестстотин стъпки. Има двигатели, които според моряците развиват осемдесет възела. Като торпедо е. И всичко на него е закрито. Има само няколко шлюза, от които излизат самолети, и, честна дума, сър, те могат да кацат на него. Наричат ги „самолети на Хей“^[1]. С роторна тяга, никакви крила, излитат право нагоре. Сър, а въоръжението! На борда няма оръдия! Всеки снаряд си е и оръдие, като онези снаряди, които видяхме преди десет години на фронта, само че тези наистина действат. Като ракетни самолети са, излитат от улеи и могат да поразяват цели, отдалечени на хиляда мили. Няма цев и никаква опасност от пръскане на цевта и други такива. Моряците твърдят, че един от тези снаряди може да унищожи всякакъв кораб, а половин дузина — цял град. Сър, снарядът се самонаправлява и ако е необходимо, се потопява във водата. Ей Богу, единственото нещо, което не може да улучи, е муха във въздуха. Те твърдят, че само друг снаряд като него може да го порази. Страхотно нещо. Ако полети към нас, няма да остане камък върху камък, сър. Камък върху камък!

— Благодаря — каза мрачно Лейтенанта.

Торбридж се оттегли с чувството, че с Лейтенанта става нещо много лошо. И щеше да е съвсем сигурен, ако беше видял станалото след това.

Лейтенанта потъна още по-дълбоко в голямото кресло.

— Чухте ли, господи?

Суинбърн крачеше нервно из стаята.

— Измисли нещо! Трябва да има някакъв начин за постигане на отстъпки, без да се поставят Виктор и Смит начело на държавата! Човече, не разбираш ли какво ще направят те? Ще се върнат към доктрините и голите фрази както някога. Ще повторят политиката на господарите си и ще тласнат страната в най-близката пропаст.

— Ако хората на кораба са убедени, че това трябва да бъде направено — каза Лейтенанта, — ще го направят. Те отказаха да ни предадат Виктор и Смит да ги екзекутираме. Във всеки случай в това има справедливост.

— Справедливост! Тези господа се страхуват да те оставят да управляваш! — отсече Суинбърн, после обмисли току-що казаното и се върна до писалището. — Върховен дълг на всеки офицер е да се грижи за своята част, за своите хора. Този народ е твоята част, както беше и Четвърта бригада. Не съм чул някога да си пренебрегнал бригадата. А сега се готвиш да ни тикнеш в ръцете на двама дезертъори, инструменти в ръцете на силни и алчни...

— Говориш като Фрисман — пресече го уморено Лейтенанта. — Никога не съм пренебрегвал хората си. Да сторя друго, освен да изпълня желанията на този народ, ще означава да унищожа напълно Англия. На тях им трябва само един инцидент, за да ни превърнат в своя колония. Не го ли разбирате? Само ако нашето правителство тук се държи както трябва, ние ще можем да се запазим и да не станем част от друга нация. Докато защитаваме интересите на всички, няма да има никакво основание да ни асимилират. Ние трябва да се погрижим това правителство да действа по такъв начин, че да не възникне никакъв инцидент, който да позволи тук да се установи чужд режим. Моля ви да запомните това — каза той и се отпусна назад.

Суинбърн очевидно беше възмутен.

— Идва един крадец, запъва пищов в ребрата ти и вместо да рискуваш да те нарани, ти примирено казваш: „На, вземи кесията ми. И жените ми, и всичко у дома е на твое разположение.“ И на това ти му казваш държавническо поведение!

— Той не може да направи нищо друго — каза Карстеър.

— И таз добра! — възкликна Суинбърн. — Да не искаш да кажеш, че тези мирни години са го превърнали в мекотело! — Суинбърн излезе и блъсна вратата зад себе си.

— Карстеър — каза Лейтенанта, — Суинбърн отива да свика офицерския съвет. Имай грижата, моля те, да им предадеш моите заповеди. На мен тази вечер ми е необходима. Утре ще разберете всичко. Кажете им, че когато дойдат американците, те трябва да са тук, за да видят какво ще стане и да положат клетва, че ще бъдат верни на Виктор и Смит, докато те могат да управляват.

— Но те няма да искат! — извика Карстеър. — Ние сме полеви офицери!

— Въпреки това помоли ги да имат вяра в мен и да го направят. Това е най-доброто. Някога издавал ли съм глупави заповеди, приятелю?

Карстеър се замисли. Паметта му се върна назад към времето, когато за първи път беше срещнал този човек в Генералния щаб.

— Не. Никога не си издавал глупава заповед.

— Тогава им кажи да запазят възмущението си за утре и да ми оставят нощта. Трябва да дойдат и да се съгласят... Необходимо е, Карстеър.

— Ще те обвинят в страхливост.

— Нека.

— Не разбираш ли, че първият официален акт на Виктор ще бъде да издаде заповед за твоето езекутиране? — попита Карстеър. — Щом американците си отидат, Виктор ще събере последователи от тълпата и един Господ знае какво ще стане с теб. И ние няма да можем с пръст да го пипнем. Той ще има голяма охрана, това е съвсем сигурно. Видя ли оръжията на тези морски пехотинци? Онези двадесетте с малките автоматични оръжия и бронирани жилетки, и с джобни радиостанции...

— Тези неща не ме интересуват. Аз мисля само за моята част... защото когато частта е унищожена, офицерът също умира. Но по един или по друг начин, докато хората му са живи, и офицерът е жив. Сега върви, Карстеър, и предай заповедта.

В тона на Лейтенанта имаше нещо, от което Карстеър се разтревожи за него; но австралиеца не каза нищо повече, а излезе и тихо затвори вратата.

Малко по-късно влезе Мауки. Изглеждаше по-дребен и по-изкривен от обикновено, и потиснат. За извинение носеше поднос с храна и докато Лейтенанта с мъка преглъщаше, стоеше до него.

— Сър — осмели се Мауки да се обърне към него, — вярно ли е, че ще позволите генерал Виктор да заеме мястото ви като държавен глава?

Лейтенанта кимна уморено.

— Щом така казвате, сър, значи така трябва да бъде. Но аз и Бълджър, и Полард, и Уийзъл, и Карстеър разговаряхме. Навремето вие изплашихте Виктор и той избяга като заек, и сега първото, което ще

направи, ще е да ви убие. Та ако ние трябва да убием Виктор и Смит веднага щом влязат в Тауър...

— И тогава морските пехотинци ще избият вас.

— Да, сър. Но това е по-добро, отколкото да оставим Виктор да екзекутира нашия Лейтенант.

— Не видяхте ли оръжията на тези морски пехотинци?

— Разбира се, че ги видяхме. Те могат да разкъсат човека на две и нищо от онова, което ние имаме за защита, не може да спре куршумите им. Но ние не се боим от морски пехотинци, сър. За нас от значение е единствено човекът.

— Мауки, вие ще направите така, както казах. Щом тук подпишем съответните документи, всички мои войници и офицери трябва да напуснат Тауър Хил.

— Защо, сър?

— И да стоят далеч.

— А вие, сър?

— Аз ще остана тук.

Мауки беше разтревожен, но не знаеше как да попречи на Лейтенанта да изпълни плана си. Беше му ясно че подобно на много други офицери пред лицето на поражението Лейтенанта е развил някаква самоубийствена мания.

— Помнете моите заповеди — каза Лейтенанта, когато Мауки взе подноса.

— Слушам, сър — отвърна с усилие Мауки, защото нещо беше заседнало в гърлото му и очите му смъдяха.

Точно в осем часа тясната дълга лодка спря при Стълбата на кралицата. Групата американци беше почти същата, но с още двама души. И Тауър беше както предния ден, с тази разлика, че гвардията гледаше натрапниците под вежди.

Почувствали тежката атмосфера, морските пехотинци се стараеха да стъпват тихо с подкованите си ботуши върху плочите, за да не разбуждат ехото сред древните сиви назъбени стени. Те бяха опитни войници, тези морски пехотинци, бяха служили с Клейтън в Мексико и бяха понесли всички тежести на войната. Те бяха унищожили напълно последната крепост на Жълто море; бяха преследвали последния луд диктатор в Централна Америка. За десет години служба бяха развявали

флага с ленти и звезди над цялото Западно полукълбо и половината Азия. И усещаха трудно сдържаната враждебност. Тревожеше ги и това, че лицата на английските бойци, стиснали старинните си пушки, бяха досущ като техните. Сякаш някой неочаквано бе разделил морските пехотинци на две групи и бе обявил, че са врагове... а те никога не бяха воювали срещу себе си.

Но смущението на морските пехотинци и тревогата на техния младши офицер не достигаха до съзнанието на Фрисман и неговата компания. Капитан Джонсън беше счел за разумно да остане на борда, защото не искаше да гледа как се упражнява натиск върху Лейтенанта, и Фрисман, който никога не бе харесвал нещо, намирисващо на военен етикет и морал, се чувстваше облекчен от неговото отсъствие.

Полковник Смит и Фрисман вървяха наперено отпред. Двамата много си приличаха, макар че сенаторът изглеждаше като лъв до този чакал. Генерал Виктор въртеше голямата си глава и се пъчеше, за да изглежда, доколкото беше възможно, като победител. Дори Брекуел откри собствената си значимост и успя да я отрази на обикновено безизразното си лице.

Преведоха ги през портата и вътрешния двор в норманската крепост. Докато се изкачваха по стъпалата, морските пехотинци внимателно разглеждаха бойните характеристики на мястото, а Фрисман си прочистваше гърлото и обмисляше някои надути изтъркани фрази.

Около тридесет бойци от старата Четвърта бригада бяха струпани около входа на голямата зала и сред тях бяха Бълджър, Полард, Уийзъл, Тау-тау, Чипър, Джани и Мауки. Всички стояха неподвижни като статуи.

Карстеър стоеше до вратата и наблюдаваше пристигащите, без да дава знак, че изобщо ги вижда. Но когато всички пристигнаха, той се обърна и влезе при Лейтенанта.

— Дойдоха, сър.

— Да влязат.

Фрисман мина пръв. Той не забелязваше подробностите, но дори и на него му се стори, че нещата са се променили. Залата беше тържествено осветена от два свещника и полилей с няколко лампи, но свещите само усилваха тъмнината на високия таван и сенките по стените.

Облечен в бойната си пелерина, Лейтенанта седеше зад писалището, на което стоеше шлемът му. Папките с договора бяха сложени на пода, малкото му лични вещи бяха поставени до тях.

Покрай стената стояха неподвижни като каменни статуи офицери и гледаха мрачно Фрисман, Виктор и Смит.

Виктор изгуби самоувереността си. Докато оглеждаше строгите лица на офицерите, главата му заподскача. Позна всички. Полеви офицери, които не беше успял да измами да изоставят частите си, и други, които беше измамил. Но хвърли поглед към морските пехотинци и моментално се успокои.

— Добър вечер, сър — поздрави Фрисман. — Добър вечер, господа — обърна се той към офицерите. — Вярвам, че всички споделяме мнението, което формулирахме вчера следобед.

Лейтенанта вдигна от писалището един документ.

— Аз го споделям. А сега предлагам да разгледаме това нещо.

— Разбира се — съгласи се Фрисман. — Ето пълномощията, които ми дават право да решавам този въпрос. Както ще видите, правителството не ми е наложило никакви ограничения.

Лейтенанта хвърли бегъл поглед върху пълномощията, после погледна хладно Фрисман и каза:

— Подготвих условията. За да се избегне всяко недоразумение или усложнение, съставих и процедура по съставяне на правителство. Аз ще се оттегля напълно от управлението на страната.

Виктор едва забележимо се усмихна.

— Но — каза Лейтенанта — имам едно условие. То ще гарантира изпълнението на моя план.

— И какъв е този план? — попита Фрисман.

— Генерал Виктор ще бъде пълноправен и непрекословен командващ на страната и на нейната отбрана. В случай че нещо се случи с него, той ще бъде наследен от полковник Смит, който също ще има права на диктатор. Ако и с него се случи нещо, страната ще бъде управлявана от офицерския корпус, който ще признае Суинбърн за свой председател. Приемливо ли е това?

— Разбира се — съгласи се Фрисман, който не се беше надявал на такова нещо.

— Освен това — продължи Лейтенанта — ограничавам имиграцията на американци в Англия на сто хиляди месечно. Тези

имигранти трябва да закупуват земята си от сегашните собственици на справедлива цена, която в никакъв случай не трябва да е по-ниска от петнадесет лири за акър при курс пет долара за лира.

— Доста соленичко — отбеляза Фрисман.

— За английска земя? Всъщност е съвсем евтино — каза Лейтенанта. — Съгласни ли сте?

— Предвид на всичко друго, да.

— Тогава да продължим. Запазват се всички поземлени титли, присвоени по време на моя режим. Съгласни ли сте?

— Да.

— А сега за прилагането на закона в сила. Националната полиция, както и правителството, ще бъдат изцяло под британски контрол. Никой не може да бъде офицер в армията, ако не е британец по рождение. Съгласни ли сте?

— Поставяте много строги условия.

— Аз ви давам моята страна, господа. Ако я желаете, ще трябва да приемете условията. Този документ ще ви даде пълна власт да реорганизирате всяко правителство. Това е много обвързващо за нас, нали?

— Да.

— Вие ще реорганизирате това правителство само доколкото то да приеме присъстващия тук генерал Виктор за свой глава. Цялата съдебна система остава британска. Съгласни ли сте?

— Да.

— Вие трябва да дадете на това ново правителство съвременни средства за отбрана. Оръжия, с каквито са въоръжени собствените ви армии. И в количество, необходимо за въоръжаване на четиридесет хиляди души, доставено не по-късно от следващия месец. Съгласни ли сте?

— Да, разбира се.

— Всички създадени от мен закони остават в сила. Всички присвоени от мен почетни звания ще бъдат зачетени. Ако сте готови да подпишете този документ в присъствието на свидетели, споразумението се счита за постигнато.

Фрисман прегледа документа. Не можеше да желае нищо по-добро, защото това означаваше, че ще може да облекчи напрежението, предизвикано от безработицата в Америка. Малцина харесваха новите

Южноамерикански щати, но климатът и почвата в Европа бяха определено съблазнителни. А след като получеха Европа, което безработните очакваха с нетърпение, всичките им проблеми щяха да се решат. Вярно, че този документ беше много грижливо съставен и много обвързващ. Но с Виктор начело на правителството... Фрисман се усмихна и подписа.

Когато формалностите свършиха, Лейтенанта подаде документа на намръщения Суинбърн и се обърна към Фрисман.

— Сега аз се оттеглям напълно от управлението на Англия, отказвам се от чина и частта си. Тук има едно изложение в духа на споразумението, което ще послужи за вашите отчети. — Той подаде документа. — Ако всичко е наред, имам да дам едно последно нареждане.

— Разбира се — съгласи се Фрисман.

— Господа — обърна се Лейтенанта към офицерите си, — моля да изпълните моята последна молба към вас. Изтеглете от Тауър Хил всички войски. Нека генерал Виктор бъде свободен да организира новата гвардия. Ако пожелае да повика някого от вас, нека ви потърси в града.

Натъжени, те минаха един по един покрай него, покрай морските пехотинци при вратата и изчезнаха надолу по стълбите. Няколко минути се чуваше ритмичният звук от войнишката им стъпка, после над Тауър Хил бавно се спусна тишина.

Лейтенанта гледаше през прозореца подир тях, докато изчезнаха, после се обърна към стаята. Лицето му беше спокойно. Той взе шлема от масата и го сложи на главата си, очите му за момент огледаха оръжията на морските пехотинци. Следващото му изявление беше много странно за всички.

— Когато един офицер изгуби своята част, той също се загубва. Но когато частта остане независимо какво се е случило на нейния командир, тя продължава да съществува. Генерал Виктор, вие сте пълноправен ръководител на това правителство. Следващият след вас е Смит. След това идва на ред офицерският корпус. Всички сте съгласни, надявам се, че сега аз нямам нищо общо с британското правителство, нали?

Те кимнаха озадачено. Клатушкащата се глава на Виктор подскочи в пълно и сериозно съгласие.

— Сега аз съм цивилен — каза Лейтенанта, — защото се отказах дори от моя чин, както е посочено в предадения от мен документ. Законът се отнася с пълна сила и за мен, макар че аз го създадох. Британското правителство, сега под ваша власт, генерал Виктор, не е отговорно за никоя от моите постъпки.

— Вярно, вярно. — съгласи се Смит.

— В такъв случай — каза Лейтенанта и се изправи пред тях, — аз ще изпълня своя дълг.

Ръката му мълниеносно изскочи изпод бойната пелерина. Блесна огън и се чу гръм.

Виктор се завъртя и се строполи. Половината му глава бе отнесена.

Смит се мъчеше да запуши с ръце дупката в гърдите си, опита се да изпищи, но от устата му бликна кръв. Той се препъна в тялото на Виктор и се сгромоляса на пода до него.

Фрисман гледаше втрещен, после вдигна изпълнен с ужас очи към Лейтенанта. Накрая, осъзнал станалото се хвърли зад морските пехотинци. Брекуел забърбори неясно, неспособен да се помръдне.

Морските пехотинци пристъпиха напред. Като на дуел Лейтенанта вдигна ръка и стреля. Куршумът рикошира от нагръдника на офицера на морските пехотинци, който инстинктивно отвърна на изстрела.

Неговият куршум разкъса пелерината като хартия. Лейтенанта политна назад, опита се отново да вдигне пистолета си...

Откъм вратата се чу автоматична стрелба. Двама морски пехотинци паднаха, останалите се объркаха. Карстън въртеше пневматичната картечница. Почти незасегнати от слабата стрелба, морските пехотинци се хвърлиха към него.

Лицето на Карстън се превърна в кървава каша, но пръстите му продължаваха да натискат спусъка. Дулото се вдигна нагоре и куршумите заудряха високо по стената.

Тау-тау не губеше време с куршуми, а вдигна пушката си и заудря с приклада. Мауки развъртя синджирите си. Бълджър разчисти широка пътека с щика си и почти стигна до Лейтенанта, после залитна, хвана се за корема и се свлече.

Лейтенанта се опита да извика на хората си, но гласът му не беше достатъчно силен. Той гледаше тъжно как мощните оръжия разкъсват бойците му на парчета. Тау-тау падна. Полард, с откъсната ръка, продължаваше да се бие. Войниците ревяха и се биеха, повлечени от водовъртежа на безмилостното унищожение.

Някой дърпаше Лейтенанта за раменете. От болка залата се завъртя пред очите му. Той се опита отново да извика и отново никакъв звук не излезе от устата му.

Лейтенанта полетя надолу, дълбоко надолу в бездна с червени стени, на дъното на която нещо блестеше. После всичко бе обгърнато от тъмнина. Тъмнина и нищото... завинаги.

* * *

Флагът продължава да се вее над портата Байуърд. Златото е така избеляло, че само който знае, може да открие следи от отличителните знаци на Лейтенанта, бялото поле е овехтяло и пожълтяло от силните ветрове. Това знаме е първото нещо, което хората виждат сутрин, и последното, което се откроява вечер на притъмняващото небе, когато над Тауър Хил прозвучава тъжният сигнал за отбой на британската войнишка тръба.

Флагът се вее, а на плочата под него се четат думите:

КОГАТО ЧАСТТА ОСТАНЕ,

НЕЗАВИСИМО КАКВО СЕ Е СЛУЧИЛО НА НЕЙНИЯ КОМАНДИР,

ТЯ ПРОДЪЛЖАВА ДА СЪЩЕСТВУВА.

---

[1] Американски държавник и писател; държавен секретар 1893–1905 г. — Б.пр. ↑

Източник: <http://sfbg.us>

Издание:

БОЙНО ПОЛЕ ЕВРОПА: ФУТУРИСТИЧЕН ВОЕНЕН РОМАН.
1998. Изд. Бард, София. Фантастика „Серия 3000“ №2. Роман. Превод:
[от англ.] Георги СТОЯНОВ [Final Blackout / L. Ron HUBBARD].
Формат: 125x195 мм. (20 см.). Страници: 160. Цена: 2500.00 лв. (2.50
лв.).

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.